

3 LEDARE
Nya tider.
Postkokosten
är här.

4 INSÄNDARE
Ord och inga hästlampor från
KONSTNÄRENS läsekrets.

5 DEBATT
Släpp in invandrarna i kulturlivet,
skriver Stockholms kulturborgar-
råd Madeleine Sjöstedt

1 DESIGNVÅGEN KOSTAR
SAMHÄLLET 3,5 MILJARDER
ÅRLIGEN
Design och heminredning är
ingen oskyldig hobby som utförs
av entusiastiska skönandar.
Det är en cynisk bransch som
är bygger på institutionaliserat
svartarbete.

7 NYHETER
Nya museer, nya gräl, nya stipendier. *KONSTNÄREN*
ger dig de hetaste nyheterna från konstvärlden. Vår
gästillustratör Samuel Nyholm berikar oss med sina
tolkningar av nyhetsflödet

19 INNEHÅLL ÄR YTLIGT
Robert Stasinski reder ut den
gamla striden mellan yta och
innehåll. Varför gör vi uppdel-
ningen över huvud taget?

2 BAKOM FRONTLINJEN
De är sveriges hetaste, unga designers och
representerar ett helt nytt sätt att skapa och
handla med design. *KONSTNÄREN* har träffat
designkollektivet Front.

20 LÄKEKONSTEN I
UGANDA
Maria Backman har
besökt ett land där
bildkonsten bokstavligt
talat är på liv och död.

41 TIO SÄKRA TECKEN PÅ ATT ETT
FÖREMÅL ÄR DESIGN-ART
Designbloggaren David Carlson har
hela listan.

35 SITT INTE PÅ KONSTEN
Designvetaren Sara Kristofferson berättar
historien om hur design blev konst.

42 I HATE MYSELF AND I WANT TO DIE
Anders »Lagombra« Jakobsen fördjupar sig i det
självhat man kan känna som designer

43 KAN DESIGN RÄDDA VÄRLDEN?
Sveriges mesta Feng Shui-expert Agneta
Nyholm Winqvist berättar om den design
som våra själar längtar efter.

44 POSTKONST PÅ STAN
Nille Svensson söker efter konst
där den inte borde finnas.

45 MATERIALBIBLIOTEKET
Ett av de hetaste materialen
just nu är husvagnsväggar!

51 BROMANDER
Henrik Bromander har full
koll på mötet mellan samtids-
konst och heminredning.

52 INNELISTAN
KONSTNÄRENS panel av kända
bildkonstnärer listar vad som är
mest trendigt i konstvärlden
just nu.

34 MEDLEMSSIDOR KRO/KIF

37 MEDLEMSSIDOR KRO/KIF

Konstnären nummer två-tre 2008

REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: MARTIN AAGÅRD
IDÉREDAKTION: KARIN WILLÉN, HELENA MATTSO, KARIN
JOHNSON, JONAS NOBEL, PER WIRTÉN, NILLESVENSSON.
FORM: NILLESVENSSON / ■■■ SWEDEN GRAPHICS
OMSLAG: FRONT
FOTO: MARIA RAMSTRÖM

MEDARBETARE I DETTA NUMMER: SARA KRISTOFFERSON,
PAUL STEEN, ROBERT STASINSKI, RASMUS MALM, MARIA
BACKMAN, AGNETA NYHOLM WINQVIST, SAMUEL
NYHOLM, NILLESVENSSON, HENRIK BROMANDER, PÅL
HOLLENDER, JOANNA RYTEL, MARIANNE LINDBERG DE
GEER, ANDERS "LAGOMBRA" JAKOBSEN

PRENUMERATION HELÅR 250 KR
ANNONSER: MARTIN@KRO.SE, 08-545 42084
ADRESS: NORTULLSGATAN 45, 113 45 STOCKHOLM
TELEFON: 08-545 42080
FAX: 08-545 42089
MAIL: KONSTNAREN@KRO.SE

TRYCK: TRYDELLS TRYCKERI AB
KONSTNÄREN GES UT AV AB SVENSK KONSTNÄRSSERVICE.
TS-KONTROLLERAD UPPLAGA: 6600 EX
KIF Sveriges Konstnärverkare
& Industriformgivare
Konstnärernas Riksorganisation
The Swedish Artists' National Organization

KIF-medlem #2376 Elisabeth Lindberg,

Ateljén, Bjuråker, Hälsingland, 11 augusti 2008

Postkonsten är över oss

Designgruppen Claesson Koivisto Rune kan inte direkt ställas till ansvar för den internationella bankkollapsen, inte någon annan framstående, svensk designer heller, men det finns faktiskt en koppling mellan de stora framgångarna för svensk design och den finansiella oro som skakar världen hösten 2008.

Båda har orsakats av en urspårat idé om boende.

Drömmen om ett nytt sorts boende verkar ha drabbat Europa och USA ungefär samtidigt. Det hände när högkonjunkturen var som kraftigast och ett exklusivt högstatusboende på kort tid blev åtkomligt för en mycket större grupp.

Det var ett boende långt från funktionalismens och miljonprogrammets idéer om allmännyttan och rättvisa. Ett boende som först marknadsfördes i dyra designtidskrifter för att så småningom förvandlas till storartade publiksuccéer på tv och en omistlig ingrediens i varje dagstidnings helgmagasin.

Ett boende som satte *design* i centrum för hemmet.

Sköna hem, Wallpaper, Härligt hemma, Hus och hem ...¹⁾ Strömmen av tv-serier och heminredningstidskrifter som marknadsförde designideologin gick till slut inte att räkna.

Och för att underhålla det oerhörda suget efter det egna, genomdesignade hemmet fanns det villiga kreditinstitut som gav lån som inte hade någon

förankring i låntagarnas ekonomiska verklighet.

Det var ju högkonjunktur.

Pengar var billigt.

Inflationen rasade i höjden och priserna för att bo steg till orimliga proportioner. För att kunna tillgodose det kostsamma designsuget skapades en bransch som uteslutande byggde på svartarbete. Läs Rasmus Malm's granskning av designens svarta marknad i detta nummer av *KONSTNÄREN*.

Nu vet vi hur det gick. De ofördelaktiga och djupt orättvisa bostadslånen i USA stjalpte till slut hela bank- och finansmarknaden över ända. Girigheten bakom de orimliga återbetalningskraven gjorde det omöjligt att kräva tillbaka pengarna.

Men det var som sagt inte designens fel. Designen var bara drömmen, själva ideologin som drev bostadsmarknaden till bisarra höjder.

Designen blev en gökunge på flera håll. För designen har inte bara övertagit våra hem.

Hösten 2008 är det uppenbart att den även tagit över konsten.

På nystartade gallerier och konstmässor runt om i världen säljs idag design på samma villkor som konst. Enstaka exemplar säljs för miljonbelopp till exklusiva samlare. Mode- och designbutiker från Tokyo till Hamburg och Stockholm förvandlas till vita

kuber med »utställningar« som inleds med vernissager. Reklamare och formgivare driver »projekt«.

Vi på *KONSTNÄREN* har valt att mynta begreppet *Postkonst* för att sätta ett namn på den allmänna tendensen att låna av konstens aura och trovärdighet.

En »konst« som ser ut som *Konst*. En »konst« som gärna vill ställas ut, säljas och uppmärksammas enligt konstens värdesystem, men som inte alltid är så sugen på att skapas under samma villkor.

Postkonsten ställer alla institutionella konstbegrepp på ända. Den går knappt att skilja från den vanliga konsten. Den ser ut som konst. Den kostar som konst och den visas på ställen som ser ut som konstgallerier.

Det har aldrig varit så tydligt att gränserna mellan konst och formgivning är helt upplösta.

På gott och ont.

Konstnärernas Riksorganisation (KRO) och Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF) ska slås ihop. Statens Konstråd ska ansvara för form och arkitektur. Det finns en risk att bildkonstens unika förutsättningar glöms bort i den geggan, tycker kritikerna.

Vad tycker du?

MARTIN AAGÅRD
NILLE SVENSSON

brev till konstnären

SKRIV GÄRNA LÅNGT, EFTERTÄNKSAMT OCH MED EN GOD PORTION HUMOR OCH SJÄLVIRONI. ALTERNATIVT SALVELSE-
FULLT OCH INDIGNERAT. REDAKTIONEN FÖRBEHÅLLER SIG RÄTTEN ATT KORTA OCH REDIGERA INKOMNA TEXTER.
KONSTNÄREN, INSÄNDARSIDAN, NORTULLSGATAN 45, 113 45 STOCKHOLM. MAIL: konstnaren@kro.se

RÖTT ÄR BÄSTA FÄRGEN

En dag ser jag inte skogen för alla träd. När en regndoftande furuskog inte längre känns ny har jag nog blivit gammal. Eller hemmablind. Måste jag resa bort?

Lägger huvudet lite på sned. Raden av trädstammar i givakt tippar liksom över ända, upphör att vara träd, börjar skimra i grönt. Det brukar dom inte. Min sikt skymms ju inte längre av det invanda, det bedövande normala, utan världen löser upp sej, slappnar av och blir färg. Bilen jag parkerat syns mej som former av nyregnat röd plåt. Nyregnat röd vill jag gå ut i världen, följa färgen och se vart den leder. Som när man går i skogen efter kantarell och ögonen ställer in sej på gult.

Resa i rött.

Hur ser den ut, kärlekens färg i världen?

Röd färg stimulerar muskler och köns-hormoner. Röd färg ökar chansen till vinst i boxning, brottning och taekwondo visar forskning under OS 2004. Idrottarna fick slumpmässigt antingen röda eller blå matchdräkter, 16 av 21 ronder vanns av de röda, 4 av de blå; i de olika vikt klasserna bar vinnarna i 19 av 29 klasser röda dräkter; röda vann fler matcher där kampen stod mellan två lika duktiga idrottare. Röd färg på tröjan vid fotbolls-EM 2004 gjorde att laget blev bättre; fem lag jämfördes när de spelade i olika matchfärger och alla gjorde mer mål när de spelade i rött.

Rött ljus höjer blodsockerhalt och blodtryck. Röd färg älskar som en galning.

Rödkindad blir jag när blodet rusar och rödnäst, rödgräten, rödbrusig, rödblommig, rödfnasig, rödflammig, rödögd, röd är vredens färg, förbudsskyltens, passionens, eldens, socialismens, offrets, syndens, våldets, varningens och feberns. Rödsot ger mej shigellabakterien, med sin feber och kraftiga knipsmärtor i buken och blodiga slemmiga avföringar, som bara under 1857 tog livet av 10 650 svenskar, smittade via livsmedel eller

vatten som förorenats av avföring.

Rödflugsvampgermejhallucinationer, men först sen jag lätit en schaman äta, lätit hans kropp ta upp de gifter som orsakar svettningar och skakningar, medan de aktiva ämnena går ut i hans urin; den dricker jag. Röd färg smörjer ndembukrigaren i centralafrika in mej i, och eftersom det symboliserar liv och hälsa rödmålas även de sjuka i rött. I andra delar av afrika stärförsorg och död, där har röda korset ändrat sina färger till grönt och vitt. Röd flagg hissades till lands och sjöss när parterna utmanade till strid. Røda och vita i Finland kämpar fortfarande mot varandra alltsedan 1917. Röd är färgen på arbetaren som kämpar för sitt människovärde. Röda armén och tyska sjätte armén vid Stalingrad innebar att massvis av arbetare dödade varandra istället för att döda Stalin och Hitler. Röd aura säger sej vissa personer kunna se kring kroppsarbetare och proffessionella idrottsmän.

Rödfärgat här eller skägg berättar att du är en falsk svikare, sa dom på medeltiden och avbildade judas iskarot i rödskägg, och rödskäggig mans hus borde man gå förbi, enligt tyskt ordspråk.

Rödspätta är en platt fisk med röda fläckar och visar att fiskarna runt Nordsjön har talat med varann. Rött drar uppmärksamhet till faror och varor. Röd är färgen för rikedom och glädje i Kina och används för att dra till sej lycka. Röd färg när jag möblerar enligt feng shui signalerar rikedom och lyx, men bör användas med försiktighet om jag inte vill bli rastlös och vred; hellre använd rött i detaljer och prydnadsföremål än i möbler och tapeter. Röd purpur av mängden 1.4 gram kräver 12 000 snäckor med färgämnet punicin; i purpurnäckans färgsäck finns ett gulaktigt slem som blir rött när det oxideras. Fenicien, dagens Libanon, betyder purpurlandet (phoinike, av grekiskans phoinos = blodröd) efter-

som kungarna klädde sej i purpurrött; i sparta purpurfärgades ylle först sen det visat sej vara bra sätt att dölja blodfläckar på; färgen är extremt hållbar men skänkte tyget en lukt av skaldjur, en statusmarkör, men som nog ökade användningen av parfym bland de härs-kande i romarriket. Rödviolettera färska roten av lithospermum arvense, sminkrot, användes av bondflickor i Norrland om sommaren när dom önskade sej röda kinder och pussmun.

Röda är rönnbären om hösten, eftersom rönn är ett heligt träd som hör till kulten av äskgudomligheterna och urgammal släkt med adjektivet rød, fornsvenskans røne, isländskans reynir, østnorskans raun, gotländskans rojn, urnordiskans raunia, urgermanskans raudiniz, sanskrits rohani ända bort i urtidens indien. Rött och grönt brukar inte bli snyggt ihop, utom vid jul. Röd är den liturgiska färgen under annandag jul, martyren Stefanus dag. Röd är den färg som min hjärna uppfattar då näthinan träffas av ljus med en våglängd mellan 610 och 750 nm, längsta våglängd av allt synligt ljus. Röd är den färg som min hjärna registrerar snabbast: på 0,02 röda sekunder. Rött är den första färgen som mitt nyfödda barn kan urskilja. Röda ord som mitt barn kan lära sej är: somoqo, punainen, akai, vörös, sarkans, vermehlo, merah ahmar, ekundu, kirmizi, coch, zcerwony, crvena, cervena, cerven, rdeca, rudhird, ravi, erythros, rumiany, rumjanyj, ruber, russos, rosso, rosu, ruz, rooi, rojo, roig, rugxo, rouge, radur, rot, rood, red.

Jag rätar upp mej, jag är hemma igen, jag är som ny. Ser varje liten nyckelpiga uti skogen. Varje rød flickslända, hur larven när den är fullvuxen kryper längst ut på ett strå för att våga språnget ut i världen, den där som pågår hela sju veckor.

Och imorgon är åter en ny dag. Då kommer alla mina kosnören gå av, alla mackor falla med smöret neråt, alla köer vara den långsammaste, alla trafikljus just slå om till rött.

STAFFAN EKEGREN

Konstnär, Örebro

VARFÖR BOR DU KVAR I SKÅNE?

Läste insändaren av Saga Bitkover-Norman – »Ska han kalla sig konstnär«.

Om du inte gillar laget i Skåne under påsken – varför bor du då kvar och varför ställer du ut på konstrundan, är en fråga som omedelbart kommer upp när man läser din insändare, eller vad man skall kalla den... Om konstnären du refererar till tjänar bra på sina bilder måste det betyda att människor tycker om och köper hans bilder.

Du tror inte heller att han är med i vare sig

KRO, ÖSKG eller VSKG – något som inte garanterar att man säljer sina bilder.

Är man konstnär om man inte ställer ut? Är man konstnär om man inte ställer ut på så kallade »etablerade« gallerier? Är man konstnär om man inte säljer något? Är man konstnär om man inte säljer något? Är man konstnär om man vid sidan av sin konst jobbar med annat för brödfödan, vilket många gör? Är man konstnär om man bara lever på stipendier, vilket också många gör? Det tar tid att lära sig skriva och presentera sina projekt så pengarna ramlar in – är det att öva ett konstnärligt yrke?

Det är inte något stort antal utövande konstnärer i vårt land som enbart lever på sin konst

– du kanske är en av dem – då är det bara att gratulera.

Att döma av din hemsida finns kanske annat i påsen.

Var inte så småaktig och svensk att du inte unnar någon annan framgång – även om du inte gillar hans konst. Eller anser du att han rent av är din konkurrent om köparna – i så fall återfaller detta på de många privatpersoner som besöker alla olika konstrundorna i Skåne. Det återfaller också på dig själv som tydligt anser att allmänheten har dålig smak som köper hans bilder istället för dina!

ECHI ÅBERG

Konstnär, Kivik

SALUT!

Jag parafraiserar Elisabeth Hermodsson: »Vad skall samhället göra med det fria konsten, kamrater?« Förvandla yrkeskonstnärer till amatörer – ickeyrkemässiga utövare, inkomstlösa /art pour l'art-gycklare som skall roa folk/ få i tid/otid? Projektbidragare i kulturtjänst?

Rage au ventre!

LI KIOKO PERSSON

Konstnär, Norrahammar

PS: Barbro Telemans bilder är konst, inga barnteckningar. Bara en konstnär när kaligrafisk friskhet i färg och form. Med barn blev jag, min livskamrat sponsrade mitt konstnärskap.

Upp till kamp kamrater!

Släpp in Invandrarna i kulturlivet

MADELEINE SJOSTEDT

När den världsberömda jazzmusikern **BEBO VALDEZ** avslutade en konsert, rungade applåder världen runt. Men i hemlandet Sverige var det tyst.

Bebo Valdéz lämnade Kuba som stor och berömd artist på 60-talet, men lyckades inte förrän härom året slå igenom i Sverige, trots att han bott här i många år. Det finns många som Bebo Valdez.

Journalisten, författaren och dramatikern **DAWIT ISAAK**, som sedan flera år sitter fängslad utan rättegång i Eritrea, är ett annat exempel. Isaak har först under de senaste åren blivit ett namn i Sverige, trots att han flyttade hit och verkade redan på 80-talet. Den tyska poeten **NELLY SACHS** levde i Sverige under många år men blev aldrig riktigt uppskattad i sitt hemland.

I Stockholm bor många kända och respekterade kulturskapare från andra delar av världen. Trots sina konstnärliga kvaliteter når få av dem den stora publiken. Professionella konstnärer hänvisas till att ha forna landsmän som publik, men dörren till den stora publiken i stadens innerstad är oftast stängd. Det är dags att öppna kulturens finrum för mångfald på allvar.

Vi har alla mycket att vinna på att den kulturella mångfalden får fritt spelrum.

Vi vet att kultur är en viktig del i demokratiskt samhälles utveckling, att få intellektuell stimulans, att kunna uppleva och att kunna uttrycka sig är varje människas rätt – oavsett ursprung. Vi vet att kulturella uttryck är ett sätt för människor att mötas, vad kan vara i viktigare i vår segregerade stad. Vi vet att såväl kulturutövare som publik sätter värde på de influenser som en globaliserad värld för med sig, men vi behöver inte åka till Kuba för att dansa och till Afrika för att höra avancerat trumspel. Vi vet att kulturen är en viktig del i Stockholms utveckling, då behöver vi ta vara på all kultur – även den nya och den nyskapande.

Genom att ta vara på det skapande som invandrade konstnärer för med sig blir det svenska kulturlivet rikare. Majoriteten i kulturnämnden ger nu därför

Stockholms kulturförvaltning i uppdrag att börja arbeta för att synliggöra de osynliga konstnärerna. Det innebär, för det första, att söka kunskap om läget i Stockholm. Hur många kulturskapare finns det i staden som borde ha en självklar plats i Stockholms kulturliv, men som inte har det idag? Var finns hindren för att nå ut till den stora publiken i Stockholm?

När det finns en överblick, ska lösningarna sökas. Det kan handla om att se till att professionella konstnärer från andra delar av världen får synas i kulturens finrum, exempelvis i Kulturhuset eller i andra sammanhang där konsten når en bredare publik. Det kan också handla om förändrade arbetsformer inom kulturförvaltningen, exempelvis mer aktivt uppsökande verksamhet eller nya kontaktytor.

Stockholm ska ta steget från huvudstad till världsstad. Då har vi inte råd med förlorade konstnärskap. Därför sätter vi nu igång arbetet för att öppna stadens dörrar till det världsberömda, okända kulturlivet – att göra de osynliga konstnärerna synliga.

SAHAR ALMASHTA (FP)

LEDAMOT AV KULTURNÄMNDEN STOCKHOLMS STAD

MADELEINE SJOSTEDT (FP)

KULTUR- OCH IDROTTSBORGARRÅD STOCKHOLMS STAD

Nya strategier för KRO och KIF – sammanslagning nära

En medlemsenkät blev startskottet till ett nytt sätt att arbeta både för KRO och KIF. Effektiviseringar, stopp för bråk i styrelsen och tydligare fokus på politisk påverkan blev några av resultaten. Och nu är allt bäddat för ett samgående mellan de två organisationerna. Gränsen mellan konstnärer, konsthantverkare och designers börjar trots allt bli alldeles för svår att dra.

STOCKHOLM »Mer politik och mindre service«.

Så skulle man enklast kunna sammanfatta den medlemsundersökning som gjordes av Konstnärernas Riksorganisation (KRO) och Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF) tidigare i år. Medlemmarna i de bägge organisationerna ville helt enkelt att de två yrkesorganisationerna skulle fokusera på sitt politiska lobbyarbete även om man ville ha ett grundläggande serviceutbud från organisationerna.

Styrelserna tog fasta på synpunkterna och är just nu mitt i ett förändringsarbete som får stora konsekvenser för organisationernas framtid. Arbetet handlar först och främst om att spara resurser och vitalisera medlemsaktiviteten.

Karin Willén, ordförande i KRO:

– Förändringen bygger på medlemmarnas bild av KRO. I enkäten framkom det väldigt tydligt att 80 procent tyckte vi skulle vara en stark nationell lobbyorganisation.

För att nå sina mål tog KRO och KIF organisationskonsulten Arne Leeb till hjälp. Arne Leeb har ett förflutet som verksamhetsledare och vd i näringslivet.

Styrelserna har haft workshops och Leeb har intervjut omvärlden, organisationerna och tagit fram en analys.

Karin Willén:

– Vi i styrelsen tyckte som medlemmarna. Att vi ska vara starka i kulturpolitiken och att vi ska ha en stark påverkansprofil. I KRO har det talats om att organisationen måste förändras väldigt länge och det har varit min huvuduppgift som ordförande. Men först nu har vi mäktat med att göra verklighet av förändringarna.

Ordföranden i KIF, Gunilla Kihlgren håller med om att politisk påverkan är den viktigaste uppgiften just nu.

– Det är helt nödvändigt. Vi måste jobba för den sociala tryggheten och förutsättningarna för den enskilda konstnären. Det är en utmaning. Vi är en väldigt speciell grupp jämfört med tandläkare och författare vilket visas i Konstnärsnämndens inkomstundersökning. Vi faller mellan stolarna.

Vad tänker du på?

– Föräldraledighet, pensioner, a-kassa och utställningsavtal. Alla tror att konst är gratis. Till och med konstnärerna själva tror att de är jätteprivilegerade som får ställa ut på Nationalmuseum. Vi måste i framtiden höja vår kompetens som företagare och konstnärer. KIF har haft en satsning på det för några år sedan tack vare några miljoner från ESF. Vi kommer att fortsätta det arbetet i samarbete med KRO.

En sak som redan förändrats är styrelsearbetet. Tidigare fanns det tre separata styrelser för KRO, KIF och det gemensamma bolaget Svensk Konstnärsservice AB. Nu samsas styrelserna i ett enda möte där alla

frågor avhandlas. Allt är en angelägenhet för alla.

För att få affärsmässig kompetens i styrelsen Arne Leeb adjungeras till KRO och KIF-styrelserna och har dessutom en fast post i det gemensamma bolaget.

Karin Willén:

– Nu har vi en person som är jättebra på att driva bolag och bra på att utveckla arbete i styrelser! Han har jobbat med utbildning och kan ekonomistyrning och hjälper både oss och kansliet. Han gör det lättare för oss i styrelsen att veta vilka resurser vi har att satsa på de områden vi ska jobba med.

Organisationerna har dessutom lagt ut bokföringen utanför huset och sparar på så sätt pengar. Ordförandens roll ska i framtiden vara mer ett språkrör.

Karin Willén:

– Vi är fortfarande två organisationer men för att spara energi och pengar har vi numera gemensamma möten och gör allt gemensamt. Vi kommer att kunna åstadkomma mer, tror jag. Alla jobbar mot samma mål under samma tid.

Ett påtagligt resultat av det nya samarbetet är att det är mindre bråk. I KRO-styrelsen har det varit stormigt genom åren. Det har diskuterats väldigt mycket och man har haft lätt att ifrågasätta varandras åsikter och varandra som personer.

Karin Willén:

– KRO-styrelsen använder numera energin för att komma framåt i stället för att leva ut konflikter. Man måste lita på varandra. Vi bestämde oss för om vi ska samarbeta och ge varandra förtroende. Det har blivit en helt annan arbetssituation och det har resulterat i

ett oerhört bra samarbete med KIF.

Gunilla Kihlgren tror att KIF har lyckats lära KRO en hel del om styrelsearbete, främst för att man har mer långvariga ledamöter.

–KIF:s styrelse samarbetar väldigt bra och är effektiva tycker vi själva. Sitter man i sju åtta år i en föreningsstyrelse så lär man sig grejer. Det är viktigt att man inte ser sitt uppdrag som bara tvåårigt. Det tar två år att komma in och förstå saker. Det är en uppmaning till medlemmar om de blir tillfrågade att vara med i en styrelse att det är något man gör under lång tid. KIF är ju väldigt pragmatiska, det är vår styrelse i ett nötskal, till skillnad från KRO, som är väldigt analytiska och diskuterar mycket. Men vi fungerar väldigt bra tillsammans. Vi har insett att det måste till stora förändringar. Det är ingen idé att två grupper diskuterar samma problem. Det är viktigt att det händer saker.

En metod har varit att korta dagordningen på mötena och inte jobba med tjugo olika frågor samtidigt utan koncentrera sig på ett mindre antal frågor. Allt ska vara beslutspunkter på dagordningen. Och de ska vara ordentligt beredda. Alla får ordentlig information om bakgrunden och en konsekvensanalys av besluten.

Karin Willén:

–Då har man ett bra underlag att fatta beslut på. En knepig fråga delegerar man.

Diskussionspunkter ligger alltid utanför mötet och det är alltid klart vem som ska utföra beslutet.

Kommer KRO och KIF att slås ihop nu?

–Ja det hoppas jag i slutändan. Men det är upp till våra årsmöten. Vi jobbar redan så nära att det inte skulle vara någon förlust. Sen får man jobba med att behålla våra olika profiler. Man måste hitta bra former för samgåendet. Kanske

har man två ordföranden även i fortsättningen. Även om genrerna löses upp och det är bra att konsten söker sig nya vägar så behöver bildkonsten en hemvist någonstans.

Men vi prövar att jobba som en förening redan nu, så vi vet mycket mer när ett samgående skulle vara aktuellt. Det kostar för mycket och blir inte bra när vi jobbar som tidigare. Vi gör saker parallellt och lider av underskott på information.

Gunilla Kihlgren:

–Det stämmer också med hur det ser ut i samhället. Konsthantverket och konsten har närat sig varandra, det är inte så stor skillnad längre. Man har länge värnat om sin egen identitet och tidigare ville konstnärer inte bli hopblandade med de som drejade muggar.

Är det helt enkelt svårare att dra gränsen mellan konstnärer och konsthantverkare?

–Ja verkligen. Många bildkonstnärer jobbar åt designhållet. Samarbeten är vanligare. Materialen blandas och det är inte så viktigt med den här identiteten längre. Det är en förändring som handlar om att vi hänger mer vår samtid.

När skulle det vara möjligt att slå samman organisationerna?

–Inom de närmaste åren. Ett eller ett par år. Det ska processas nu. Det skulle innebära att vi blev starkare och flera. Vi behöver varandra. Till exempel är KIF väldigt starka på att stötta medlemmarna i eget företagande och kompetensutveckling. Om vi samlar våra kunskaper så kan vi även stötta KRO:s medlemmar.

MARTIN AAGÅRD

ANDRAPLATS FÖR THS-STUDENT

BORÅS Modedesignstudenten på textilhögskolan i Borås Marlene Schön, vann en andraplats i årets upplaga av Designers' Nest, en utställning och tävling för studenter från de stora designskolorna i Norden.

– Det är ett erkännande för det jag arbetat mycket hårt med, säger Marlene Schön.

EKMANS TILL DRAMATEN 2009

STOCKHOLM Konstnären Marie-Louise Ekman påbörjar sitt teaterchefskap på Dramaten 1 januari 2009. Nuvarande chefen Staffan Valdemar Holm slutar sin teaterchefperiod 31 december 2008. Dramaten är Sveriges nationalscen med ansvar att framföra såväl den klassiska dramatiken som nyskriven svensk och utländsk dramatik. 1788 grundades Dramaten av Gustav III och Dramatenhuset vid Nybroplan invigdes 1908. Varje år spelar Dramaten cirka 1000 föreställningar för cirka 300 000 personer på sju egna scener samt på turné. Staffan Valdemar Holm är VD och konstnärlig ledare sedan 2002. Teatern har omkring 350 årsanställda varav cirka 90 skådespelare. Dramaten är ett statligt aktiebolag som leds av en styrelse utsedd av regeringen.

MATTANTENS PRIS TILL MUSTAFA

STOCKHOLM Mat-tant Leilas Stipendium delades ut första gången 2007

Syftet är att möjliggöra fortsatta studier på förberedande konstutbildning

för unga i Tensta. Årets stipendiat är Shanna Mustafa från Tensta gymnasium, som nu studerar på Stockholms konsthögskola.

Projektet stöds av Allmänna Arvsfonden, Framtidens kultur, Tensta Konsthall, Tensta gymnasium och Konstfack.

GLASHANDLARE PRISAR FORMGIVARE

STOCKHOLM Signe Persson-Melin, Ulrica Hydman-Vallien och Bertil Vallien, har fått pris av Sveriges Glas- och Porlinshandlareförbund (SGPF) vid förbundets 80-årsjubileum som firades i samband Formex.

Priset består bland annat av växtkärnen »Gräsiplan» i sandgjuten aluminium formgivna av Signe Persson-Melin.

SEX AND THE CITY-STJÄRNA GÖR KONST-DOKUSÅPA

NEW YORK Under nästa år börjar den amerikanska tv-kanalen Bravo sända tv-serien *American Artist*, en reality-show som går ut på att hitta USA:s nästa stora konstnärslöfte.

Showen, som har samma namn som den anrika amerikanska konsttidningen *American Artist*, leds och produceras av skådespelaren Sarah Jessica Parker, som nyligen avslutade sina många år i rollen som Carrie Bradshaw i *Sex and the City* med en långfilm.

American Artist produceras av bolaget som även gjort modedokusåpan *Project Runway*, *Magical Elves*, och ska ha ett liknande upplägg: En jury ska bedöma deltagarnas bidrag och vaska fram den bästa konstnären.

»Konst är mycket mer inkluderande än man först kan tro. Vi ska visa att konst är något som alla är intresserade av» skriver en av producenterna i ett pressmeddelande.

HERMELE UTREDER JÄMSTÄLLDHET I KONSTVÄRLDEN

STOCKHOLM Med pengar från Ungdomsstyrelsen kommer genusteoretikern och författaren Vanja Hermele i samarbete med Konstnärernas Riksorganisation att utreda jämställdheten i det svenska konstlivet.

Hermele har tidigare utrett jämställdheten inom svensk teater, tv och film vilket hon redovisade i rapporten och intervjuboken *I väntan på vadå?* som presenterades på fjolårets teaterbiennal.

I boken konstaterade hon att teatervärldens självbild som oerhört jämställd och radikal stämde dåligt överens med verkligheten. Begreppet ikvalitet användes som ett sätt att dölja underliggande patriarkala maktstrukturer.

Utredningen om jämställdheten i bildkonstsvet kommer att presenteras under Almedalsveckan i Visby 2009.

GALLERISTER TAR ÖVER VÅRSALONGEN

STOCKHOLM Den nya juryn för den kommunala konsthallen Liljevalchs kritiserade vårsalong i Stockholm har nu utsetts och består av fyra av landets ledande gallerister.

Stefan Andersson från Galleri Andersson Sandström i Umeå, Magnus Karlsson från Galleri Magnus Karlsson i Stockholm, Paul Thomassen från Galleri Thomassen i Göteborg och Britt Arnstedt från Galleri Arnstedt & Kullgren i Båstad ska utse nästa års deltagare i salongen. Juryns ordförande är Louise Fogelström från Liljevalchs konsthall.

De fyra galleristerna kommer även att dela ut en särskild utmärkelse »Galleristernas val« vilket innebär att vinnaren får en utställning hos en av de fyra galleristerna.

Vårsalongen har på senare år fått mycket kritik för att bara visa redan etablerade konstnärer och inte vara den inkörsport för amatörer i konstlivet, som den länge varit.

Sista ansökningsdatum för den som vill visa upp sina verk på Liljevalchs är 17 oktober 2008.

Vårsalongen pågår 30 januari - 29 mars 2009.

POPKONSTLIGA HÄRJAR?

UPPSALA Finns det en liga som specialiserat sig på att stjäla popkonst?

Den uppmärksammade stölden på Lasse Åbergs museum i somras då fem välkända popkonstverk och en poster stals i en fräck kupp föregicks av en liknande stöld på Lidingö, där även verk av Roy Lichtenstein stals.

Än så länge har inget av konstverken kommit tillbaka till Lasse Åbergs museum.

– Hoppas de kommer tillbaka, jag saknar mina tavlor. Annars får man börja med försäkringsbolagen och det är ju aldrig roligt, säger Lasse Åberg som tror att det var en kunnig samlare som ville ha konsten i slutändan

– Förmodligen hade någon varit där och pekat och sen var det några rohypnolade snubbar som genomförde hela stöten.

Det är möjligt att flera av konstverken skadats i kuppen. Målningen Superman slets ur sin ram när den stals.

– Förmodligen hade de för liten bil eller någonting. Förmodligen har den skadats illa.

Stölden utreds för närvarande av Uppsalapolisen.

Akay ställdes ut mot sin vilja

Trots att han uttryckligen sagt nej och tydligt gjort klart att han inte ville delta i utställningen »på något sätt« så ställde konsthallen Färgfabriken i alla fall ut två verk av Alexander Kurlandsky. – Jag vill inte vara representerad där alls. Jag gillar inte dem, säger han.

STOCKHOLM »hej igen, jag vill inte vara representerad i utställningen med några gamla saker. så jag kommer inte att vara med på något sätt. tack och hej. a.«

Så skrev Alexander Kurlandsky, även känd som »Akay« i ett mail som skickades i april till konsthallen Färgfabriken som svar på frågan om han och hans kollega »Klisterpeter« ville delta i en utställning om svensk, revolutionär konst mellan 1968 och 2008.

Båda är kända som pionjärer på Stockholms gatukonstscen och har under snart två decennier prytt stan med affischer, målningar och andra installationer i det offentliga rummet.

– Jag såg till att få diskussionen på mail, så jag hade det svart på vitt sen, säger Alexander som redan från början var misstänksam.

Efter en första förfrågan svarade han att inte hade möjlighet att göra något nytt till utställningen och därför inte ville

medverka. På ytterligare en fråga svarade han att han inte vill ha med något gammalt heller och inte ville medverka alls.

Varför vill du inte ställa ut på Färgfabriken?

– Jag har sagt nej till dem i flera år eftersom jag inte gillar deras attityd och stil.

Är det deras businessinriktning du vänder dig mot?

– Ja, bland annat.

Men Färgfabriken struntade i nej och visade i alla fall en affisch som föreställde ett projekt Akay gjort tillsammans med sin kompanjon Klisterpeter under pseudonymen »Barsky Brothers«. Projektet som kallades »Traffic Island« gick ut på att de byggde en pyttliten, röd stuga på en klippa mitt emellan två motorvägsfiler vid Norrtull i Stockholm. De båda gatukonstnärerna skötte sedan stugan som ett litet hem och pyntade den bland annat till jul. Till slut fick de till och med bygglov av Solnas lokalpolitiker. Bygglovets hade lagts i den lilla brevlådan som satt bredvid stugan.

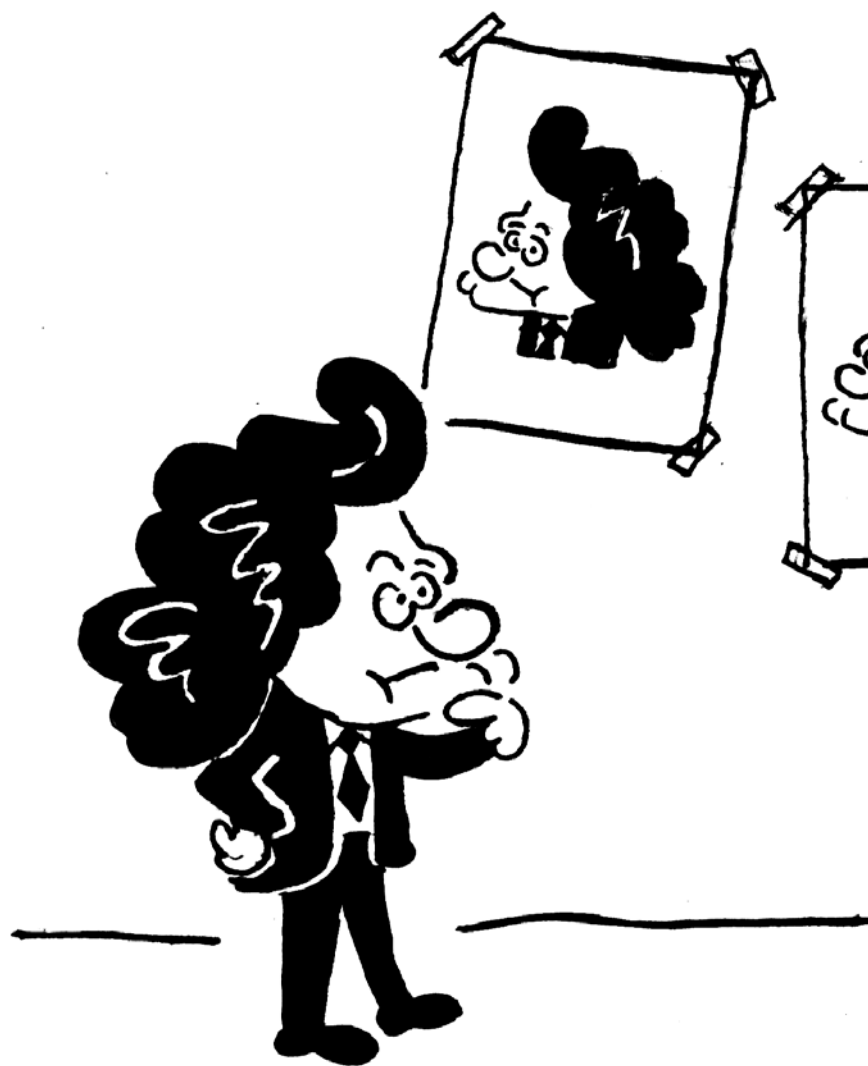
I utställningen på Färgfabriken visades även en video som Akay filmat tillsammans med Klisterpeter under namnet »Stockholms militanta graffitikonstnärer«. En pseudonym de använde när de kidnappade en betongko som ställts ut under kulturhuvudstadsåret och krävde att den skulle förklaras som »ickekonst«. Videon visar två maskerade män som sågar huvudet av betongkossan. Färgfabriken hade rippat klippet från Youtube, där det ligger sedan en tid tillbaka.

Chefen för Färgfabriken Jan Åhman säger sig inte känna till att Alexander Kurlandskys konst visades mot hans vilja.

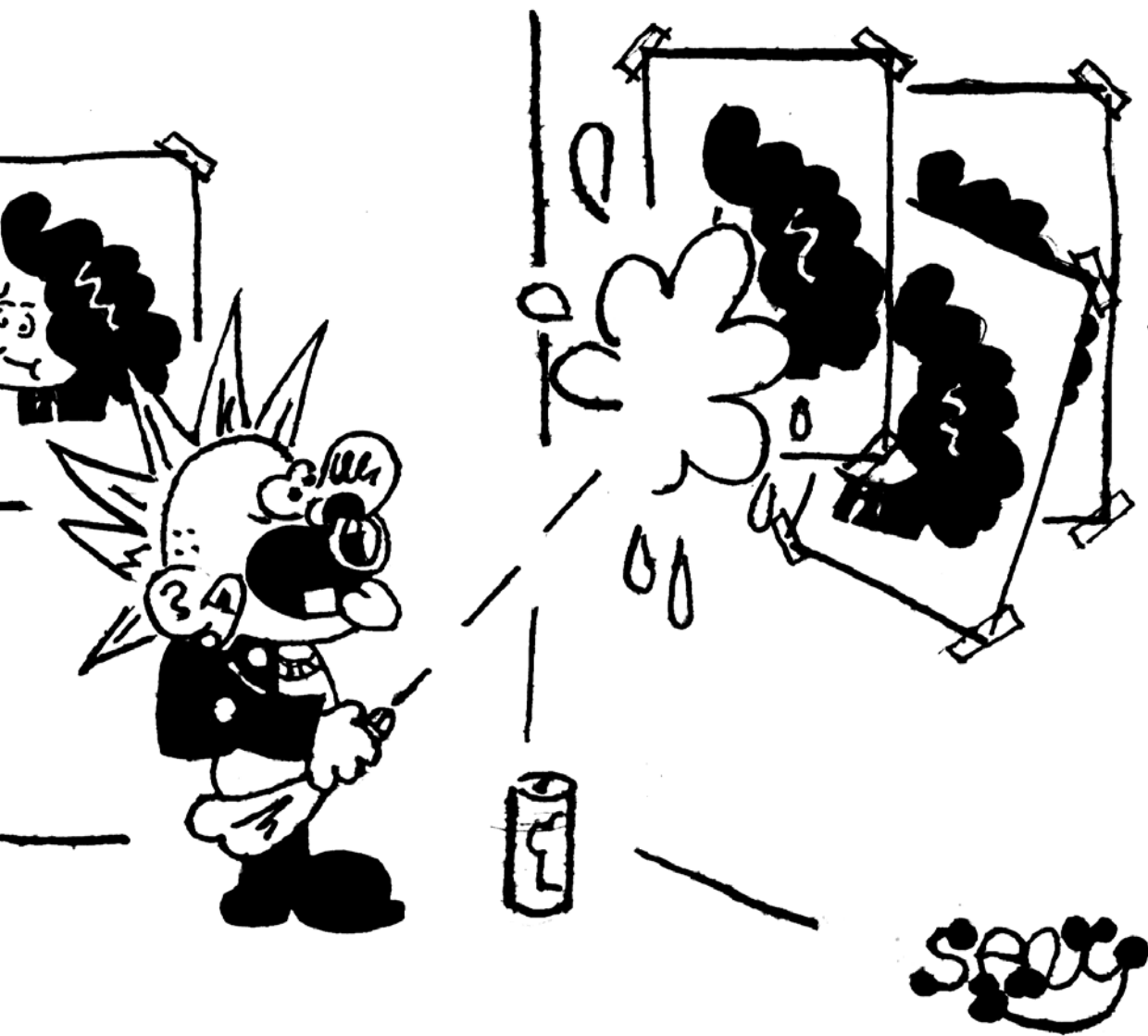
– Jag kom med idén till utställningen men sen valde jag att inte vara med och genomföra den. Men det här låter som en storm i ett vattenglas.

Han tror dock inte att Färgfabriken behövde tillåtelse för att visa affischen.

– Vad jag vet har vi bekostat affischen och dealen var att vi skulle få en del av upplagan, sen vet inte jag hur det fungerar. Men om jag äger ett verk av Picasso har jag inte rätt att visa det då?

Daniel Carlsson Daboczy var curator för utställningen och den som diskuterade med Akay.

–Han visste att vi skulle visa affischerna. Sen fick jag inget svar från honom så jag trodde det var ok.

Vad gäller filmen är det lite mer komplicerat, erkänner Daboczy.

–Det är egentligen bara jag som vetat om att det var Akay och Klisterpetter som låg bakom den där videon med kossan. Vi rippade den från Youtube och har redan visat den vid flera tillfällen, senast i samband med David Lynch-utställningen. Det hela måste vara ett stort missförstånd.

Är det ok att använda gatukonst hur man vill?

–Nej vi har alltid frågat om lov om vi använt något som är gatukonst eller underground. Vi har aldrig bara fotat av saker.

Är det ok att flytta gatukonst till ett annan miljö?

–Jag hade en diskussion med »Diffus« (gatukonstnär från Uppsala. reds anm) en gång. Någon hade tagit de frigolitblock han ställt ut i stan och tagit hem dem. Han tyckte inte att det var ok. Och jag förstår det.

Alexander Kurlandsky menar att han inte förstod att rättigheten att visa affischen finns hos ägaren.

–Jag var bara glad över att ha fått trycka en affisch gratis. Jag trodde inte det skulle få några följder. Det är klart jag kunde hört av mig redan första veckan när jag fick veta att utställningen startade, men jag var borta hela sommaren.

Har du fått någon ersättning för utställningen?

–Nej. Inga pengar har erbjudits.

Enligt BUS upphovsrättsjurister kan filmvisningen vara ett brott mot upphovsrättslagens paragraf om »egenrätt«. Har en film visats på samma plats som publiken befinner sig, och inte i undervisningssyfte är det nämligen att räkna som en »föreställning«.

Då krävs dock att upphovsmannen ger sig tillkänna.

MARTIN AAGÅRD

BLOMBERG CHEF FÖR VÄRLDSKULTUR

STOCKHOLM Regeringen har utsett departementsrådet Göran Blomberg till ny chef för Statens museer för världskultur. Blomberg har tidigare varit enhetschef på Kulturdepartementet. Han tillträder tjänsten den 1 oktober 2008.

Blombergs förordnande är tidsbegränsat till ett och ett halvt år. Avsikten är att chefsrekryteringen för tiden efter den 1 april 2010 ska ske genom ett öppet tillsättningsförfarande med utannonsering. I myndigheten Statens museer för världskultur ingår Världskulturmuseet i Göteborg, Etnografiska museet, Östasiatiska museet och Medelhavsmuseet i Stockholm.

URSULA BIEMANN

BIEMANN HEDERSDOKTOR I UMEÅ

UMEÅ Den schweiziska konstnären Ursula Biemann blir hedersdoktor vid Umeå universitets humanistiska fakultet och promoveras vid årshög tiden den 18 oktober.

Ursula Biemann, född 1955 och bosatt i Zürich, är en inflytelserik konstutövare som blivit känd för sina banbrytande och särpräglade videoessäer.

–forskningsprojekt om vår egen tid. Genus, migration och globalisering undersöks och gestaltas i Biemanns arbeten. Det är konst som forskning, ofta i nära dialog med akademiska ämnen som genusvetenskap, kulturvetenskap, etnografi, historia och statsvetenskap. Ursula Biemann har presenterat sig i flera böcker och i ett stort utställningar. I november 2007 visade Bildmuseet i Umeå en separatutställning med Biemann som innehöll videoinstallationerna Sahara chronicle, Black Sea files och Contained mobility.

CARL PHILIP ANKLAGAD FÖR UPPHOVSRÄTTSBROTT

STOCKHOLM Prins Carl-Philip, son till den svenske kungen Carl XVI Gustaf har satsat på en karriär som racerförare och grafisk designer.

Men ingen av karriärerna har startat särskilt lysande. Hans Porsche har åkt av banan ett flertal gånger och hans första uppdrag som grafisk designer ledde till en anklagelse om plagiat.

Det var när Carl-Philip vann en tävling om ny logotyp till stiftelsen Martha's Vineyard som anklagelsen kom. Det stilerade fyrtorn som prinsen ritat till stiftelsen påminde allt för mycket om den logotyp som den svenska tanke-smedjan Timbro använt sig av i många år. Timbro har inte valt att gå vidare med anklagelsen.

VEM ÄGER UPPHOVSRÄTTEN TILL GATUKONST? KRO:S JURIST ELISABETH SAHLIN SVARAR:

FÅR MAN VISA ETT KONSTVERK UTAN KONSTNÄRENS SAMTYCKE?

–DET FÅR MAN GÖRA. MAN FÅR VISA VERK OM MAN ÄGER DEM ELLER LÄNAR DEM. MAN FÅR INTE KRÄNKA KONSTNÄRERNA, MEN VISA DEM PÅ EN UTSTÄLLNING DET FÅR MAN. KONSTNÄREN KAN SÅ KLART SÄGA NEJ TILL ATT VISA VERK HAN HAR I SIN ÄGO, MEN DET SOM ANDRA HAR KÖPT ELLER FÅTT, FÅR DE VISA.

OM ETT VERK GJORTS AV EN ANONYM UPPHOVSMAN. VEM HAR RÄTTEN TILL DET DÅ?

–JAG HAR ALDRIG STÖTT PÅ DET PROBLEMET. OM DET ÄR ANONYMT SÅ VET MAN JU INTE VEM MAN SKA FRÅGA.

KAN MAN KRÄVA UPPHOVSRÄTTEN TILL ETT GRAFFITIKONSTVERK I EFTERHAND?

–DET ÄR MÖJLIGT. DET HAR ALDRIG PROVATS. MEN OM MAN KAN BEVISA ATT MAN ÄR UPPHOVSMAN DÅ BORDE MAN OCKSÅ KUNNA GÖRA GÄLLANDE ATT MAN SKA HA BETALT FÖR EN VISS ANVÄNDNING, TILL EXEMPEL OM DET FOTOGRAFERATS I EN GRAFFITIBOK.

FÅR MAN VISA ETT VERK MAN HITTAT PÅ INTERNET I ETT ANNAT SAMMANHANG?

–DET FÅR DU INTE GÖRA OM DU INTE HAR TILLSTÅND TILL DET. DET GÄLLER SAMMA REGLER FÖR INTERNET SOM PÅ ANDRA HÅLL. DU FÅR INTE ANVÄNDA KONSTVERK SOM DU INTE ÄGER, OM DU INTE HAR FÅTT TILLSTÅND.

-Po tiden att vi feår ner litta kvalitetskonst till Skåne!!

MODERNA MUSEET MALMÖ!

Framtiden för konsthallen Rooseum i Malmö som länge varit oklar har nu slutligen fått en lösning. Precis som det antytts tidigare tar Moderna museet över verksamheten i ett unikt samarbete mellan staten, region Skåne och Malmö stad.

MALMÖ Redan i spetember 2009 slår det nya museet upp dörrarna i Rooseums gamla lokaler på Gasverksgatan i Malmö. I och med det har Moderna museet fått sin första filial utanför Stockholm, något museet länge har velat ha. Förebilderna har bland annat varit konsthallen Tate Liverpool som är en del av Tate Gallery i London och öppnade för snart två decennier sedan.

Moderna museet Malmö ska bland annat visa delar av Moderna museets stora samling och då främst fokusera på konst gjord innan andra världskriget.

–Vi har redan varit i kontakt med konstmuseum i London och Houston för samarbeten, säger Lars Nittve till Sydsvenska Dagbladet.

Enstaka utställningar kommer att visas i båda städerna, men tanken är det skånska museet ska vara självständigt.

– Vissa utställningar produceras i Stockholm, andra i Malmö, säger Ann-Sofi Noring, chef för Konst och kommunikation på Moderna Museet.

– Det kommer att bli en mix av klassiker och samtida konst.

Hur mycket svensk samtidskonst blir det?

– Vi tänker inte på det sättet att vi kvoterar. Men det skulle vara konstigt om vi inte visade svensk konst.

Även Malmö museet ska satsa på visningar för ungdomar och barn efter den modell som blivit populär i Stockholm.

Beräknad driftkostnad för det nya museet är 12-13 miljoner per år, till det kommer hyra. Staten, Region Skåne och Malmö stad kommer att dela lika på kostnaderna och Moderna Museet står för driften. Regeringen har tidigare lovat tre miljoner till etableringen av det nya museet, men i höstens kulturproposition lovar man ytterligare en miljon kronor under 2009, samt ytterligare en 2010.

Den sammanlagda prislappen landar på 43 miljoner kronor.

Arkitektkontoret Tham & Videgård Hansson, som bland annat ritat nya Kalmar konstmuseum står för ombyggnaden av Rooseum som från början var ett elektricitetsverk.

Tjänsten som chef för Moderna museet Malmö kommer att utannonseras under oktober 2008 och förutom chefsuppdraget kommer ytterligare sex tjänster att tillsättas på det nya museet.

MARTIN AAGÅRD

Två miljoner ska garantera utställningsersättningen

När det nya utställningsavtalet efter många turer äntligen är klart föreslår regeringen att Moderna museet och Riksställningar ska få en miljon vardera för att klara ekonomin. Men räcker pengarna? Debatten pågår för fullt om avtalet som verkar slå igenom på bred front.

STOCKHOLM Efter årtal av förhandlingar är så äntligen avtalet mellan upphovsrättsorganisationerna och staten klart. I september undertecknades det som i grund och botten är KRO:s förslag. Och i höstens kulturbudget kom även ett förslag på hur mycket det ska få kosta. Moderna museet och Riksställningar garanteras en miljon vardera för att klara de extra kostnader som utställningsersättningen medför.

Ordförande i Konstnärernas Riksorganisation, Karin Willén: –Jag tycker det är bra. Man tar hand om avtalet på något sätt. Det är jättebra att staten tar sitt ansvar som uppdragsgivare, man ser att avtalet kommer att medföra extra kostnader och skapar möjligheter att ta hand om det. Det är väldigt klokt av kulturdepartementet.

Men eftersom det här är en fråga om nationell kulturpolitik borde man ha toppat med ett stöd till processen att förbättra villkoren i hela landet. Men jag hoppas det kommer i vårpropositionen istället.

Vad händer på de ställen där avtalet inte gäller?

–Det tidigare ramavtalet kommer att användas runt om i landet eftersom det är svårt att suta avtal med 300 kommuner.

Vad är det som saknas ur konstnärernas synvinkel?

–Jag skulle velat ha någon formulering om att man vill arbeta

för att avtalet ska användas så att man når ännu längre än att bara följa tarifferna. Därför är vi intresserade av att starta pilotprojekt där man ersätter konstnärer fullt ut för sitt arbete före, under och efter utställningen, precis som man gör med andra yrkesgrupper.

KRO har nu planer på att involvera Stockholms stad i ett sådant pilotprojekt. Stockholms kulturborgarråd Madeleine Sjöstedt (fp) har hittills varit en av avtalets varmaste tillskyndare. Trots att avtalet formellt endast gäller statliga institutioner har hon hittills lovat att Stockholms Kulturhus och konsthallen Liljevalchs ska följa avtalet och nu uppmanar hon även Malmö och Göteborgs kommun att göra detsamma.

–För oss folkpartister är det självklart att konstnärer skall få betalt för det arbete som de utför. Att konstnärer antas arbeta gratis är en kulturpolitisk skandal som har pågått i decennier, skriver hon i ett pressmeddelande.

På Moderna museet är man inte helt säker på att den extra miljonen kommer att räcka till de extra kostnader som nu uppstår. Ann Sofie Noring är chef för Konst och förmedling på Moderna museet:

–Vi får hoppas det, men framförallt är det glädjande att avtalet skrivits, att parterna kommit överens. Vi har ju följt förhandlingen från åskådarplats men vi ska ju vara till för konsten och konstnärerna så det är mycket glädjande.

Kommer det att bli dyrt för Moderna museet?

–Det slår lite hit och lite dit, det beror på vad man visar. Max Ernst som vi visar nu, kommer ju inte att begära någon utställningsersättning. Men vi är väldigt glada för det här. »Äntligen«, kan man väl säga.

Moderna museets budget för år 2008 låg på närmare 111 miljoner kronor.

Statens budget för kultur, medier och trossamfund uppgår år 2009 till sammanlagt 10 287 miljoner kronor.

MARTIN AAGÅRD

DEN NYA UTSTÄLLNINGSER
ERSÄTTNINGEN

EXEMPEL PÅ ERSÄTTNING
FÖR 12 VECKORS SEPARAT-
UTSTÄLLNING:

STORT MUSEUM
48 000

MEDELSTORT MUSEUM
36 000

MINDRE MUSEUM
24 000

LITEN KONSTHALL
12 000

DET MINSTA BELOPP SOM
KAN UTBETALAS ÄR 2000
KRONOR FÖR 4 VECKORS
GRUPPUTSTÄLLNING PÅ
LITEN KONSTHALL.

AVTALET OMFATTAR ALLA
STATLIGA MUSEUM OCH DE
SOM FRIVILLIGT SLUTER SIG
TILL AVTALET.

Mejan är bästa konstskolan

Enligt en undersökning som gjorts av konststudenten Max Ronnersjö så är Kungliga konsthögskolan i Stockholm den svenska konstskola som utbildar flest internationellt framgångsrika konstnärer.

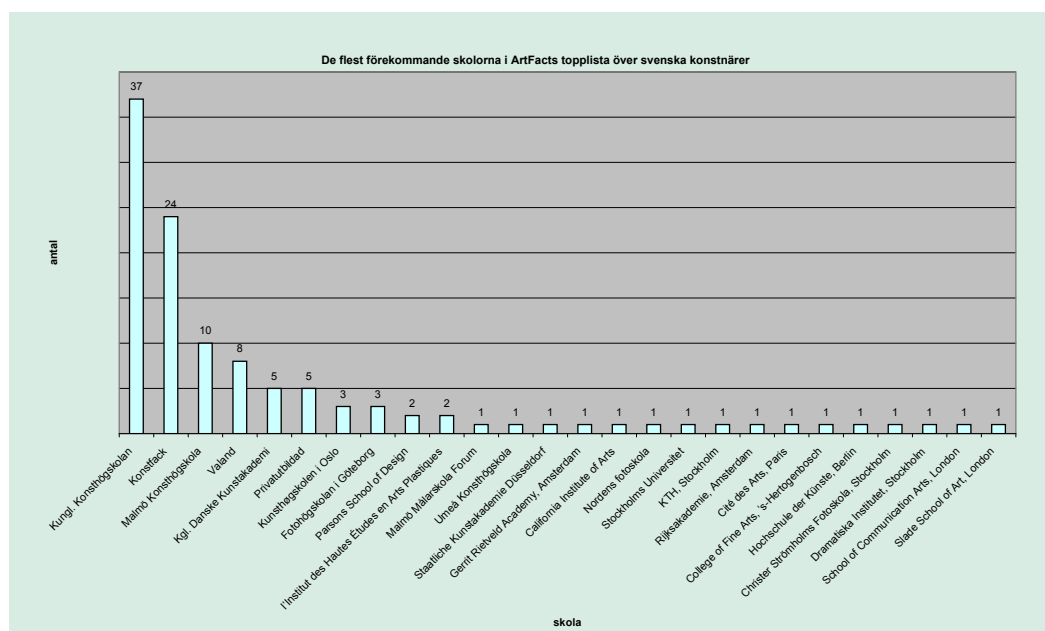
STOCKHOLM I sin undersökning har konststudenten Max Ronnersjö kartlagt bakgrunden hos de 100 första svenskarna på Internetsajten Artfacts lista över internationellt framgångsrika konstnärer. Han har tagit reda på var konstnärerna utbildats och sammanställt statistiken för att se vilken skola som är bäst att gå om man vill lyckas internationellt.

På första plats hamnar Kungliga konsthögskolan i Stockholm, på andra plats Konstfack och på tredje kommer Malmö konstskola.

Undersökningen är gjord som ett konstprojekt på konstskolan där Ronnersjö går. De exakta faktorerna som Artfacts bygger på är hemliga, men då den citeras på många håll i media tycker Max Ronnersjö att den i alla fall är intressant.

Vilken skola går du på själv?

–Umeå konsthögskola. Det är ju bara en på listan som är utbildad på Umeå konsthögskola så det är en väldigt

liten chans att bli en lyckad konstnär om man går här.

Hur känns det?

–Det låter kanske klyschigt, men det är en sporre. Man ska visa dom, liksom. Men jag ska nog försöka göra min magisterutbildning i Stockholm.

Därför att Umeå ligger så dåligt till?

–Jag kommer från Stockholm och vill vara baserad där, så det är nog mer därför. Men det är bra att bygga upp ett nätverk där också.

Är Artfacts viktigt för konststudenter idag?

–Många tycker nog det här är en tontig undersökning, och byr sig inte om den. Men jag är intresserad av den institutionella konstsynen som bland annat Lars Vilks håller på med.

Hur ska du fortsätta undersökningen?

–Jag tänker gå igenom alla konstnärer som figurerar

i Art Forum och kartlägga dem. Sen kanske man kan hitta vilken sorts person som är bäst lämpad att bli en lyckad konstnär. Till exempel: kommer från Sörmland, är man, har gått på konstskola i Stockholm ...

De svenska konsthögskolorna i Sverige har existerat olika länge, exempelvis har Umeå Konsthögskola bara funnits i 20 år medan Kungliga Konsthögskolan funnits sedan 1735. Några av konstnärerna på listan är utbildade innan vissa av utbildningarna startades.

Vissa konstnärers utbildning har inte gått att hitta och ingår då inte i diagrammet, andra har mer än en utbildningsplats och förekommer flera gånger i diagrammet. 41 av konstnärerna är kvinnor och 59 är män och bland de tio första finns sex kvinnor och fyra män.

MARTIN AAGÅRD

ANYONE
DESCRIBED
AS BEING
GOOD AT
DRAWING,
DOESN'T
SEEM
LIKE BANKSY
TO ME

UTTALANDE PUBLICERAT PÅ BANKSYS HEMSIDA WWW.BANKSY.CO.UK EFTER
ATT TIDNINGEN *MAIL ON SUNDAY* AVSLÖJAT ATT HANS HEMLIGA IDENTIET ÄR
ROBIN GUNNINGHAM, EN FÖRE DETTA PRIVATSKOLEELEV FRÅN BRISTOL MED
TALANG FÖR ATT TECKNA OCH ETT UTTALAT INTRESSE FÖR GRAFFITI.

Nacka vill snacka om konst

Nu bjuder Nacka kommun in sina medborgare att delta i planeringen av den offentliga konsten. Bland annat kan vem som helst gå in i strategidokumentet för Nacka kommuns offentliga konst och skriva in sina synpunkter. »Öppna konsten« heter projektet som pågår till och med februari nästa år.

NACKA Att Nacka har samma problem med offentlig konst som de flesta andra svenska kommuner, det upptäckte Nackas kulturnämnd ganska snart när man började undersöka saken.

Enprocentsmålet, lagen som säger att en procent av budgeten till all nybyggnation ska användas till offentlig utsmyckning, följs inte. Det finns inga målsättningar med konstarbetet, inget fungerande underhåll och inga försäkringar.

Men tack vare ett initiativ från Nackas kulturdirektör så drog kommunen i april igång ett projekt för att förbättra situationen för den offentliga konsten.

Man är än så länge inte bäst, både Malmö och Gävle har kommit mycket längre i sitt arbete med offentlig konst. I bägge städerna finns planer, projekt och samarbetsgrupper där stadsplanerare jobbar med konstnärer – men Nacka har öppnat för en betydligt bredare diskussion än sina föregångskommuner.

»Öppna konsten« heter hemsidan som är kärnan i projektet. Anna Hörnsten är projektledare.

Vad är Öppna konsten för något?

–Det är ett långsiktigt projekt som Nacka kommun dragit igång för att få ordning på den offentliga konsten. Den fungerar inte idag. I direktivet fanns det med att det skulle göras i dialogform och dialogen påbörjades i april. Framförallt är det viktigt att nå ungdomarna.

På hemsidan finns bland annat en guide till konsten i Nacka, intervjuer med konstnärer, politiker och skollidare om offentlig konst, diskussionsforum, filmer och frågeformulär samt ett öppet strategidokument där alla intresserade kan gå in och skriva sina synpunkter på den offentliga konsten.

Sajten har gjorts av PR-företaget The Story Lab som gjort liknande kampanjer för Volvo, Volkswagen, Vodaphone och Energimyndigheten. Metoden används

vanligtvis i marknadsföringssyfte för att sprida ett budskap i en grupp.

Varför gör ni så här, finns det inte experter som kan sköta den offentliga konsten?

–Jo visst finns det experter, men vad är egentligen det offentliga rummet? Självklart ska alla som använder det få yttra sig om det.

Vilka frågor vill ni ha svar på?

–Måste konsten vara beständig, försäkringsfrågor, driftsunderhåll, till exempel.

Vilken är den vanligaste åsikten om offentlig konst?

–Det vet vi inte än, men de flesta tänker ofta ganska snävt och ser en skulptur framför sig. Den som inte är intresserad alls, tänker oftast på tavlor. Men offentlig konst kan handla om så mycket mer. Till exempel belysning, möblering och stadsplanering. Stora element i landskapsbilden. Formgivningen av en dagvattenanläggning. Men många ser som sagt framför sig att det ska bli en skulptur till slut, som en sorts ros på marsipantårten. Men vi vill att konsten ska vara med i utvecklingen redan från början.

Vilka resurser finns till offentlig konst i Nacka?

–Jag har ännu ingen samlad bild. Men det behövs förmodligen mer.

Kan du ge ett bra exempel på offentlig konst?

–Ett lyckat projekt i Nacka var Kummelnäs förskola som i våras invigde en »konststig« som vänder sig till små barn och som skapats av personalen själva. Det är natur och kultur i symbios, samtidigt som det är miljömedvetet. Barnen kan erövra konsten och nå varandra. Ett annat bra exempel där konst, miljö och boende är bra mixat är »tronerna« utanför Västertorps simhall. De är perfekt invädda i miljön och där är alltid barn som klänger och de är väldigt populära. Ytterligare ett bra exempel är Stapelbäddsparken nära Turning Torso i Malmö där man har tillfälliga konstverk i en av »bowlsen«. För tillfället av en spansk konstnär.

Kan du ge ett dåligt exempel?

–Dålig offentlig konst, brukar vara den man inte upptäcker! Så, nej, det kan jag inte. Den vet man inte om, ha ha.

Är Nacka kommun öppen för mer tillfälliga utsmyckningar i framtiden?

–Personligen tycker jag det vore en bra idé. Det gör jag verkligen.

I februari 2009 fattar Nacka kommunfullmäktige beslut om sina visioner och sin strategi för den offentliga konsten i Nacka kommun med hjälp av det som kommit fram genom Öppna konsten.

MARTIN AAGÅRD

HÅRD KRITIK MOT FOND FÖR NYSKAPANDE KULTUR

Stockholms stad har avsatt en miljon till en fond för nyskapande kultur. Men det kostar två miljoner att administrera pengarna. Och kritikerna är inte nådiga. – Det här är dumt helt enkelt, säger Ann Marie Engel (v) i Stockholms Kulturnämnd som menar att kulturpengar slösas bort på ett administrativt experiment.

STOCKHOLM I fjol beslutades att delar av Stockholms kulturbudget ska användas till att stimulera kulturskapare som är bra på sponsring. Men en miljon skulle också avsättas till en »Fond för nyskapande kultur«.

Fonden skulle läggas ut på entreprenad och i augusti beslutade kulturnämnden att företaget som får uppdraget att driva verksamheten blir Innovation Impact AB.

Innovation Impact jobbar med affärsutveckling åt såväl kommuner som privata företag. När det gäller kultur har man inte några större erfarenheter, men

har jobbat med ett projekt med funktionshindrade barn och kultur, Visans hus, Sveriges musik och kulturskolor, Nordiska museet, Bildmuseet i Umeå och diverse projekt med upplevelseturism i fokus.

Ledamoten i Kulturnämnden Ann Marie Engel (v) reserverade sig mot beslutet.

–Modellen verkar okunnig och inte särskilt genomarbetad. Man betalar konsulten 2 miljoner för detta. Det är dumt, helt enkelt.

Att företaget inte verkar veta något om teaterlivet och konstlivet i Stockholm är också negativt, menar Engel. Hon tror på andra lösningar om man verkligen vill stimulera nyskapande kultur i Stockholm. Till exempel kan man ge ett särskilt uppdrag till förvaltningen.

–Vi ser beslutet mer som ett utslag för ideologi. Det är ett sätt att privatisera bidragsgivningen. Alla utom kommunen ska få fördela pengar. Och nu används de pengar som kunde gått till kultur på ett administrativt experiment.

Men enligt Kenneth Olausson, chef på Innovation Impact, så ska fonden egentligen ägna sig åt att se vad näringslivet kan ha för nytta av kulturskapare än att bidra till att det formas nyskapande kultur.

Olausson har tidigare skapat Interaktiva institutet som är en mötesplats för kultur och näringsliv i gränslandet mellan konst och IT. Institutet låg bland annat bakom spelet »Brainball« där det gäller att slappna av så mycket som möjligt för att vinna spelet. Och på samma sätt ska han använda kommunens kulturpengar.

–Vi vill hitta kopplingar mellan kultur och näringsliv och se till att fonden får ordentligt med finansiering i framtiden.

Pengar till fonden ska komma in från näringslivet, men Kenneth Olausson menar att det inte handlar om att kulturlivet ensidigt ska gynnas. Kulturen måste ge tillbaka till näringslivet.

–Jag har jobbat en del med idrottsvärlden och den traditionella sponsorrollen har försvunnit. Numera vill sponsorerna nå något tillbaka. Kulturen kan kreativitet och att skapa ensembler vilket är intressant för näringslivet.

Letar ni efter mecenater eller människor som vill göra investeringar?

–Det senare. Det är lättare och mer utvecklande att hitta de som vill ha något tillbaka.

Kommer den nyskapande kulturfonden syssla med högteknologi-projekt?

–Nej, konst och kulturliv har mycket att erbjuda näringslivet. Det går att få igång många nya former av samarbeten.

Två miljoner för att förvalta en miljon är väldigt dyrt.

–Det handlar ju inte bara om att bygga en fond utan att om att hitta nytänkande och investerare.

Fyra personer på Innovation Impact kommer att jobba med fonden för nyskapande kultur i två år framöver.

MARTIN AAGÅRD

DESIGNTIDNINGARNA FYLLS AV DRÖMMEN OM DET PERFEKTA HEMMET OCH SVENSKA KVINNORS DRÖMYRKE ÄR NUMERA »HOME STYLIST«. MEN DRÖMMEN OM ETT DESIGNAT HEM BETALAS MED UTEBLIVNA SKATTEPENGAR. RASMUS MALM HAR UNDERSÖKT DESIGNBOOMENS BROTTSLIGA BAKSIDA.

DESIGNVÅGEN

KOSTAR SAMHÄLLET

3.500.000.000:-

ÅRLIGEN

BOSTADSRÄTTEN SKA »FRÄSCHAS UPP« inför en försäljning. Det är egentligen inget fel på köksinteriören, men en ny finish kommer helt klart att höja priset med närmare 100 000 kronor för kvinnan som ska sälja.

Det är en fråga om yta.

Om design.

Den här veckan jobbar snickaren Micke, 31 år i lägenheten på 60 kvadrat som ligger i en av Stockholms förorter. Det handlar om en standardrenovering med vitlackerade lister och en ekparkett. En kompis tipsade om svartjobbet som kommer att ta en veckas arbetstid och ge Micke 15 000 kronor i handen. Det blir många sådana kvällar och helger efter de ordinarie passen på byggfirman.

– Hälften av mina jobbkompisar har något svartjobb på gång hela tiden, berättar Micke.

– Vi jobbar tokmycket och sliter som faan.

På sina svartjobb tjänar han 200 kronor i timmen, det är dubbelt så mycket som han tjänar på sitt vanliga jobb.

Jonas är 35 år och jobbar i finansbranschen. Han konstaterar att han visserligen skulle ha haft råd att köpa vita tjänster när lillstugan skulle byggas ute på hans sommarställe i Södermanland.

– Polackerna var duktiga killar, det är bara snack det där som folk säger, att de skulle vara sämre hantverkare än

svenskar, säger Jonas.

De fick 90 kronor i timmen och alltsammans gick loss på 80 000 kronor. Om han hade låtit bygga vitt hade priset blivit det dubbla. Tjugo procent extra hade känts rimligt, men nu var skillnaden för stor.

Men Jonas känner sig blåst av det svenska skattesystemet.

– Jag tjänar så pass bra, så att i mitt fall handlar det mer om snålhet. Jag tillhör annars de som betalar rätt så mycket i skatt. Men man har någon idé om att allt ska vara så rättvist i Sverige, men skattesystemet är skadat. Om systemet blåser mig, då ska jag blåsa systemet. Så rationaliserar jag det för mig själv i alla fall ...

Micke och Jonas är två aktörer på den exploderande heminredningsmarknaden i Sverige.

I de allt mer välmatade tidningsställen förmedlas hemmets moderna designideologi på glansiga sidor i Residence, Wallpaper och Sköna Hem.

Svenska kvinnors drömyrke är just nu: »home stylist«. Kedjor som K-rauta och Bauhaus har förvandlat sinnebilderna för en byggvaruhandel till något som mer liknar en plockgodisbutik i upplägget. Från tevesoffan har vi lärt oss att ett stylat hem inte bara kan skapas av proffsen. »Alla kan göra om« lovar MARTIN TIMELL, ERNST KIRCHSTEIGER och de båda »Roomservice«-hunkarna i kör. Men ibland kan man behöva

1,5:a Nedre Gärdet/Östermalm - 34 kvm - **Topprenoverad** med högt läge och öppen planlösning

Ytterst välplanerad och ljus 1,5:a om 34 kvm med högt läge, öppen planlösning och praktisk sovalkov. Lägenheten är **topprenoverad i modern stilren design** som perfekt möter husets äldre tidstypiska karaktär. Populära [redacted] med stark ekonomi och värenoverade hus. Lugnt läge med närhet till allt. Måste ses!

[redacted] 3tr, hiss. Budstart: 1 495 000:- Avgift: 1 562:-/mån

Visas [redacted]

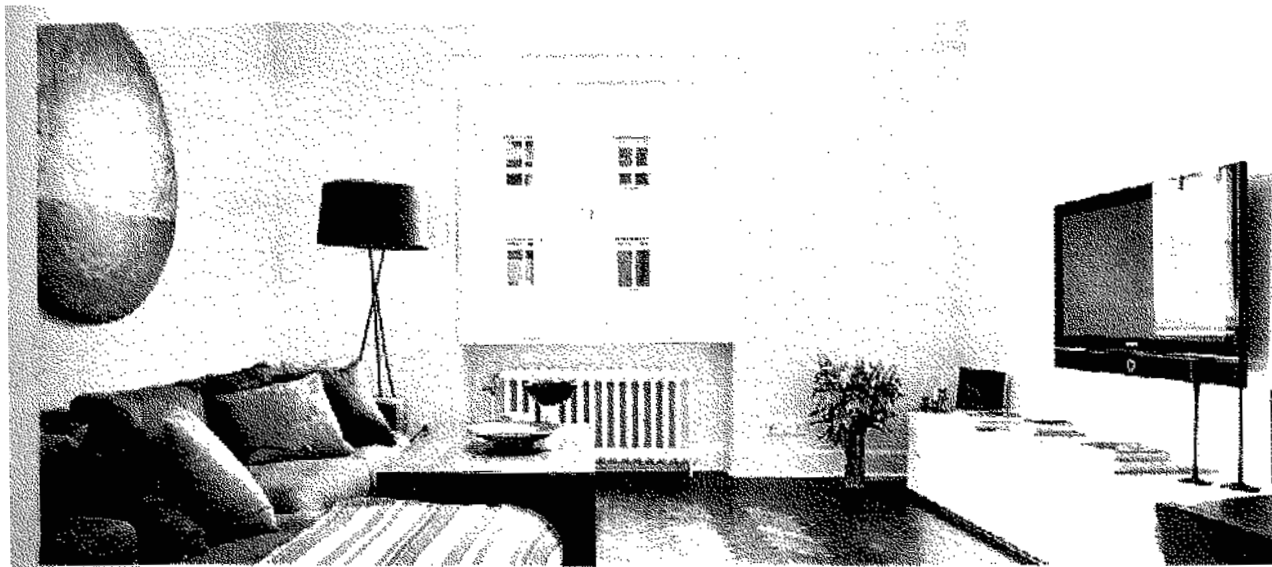

2:a Vasastan - 57 kvm - **Stilrent renoverad** med sekelskiftescharm och nära till allt

Ytterst välplanerad 2:a om 57 kvm med lugnt läge och 4 stora fönster mot gården. Tidstypisk sekelskiftescharm med fina furugolv och högt till tak. Nyligen **stilrent renoverad** med toppfräscht kök och **påkostat badrum**. Välbelägen invid [redacted] med kommunikationer och service samt närhet till allt. Förening med god ekonomi.

[redacted] 1tr ög. Budstart: 2 750 000:- Avgift: 1 616:-/mån

Visas **söndag** [redacted]

2:a Östermalm - 54 kvm - Nyrenoverad och ljus med balkong i kvällsso!

Nyrenoverad, genomgående och mycket ljus 2:a om 54 kvm på en av Stockholms bästa adresser. Stor härlig balkong i kvällssolen med högt fritt läge mot gården. Här möter **stilen modern design** charmig tidstypisk 20-tals karaktär. Optimalt läge invid Stureplan och Humlegården. Juridisk person accepteras.

3tr, hiss. Budstart: 2 950 000:- Avgift: 3 287:-/mån
Visas söndag 24/8 kl. 15.30-16.15 och tisdag 26/8 kl. 18.30-19.00

SVENSKA HUSHÅLL KÖPER BYGG- OCH HANTVERKSTJÄNSTER FÖR CIRKA 30 MILJARDER KRONOR ÅRLIGEN.

VÄRDET PÅ SVARTJOB BEN BERÄKNAS TILL CIRKA SEX MILJARDER KRONOR 2008.

SKATTEFÖRLUSTEN FÖR STATEN UPPGÅR TILL CIRKA 3,5 MILJARDER KRONOR ÅRLIGEN.

82 PROCENT AV VILLAÄGARNÄ SÄGER ATT DE SKULLE BLI MINDRE INTRESSERADE AV ATT KÖPA SVARTA TJÄNSTER OM ROT-AVDRAGEN ÅTERINFÖRDES.

BÄDE BYGGBRANSCHEN OCH SKATTEVERKET DELAR UPPFATTNINGEN ATT MER GENERÖSA AVDRAGSMÖJLIGHETER FÖR HUSHÄLLENS RENOVERINGAR, SKULLE MINSKA MÄNGDEN SVARTJOBB.

MAJORITETEN AV VILLAÄGARNÄ (TVÄ TREDJEDELAR) ANSER ATT MAN ÄR FRESTAD ATT VÄLJA SVARTA TJÄNSTER OM PRISSKILLNADEN ÄR 40 PROCENT ELLER MER.

VITA HANTVERKSTJÄNSTER KOSTAR 350-400 KRONOR I TIMMEN.

KÄLLOR: »KONTANTKÖP AV BYGGNADS- OCH HANTVERKSTJÄNSTER« OCH »UTVÄRDERING AV ÅTGÄRDER MOT SVARTARBETE - KONSUMENTMARKNAD« (INDUSTRIFAKTA)

lite hjälp på vägen mot den livsstilmässigt perfekt designade kokongen. Det ökade intresset för att formge det egna hemmet, har medfört ett uppsving för den svarta sektorn. Martin Timell är numera inte bara avskydd av landets samlade hantverkarkår, de som får städa upp i hemmafäxade och vattenskadade badrum. Det muttras också en del på facket's kanslier, på branschorganisationer och hos skattemasen.

Timell-effekten är big business. Sedan år 2000 har hushållens inköp av byggmaterial ökat med cirka tio procent årligen. År 2006 köpte vi färg, golv, kakel och virke för 22 miljarder kronor. Och ökningen fortsätter, även om vi just nu ser en viss avmattning, som kanske kan förklaras av den annalkande lågkonjunkturen.

ROLF PERSSON som arbetar som marknadsanalytiker för byggbranschen, ser en tydlig koppling mellan det ökade intresset för hemmets yta och mängden svartjobb:

– Det är klart att den här trenden får sådana effekter, ingen tvekan om det.

I år kommer svenska hushåll att köpa svarta hantverkstjänster för uppskattningsvis sex miljarder kronor, lågt räknat. Varför svart? Framförallt handlar det såklart om priset. Rolf Persson pekar ut bristen på hantverkare som en annan viktig orsak, särskilt under år av högkonjunktur. Under 90-talskrisen lämnade många hantverkare branschen, och de senaste åren har den som försökt ringa en firma – särskilt i Stockholm – fastnat i en överfull telefonsvarare. De närmsta åren väntas allt fler åldersavgångar i byggbranschen, samtidigt som

DET ÖKADE INTRESSET FÖR ATT FORMGE

DET EGNA HEMMET, HAR MEDFÖRT ETT

UPPSVING FÖR DEN SVARTA SEKTORN.

landets villaägare blir allt äldre och skröpligare – och vill anlita hjälp.

– Rimligen kommer vi att se ännu mer svartjobb, säger Rolf Persson på analysföretaget Industriefakta.

– Om man inte kan hitta några andra tjänster, då köper man det man kan hitta.

Ett typiskt svartjobb kan handla om en golvläggning i en villa eller kanske om en dörr och en karm som ska installeras. Snickerier och måleri är vanligt förekommande, vvs-jobb något mer ovanliga. Micke berättar att han nyligen fått ett svartjobb via firman där han är anställd.

Ibland kan kunden tro att hon köper en vit tjänst, som i själva verket är svart. En faktura dimper ner på hallmattan, men firman lägger beslag på såväl moms som sociala avgifter istället för att redovisa pengarna till skattemyndigheten. Den organiserade typen av svartarbete är inte särskilt vanlig i hushållen. När ett Wallpaper-kök ska formas i en villa, handlar det snarare om mun-till-mun metoden och en bunt sedlar som byter ägare, långt bortom statens kontroll.

– Hur skulle myndigheterna kunna spåra det här? Man kan ju inte ha polisbilar som åker runt och spanar på folk som renoverar sina hem, säger HENRIK LANTZ HEDENSTRÖM, som skrivit en rapport för BRÅ (Brottsförebyggande rådet) om det mer organiserade svartarbetet.

Svartjobbarna är både svenskar, ryssar (särskilt i Stockholm) och folk från Baltikum. Många polacker har åkt hem, eftersom de tjänar lika bra i hemlandet efter EU-inträdet.

Micke konstaterar att någon med svenskt efternamn kan ta betydligt mer betalt än en utlänning. Själv tjänar han 200 kronor i timmen, samtidigt som en polack kan få nöja sig med 40 kronor i timmen för samma svartjobb.

Den villaägare som nyttjar svarta tjänster bär ett arbetsgi-
varansvar. Om olyckan är framme är köparen skyldig att

betala arbetstagarens sjukhusvård och eventuella skade-
stånd. Micke berättar om ett svartjobb han gjort i USA, då en
av jobbarna föll från ett tak ner på ett marmorgolv och sabba-
de sitt knä.

– Han fick ingen ersättning för det överhuvudtaget.

Micke ser också andra nackdelar med att jobba svart, förutom de uppenbara förlusterna av pensionsinbetalningar och andra trygghetsfaktorer. Om en tvist uppstår finns inga tydliga former för att lösa den.

– Vad händer om jag gjort ett jobb, och kunden vägrar betala? Eller om en kund betalt för ett jobb som inte blir av?

– Det är inte så långsiktigt smart. Men svartjobb uppmuntras av marknaden och resultatet syns direkt i plånboken. Det är mer pengar och snabbare pengar.

ALLA VILL HA EN VIT KUB

I det gamla slakthusområdet i Hamburg ligger det internationellt framgångsrika galleriet *Helium Cowboy*. Bara några meter längre bort ligger modebutiken *Yeahboy Department*.

Vid en första anblick är det inte självklart vilken vit kub som säljer konst gjorda av före detta graffitikids och vilken som säljer tröjor till före detta graffitikids som numera är grafiska formgivare.

Rummen är intill förväxling lika.

Om man letar vidare hittar man gallerier som säljer design med regelbundna vernissager och mellan kanalerna på Fleetinsel ligger gallerier staplade på varandra i en gammal lagerlokal som om det vore ett varuhus. En del mode- och designbutiker i de gamla hamnkvarteren påminner å sin sida om mindre konsthallar.

Och på liknande sätt ser det ut lite överallt i Europa, från Helsingfors till Barcelona.

Den vita kuben har blivit den nya butiken. Oavsett om det säljs konst, design eller t-shirts.

Rummen för konst och design liknar varandra och design presenteras mer och mer som konst. Inte bara på de dyraste adresserna utan i ett brett spektrum av prisklasser ner till skitiga betongkällare som påminner om Tskhinvali. Designmässorna har elevutställningar och utställningar med unika objekt på särskilda projektytor, på samma sätt som en konstmässa. De stora auktionshusen har särskilda auktioner för design där en stol är rätt upphovsman kan gå för fantasisummor.

För tio år sedan var det ovanligt att hitta ett galleri som hade utställningar med design. Det är det inte längre. Mode- och designbutiker verkar hysa en obetydlig lust att låna trovärdighet från konstvärlden, framför allt genom att måla alla väggar minimalistiskt vita och hålla ett och annat vernissagemingel.

Ingen som har pengar verkar intresserad av att investera i en konstsamling, men dyra designobjekt säljer i en ändlös ström till ingenjörer och banktjänstemän och deras ändlöst stora hem, i London, Barcelona, Paris och Hamburg.

Man skulle kunna säga att design är den nya konsten. Eller?

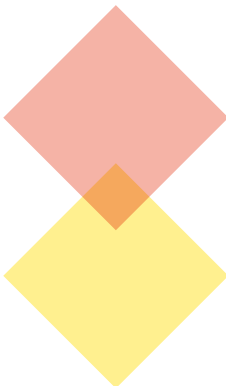
Det är sant att det finns fler och fler gallerier som säljer objekt gjorda av formgivare. Formen med vit kub och en tidsbestämd utställning som börjar med ett mingel känns förstas igen. Vad finns det för bättre ställe att titta på en utställning än i ett rum för konst? Gallerier är coola helt enkelt.

Och konstnärer är coola.

En gång i tiden var Konstfack en teckningskurs för unga hantverkare som genom kroki och andra övningar skulle drillas att göra bättre ornament för stuck och snickerier. Med tiden fick själva gestaltningen en sådan vikt att man fick professorer i fritt måleri och skulptur.

Idag är inte verklighetens beställarkrav inte längre särskilt viktiga på Konstfacks fakultet för Grafisk Design och Illustration. Studenterna manas att hitta en egen stil och en egen röst oavsett om det finns en marknad för den. Det är lite som på institutio-

Paul Steen försöker reda ut vad som är gallerier, designgallerier eller bara t-shirtbutiker bland alla vita kuber i Hamburg. Numera försöker alla låna lite av konstvärldens coola aura. Är det dags att börja tala om »Postkonst«?

nen för fri konst för några år sedan: »Du måste skapa din egen marknad«.

Och GDI:s examensutställningar erbjuder följaktligen inte sällan intressanta konstprojekt.

Även på reklamskolan Beckmans ser vissa skolan som en konstskola och sig själva som konstnärer.

Men att kopiera formen av en sak är inte samma sak som att göra saken i sig. Precis som en del konstnärer attraheras av »forskning« utan att bry sig om vetenskapliga krav på metod, upprepningsbarhet och användning av tillförlitliga källor, så finns det formgivare som attraheras av att göra konst utan att vilja bry sig om vägen som leder till konstverket eller varför man gör det man gör.

De som går på Beckmans kan vara oerhört skickliga på att kopiera. De kan göra en installation eller en bild som ser ut som andra konstverk som råkar vara uppmärksammade i olika modetidningar, men om man hör eleverna berätta om varför de gjort det de har gjort är det helt tomt.

Men det kanske är helt i sin ordning.

Egentligen borde man värna om det sättet att tänka. Och man borde inte som konstnär känna sig så hotad av olika designers i konstnärskläder och galleriliknande butiker. De gör det de är bäst på helt enkelt – imiterar och utvecklar, skickligt och medvetet.

Det är inte nödvändigtvis konst, men det behöver inte vara dåligt för det. En bra modedesigner ser att det ligger i luften att göra fältjackor, och tittar på gamla militära original för att se vad plagget har för historia och variationer, och gör sin egen smarta variant. En medioker modedesigner ser en fältjacka på G-star, kopierar den rakt av med utbytta knappar och tygmärken och tror att hon har skapat något originellt. Men ingen av dem har skapat en fältjacka enligt militära krav, för militära användare.

Och lite så är det med designens vita kuber.

Det kanske är en trend, det kanske är början på ett nytt sätt att sälja design, men det gör inte objekten till konst med en konstpublik som huvudsaklig mottagare.

Design är inte den nya konsten, men om design tas på större allvar och blir bättre av att ställas ut är väl det bra i sig.

Och snegländet över skrågränserna går förstas inte bara åt ett håll. Konstnärer tar efter formgivare. Varje gång man som konstnär gör sitt eget vernissagekort går man in på ett område som en grafisk formgivare är mycket bättre på. Och konstnärers kunskap, erfarenheter och förmåga att tänka annorlunda är ofta attraktivt på reklam- och webbyråer och spelföretag. Att vid en viss ålder som videopionjären Peter Svedberg vara konsult på Ericsson, eller jobba med formgivning och kommunikation på olika sätt är inget ovanligt för gamla konsträvar som tröttnat på att aldrig få betalt för sin konst.

Men... är det då design?

PAUL STEEN

INNEHÅLL ÄR YTTLIGT

Jag bryr mig inte ens om att betona skillnaden mellan konst och design. Det är två begrepp med parallella historier, teorier och samhällsfunktioner, tvivelsutan. Inom vardera disciplinen har yta, färg, form och funktionalitet varit nyckelbegrepp som definierat dem. Bauhaus definierade sin verksamhet så, de ryska konstruktivisterna gjorde det, De Stijl och många fler med dem gjorde det. Under senkapitalismen är det dock näst intill en naturlig att både konst och design snarare utkämpar en inre och yttre kamp mot ett begär som utvecklats i en kultur av överflöd – både materiellt men också kulturellt.

I vår kulturs förmåga att berätta om konst och design finns både källan till den historiska konflikten dem emellan, men även deras nutida närmande. Trätan mellan stil och substans – önskan att framhäva yta, chimär och retorik framför det som faktiskt påstås – är en gammal dust. Det polariserade betraktelsesättet formulerades av arkitekten ADOLF LOOS för 100 år sedan i spyende ordalag i den berömda essän *Ornament och brott*. Det var jugendrörelsen som var syndabocken tidigt under modernismen, när jugend representerade en start på det konsumtionssamhälle vi sedan dess planmässigt utvecklats mot. Jugendrörelsens vurm för WAGNERS *Gesamtkunstwerk* och dess upplösning av subjekt och objekt skrämde vettet ur funktionsälskande modernister som LOOS, KARL KRAUS och MARCEL BREUER. Detta motstånd som naturligtvis kan kännas både stockkonservativt och utvecklingsfientligt var ett tidigt försök att stävja en överdesign i kulturen, men också begynnelsen till sammanslagningen mellan stil och substans. Under denna period blev industrins olika material som cement, plåt och gjutjärn estetiska attribut och banade vägen mot en kulturform som modifierar, designar och estetiserar.

Vad är det då, för något – stil och substans?

Jo, en konstruerad uppdelning mellan yta och innehåll, som i kulturstrider beskrivits som yta *eller* innehåll; föremål, påståenden och handlingar läses genom sitt uppsåt och innehåll *eller* genom sin illusion och fasad. Det stora »eller« skapar misstro och dikotomi hamnar till slut i en fråga om hönan eller ägget – vad skapar intresset, objektets inre anförande eller dess grafiska hölje? Designkritikern STUART EWEN som väl tydligast formulerat sin ståndpunkt, anser att estetik och yta inte är mer än ett sätt att förleda och vilseleda, en hållning som sträcker sig tillbaka till Frankfurtfilosoferna MAX HORKHEIMER och THEODOR ADORNO som menade att yta, ornament och variation var verktyg för genererandet av *falsk åtrå*. Åtrån genereras i sin tur av en tillväxtmani som manglas fram av marknadsekonomin krav på ständig konsumtionsflux.

Mitt i detta kan man placera debatten om konst och design. Under perioden fram till upplysningsbrottet var dessa begrepp helt naturligt allierade med industri, kyrka och storfinans. Här rådde ingen konflikt mellan konstföremål och ornamentik. Men trots medeltidens och det moderna projektets samtvinnande modeller för design och konst gjorde man redan här en skarp distinktion mellan *artes liberales* och *artes mechanicae*, vetande och tekniskt utförande, djup och fasad, och då är vi plötsligt inte långt från termerna stil och substans.

Det bränns.

Under hela efterkrigstiden har design- och konstbegreppen i cykler lyfts ur ett isolerat estetiskt fält och in i samtidens allvar-

Design och konst är egentligen samma sak menar Robert Stasinski. Substanslösheten kan smyga sig in i båda genrerna. Det hela är en fråga om stil.

liga politiska verklighet; design har gått mot en större etisk och social medvetenhet i fråga om produktion och hållbarhet allt medan konsten tvingats in i ett schema av globala resonemang, ekonomiska system, social konststruktivism och politisk överkänslighet. Att i en så upptrissad retorik se var substanslösheten kan svälja innehållet är inte svårt. Lägg därtill ökade samhällsliga krav på jämställdhet, miljötankande, flexibilitet och mångfald och ekvationen blir snart omöjlig.

* * *

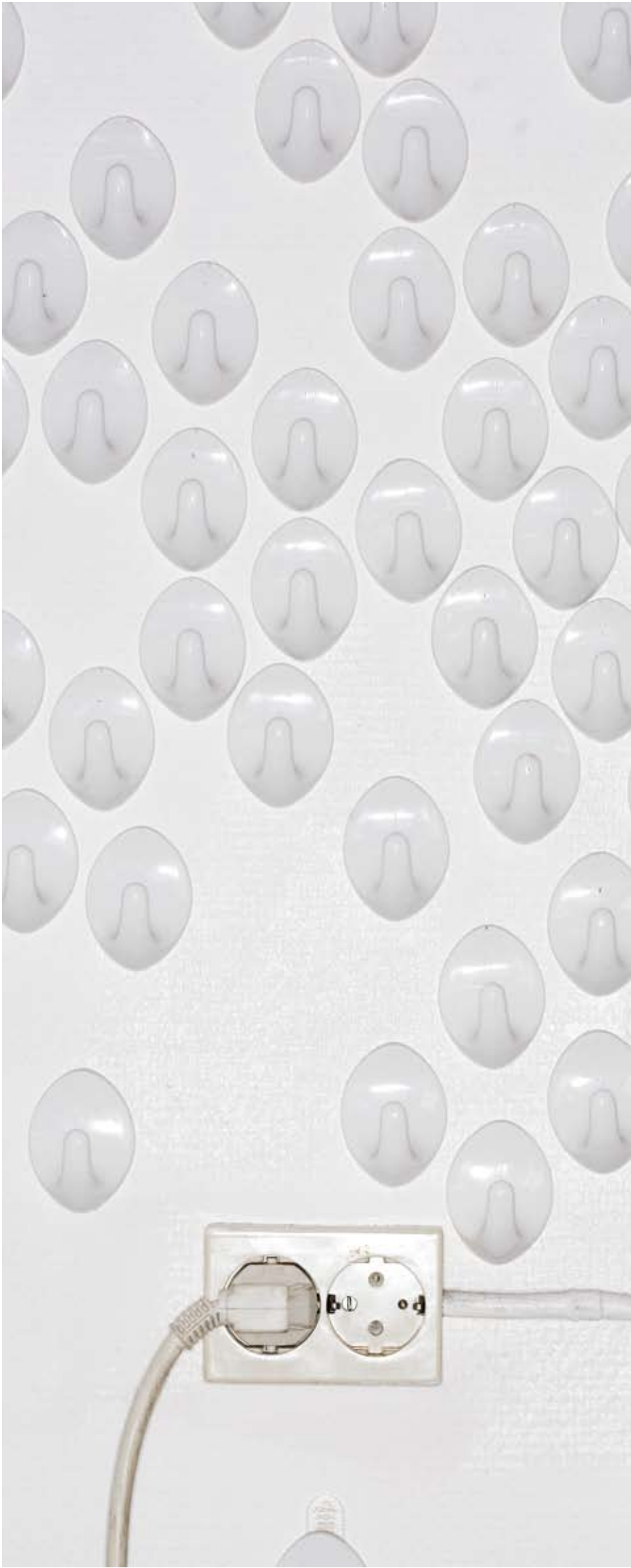
En mängd konstnärer har i omgångar belyst gränsen mellan konst och design, främst deras särskiljda egenskaper och sociala parallella fält som sällan eller aldrig har några beröringspunkter. Intressanta undantag har gjorts bland annat av den svenska gruppen LOVE AND DEVOTION, tyske TOBIAS REHBERGER och amerikanskan ANDREA ZITTEL som samtliga arbetat med förbättring, modifiering eller »design« av objekt inom eller utanför konstnärliga institutioner. Under 1990-talet delade exempelvis Rehberger ut en enkät till besökarna i en utställning på Portikus i Frankfurt där han bad folk skriva ned förbättringar av den pågående utställningen. Dessa omsattes sedan till en prålig dekor som inreddes på plats i konsthallen. Rehberger gjorde utställningsrummet och institutionen till en offentlig plats bortkopplad från traditionell institutionell elitism, som på marknadens villkor tillåts delta aktivt på samma sätt som i resten av ekonomin.

Rehberger är bara ett exempel på hur design och konst börjar sammanstråla både i offentligheten och på museerna. När klädmärket Armani år 2000 ställdes ut på Guggenheimmuseet i New York av regissören ROBERT WILSON, påstod en av curatorerna att »design har blivit till dagens offentliga konst«. Ett chockerande uttalande kan tyckas, men emellanåt kan ingen förneka att kopplingar till traditionella estetiska värden som kvalitet, skönhet, exklusivitet i hög grad omfattas av hur design beskrivs och presenteras i offentligheten.

Ekonomijournalisten VIRGINIA POSTREL har ett eget svar på mekanismerna bakom kulturens ökade vurm för Stil framför Substans: elektronikjätten Motorola fick under 1990-talet ett uppsving i sin försäljning av personsökare då man kom ut med en uppdaterad version av sin mest populära modell. Inget var dock förändrat i den nya modellen annat än skalets färg som var ljus grön, en detalj som lockade mängder med nya köpare. Motorolas avdelningschef menade att man sökt hur länge som helst efter att förbättra innehållet utan att lyckats hitta något som kunderna kunde tänkas betala mer för. Tills man provade med ett helt nytt utseende som innebar 15 dollar i extra vinst per såld enhet. Historien visar att trots banaliteten i denna process så har vi landat i en tid då modifiering, estetisering och styling är så universella värden att vi ägnar mer tid och pengar än någonsin åt att hitta fram till det som kan bekräfta våra begär, våra intentioner och projiceringar av nya värden. Det är inte utan en suck av oro vi då kramar om konst- och designbegreppen för att hålla dem ifrån »styliseringen« som ekonomin oavbrutet föser oss in i.

Men det kan vara värt att släppa taget en aning.

ROBERT STASINSKI

BAKOM FRONTLINJEN

OM MAN PRECIS KLIVIT AV Norrlandståget på onsdag kväll mitt under möbelmässan i februari i år och ställt in sig på en rejäl utekväll i Stockholm så riskerade man att gå på en riktig tvärnit.

Strax utanför dörrarna till Centralstationen ringlade sig nämligen kön till Nordic Light Hotel hela vägen runt kvarteret.

Det såg onekligen lovande ut.

Det verkade vara årets party.

Men om man uthärdade de fyrtiofem kyliga minuter det tog att komma till dörren fanns en viss risk att man blev besviken när man insåg faktum: kvällens attraktion bestod nämligen av två bänkar, ett svampigt trägolv och ett gäng julgranar.

Bänkarna såg visserligen ut som om de tillhörde Familjen Flinta och visst serverades det vin, men om man ställt in sig på tequilarace och rejvande så kunde det nog kännas lite fattigt.

Hade man däremot bara minsta intresse för *design* så kunde det inte bli bättre än så i februari 2008.

Min kompis i kön huttrade krasst:

–Front är Sveriges första riktiga... designstjärnor. Det är här festen är.

Han hade rätt såklart. Där designgruppen Front är, där är verkligen designfesten för tillfället.

Bara ynka tre år efter att SOFIA LAGERKVIST, CHARLOTTE VON DER LANCKEN, ANNA LINDGREN och KATJA SÄVSTRÖM gått ut Konstfack utsågs de till »Designers of the future« på den supertrendiga designmässan Design Miami/Basel. Samtidigt

passade på att visa upp sin häpnadsväckande »Magic collection«. Några exklusiva möbler som upphävde tyngdlagen och dolde sitt innehåll i hemliga fack. Möbler som de konstruerat med hjälp av magiker.

De föreläser över hela världen, ställs ut på Museum Of Modern Art i New York, får uppdrag från de största designföretagen samtidigt som deras exklusiva designkonstföremål säljs till exklusiva samlingar och prisas av pressen. De har gjort design med djur, av djur och med hjälp av den allra senaste digitala tekniken.

Front består av en sammansvetsad kvartett unga kvinnor som kanske är de främsta svenska representanterna för den nya aura som designen fått. En värld där design säljs på samma villkor som konst.

Är det postkonst?

Designkonst?

Eller bara extrema lyxprodukter?

Vem vet. Front tänker inte ofta på sånt. De är mest intresserade av research och att utforska ny teknologi.

Efter en fyra och en halv timme lång fotosession slår vi oss ner för att äta kakor och prata formgivning. Närvarande är Sofia Lagerkvist, Charlotte von der Lancken och Anna Lindgren. Katja Sävström är hemma. Hon har just fött barn. Alla mår bra.

Vi befinner oss i ett gammalt bussgarage intill Spårvägmuseet på Södermalm i Stockholm. Inredningen matchar inte direkt omgivningen.

Den klassiska frågan »Vad håller ni på med just nu?« möts med total tystnad. Front är just i färd med att producera kollektioner för några större företag (såna företag som man ska vara glad och tacksam om man bara får visa sin portfolio för) och då bestämmer företaget vad man får prata om och när man får prata.

En sammansvetsad team kräver en sammansvetsad intervju. KONSTNÄREN intervjuar Front som en enad front.

KONSTNÄREN HAR KOMMIT FRAM TILL ATT DESIGNVÄGEN KOSTAR SAMHÄLLET 3,5 MILJARDER I SKATTEPENGAR VARJE ÅR.

– Tre och en halv miljon?

NÄ. TRE OCH EN HALV MILJARD.

– Miljard! Vart tar pengarna vägen?

DE FLESTA SOM ARBETAR I DESIGNBRANSCHEN JOBBAR SVART NÄR DE RENOVERAR FOLKS HEM.

– Bara i designbranschen? Inte i konst och designbranschen?

NÄ, BARA I DESIGNBRANSCHEN.

– Fast det är ju mer i heminredningsbranschen. Timelleffekten, du vet.

DET ÄR SANT. MEN DET ÄR ETT GRÄNSLAND. TIMELLEFFekten BYGGER PÅ ATT INTRESSET FÖR DESIGN ÄR SÅ STORT.

– Hm. Man skulle ju skriva om allt gratisjobb i designbranschen också.

HUR MYCKET GRATISJOBB ÄR DET I DESIGNBRANSCHEN DÅ?

– Designers är ju bara en stor lobbygrupp för hantverkare, ha ha. Nä, men det är ju väldigt mycket arbete i början.

FÖR SITT EGET VARUMÄRKE, ELLER FÖR FÖRETAG MAN JOBBAR FÖR?

– Det beror på hur man profilerar sig. Om man jobbar inom en viss typ av formgivning blir man inbjuden till utställningar på samma sätt som konstnärer. Och i början har man ofta ingen gallerist som betalar för det man ska ställa ut. Så när man ska skapa sig ett namn och visa vad man kan så är det väldigt mycket gratisjobb.

HUR GJORDE NI?

– Vi började redan i skolan och gjorde vårt examensarbete tillsammans. Vi gick på industridesign – som är en ganska traditionell utbildning – på dagarna och gjorde våra grejer på kvällarna.

VARFÖR BLEV NI EN GRUPP?

– Vi såg varandras arbeten, att de skilde sig från resten... Vi var intresserade av varandras arbete helt enkelt.

OCH SEN FICK NI STIPENDIER SÅ NI KUNDE BÖRJA BYGGA SAKER?
ELLER HAR NI LAGT IN EGNA PENGAR?

– Jag tror att det vi jobbat på det sätt som många konstnärer gör. Man får lägga in mycket av sig själv. Det blir mycket pasta och ketchup. Det är en helt annan sak än att jobba på byrå med fast lön. Vi har alltid från första början pratat med formgivare och frågat »hur gjorde du«, »hur gör man« och många har varit jättegenerösa och berättat och gett tips hur man går tillväga. Och många är väldigt intresserade av hur vi har gjort. För det känns som det finns en väldigt unik möjlighet i Sverige. Inte världsunik, det finns andra länder som är bättre

än vårt, som Holland, men det är väldigt speciellt i Sverige att vi kan få stipendium från Iaspis och Konstnärsnämnden.

HUR SER DET UT I HOLLAND DÅ?

– Holland har jättemycket förmåner för formgivare. Det första året efter skolan behöver man inte betala skatt om man tjänar under 150 000. Det har verkligen bidragit till att göra Holland till det mest framträdande designlandet. Tidigare fick alla ett stipendium på 100 000 när de gick ut. Det var alltid så. Men de har slutat med det. HELLA JONGERIUS¹⁾ jobbade till exempel inte åt något företag de första sju åren utan gjorde bara åt egna projekt. Vi tror det gjordes en satsning på cirka 40 miljoner i Holland

---

FYRTIO MILJONER? MAN PRATAR MYCKET OM DE HOLLÄNSKA
DESIGNSKOLORNA, MEN DET VERKAR JU STORT.

– Det var någon sorts jättesatsning som blev oerhört inflytelserik. Det har kommit många designers ur det, bland annat Droog.²⁾

HAR NI FÅTT MYCKET INSPIRATION FRÅN DROOG?

1) HELLA JONGERIUS, FÖDD 1963, HOLLÄNSK DESIGNER, KÄND SOM MEDLEM I DROOG DESIGN, DRIVER NUMERA SITT EGET FÖRETAG JONGERIUSLAB. KÄND BLAND ANNAT FÖR SITT ROLIGA PORSLIN.

2) DROOG DESIGN BETYDER »TORR DESIGN« PÅ HOLLÄNSKA OCH ÄREN DESIGNGRUPP SOM GRUNDADES 1993 AV GIJS BAKKER OCH RENNY RAMAKERS.

– Jo, det låg väl i tiden när vi gick i skolan. Droog var en av de grejer vi sneglade på för att se att det fanns någon annan typ av design.

VAD HAR NI LÄRT ER AV DEM?

– Vi har haft ganska mycket kontakt. Dels har vi gjort saker till deras kollektion. Dels har vi gjort en utställning tillsammans. Vi var där i flera veckor och bodde hemma hos Renny som startade det hela. Men du, det blir mycket prat om ekonomi ...

JAPP. PENGAR ÄR INTRESSANT.

– Ok. Om man jämför produktformgivning och konst så dröjer det alltid väldigt lång tid innan man tjänar de första pengarna. Det är alltid så. Som produktformgivare dröjer det kanske ett eller två år innan produkten kommer ut på marknaden. Sen dröjer det ytterligare ett år innan det finns tillgängligt i affärerna. Och sen får du royalty efter det ...

SÅ DET DRÖJER FYRA FEM ÅR INNAN PENGARNA KOMMER. MEN ÄR DET ÄR INTE DEN ENDA EKONOMIN NI HAR?

– Vi har en gallerist i Paris som vi jobbar med. *Galleri Kreo*, eller hur stavas det? Man skriver »Galeri« på franska. Där säljer vi andra typer av produkter. Unika objekt.

HELT UNIKA OBJEKT ELLER SMÅ SERIER?

– Ja. Tre objekt ibland. Två ibland. Sen har vi ett galleri i New York som heter *Friedman Benda*.

HUR GÅR DET? HAR NI SAMLARE SOM KÖPER ERA PRYLAR?

– Att jobba med gallerier ger helt andra typer av möjligheter. Man kan experimentera mer och göra helt andra typer av projekt än vad man kan sätta i produktion. För Friedman Benda har vi gjort ett projekt som heter Sketch Furniture, där vi blandar teknikerna Motion Capture³⁾ med Rapid Prototyping⁴⁾. Man ritar upp möbler direkt i luften som filmas. Sen tar man den digitala filen och skickar till ett företag i Finland som kan skriva ut objekten i snabbhårdande flytande plast en millimeter i taget. Det är samma teknik som när man designar bilar. Sketch Furniture visades på Museum Of Modern Art i New York i februari.

VAD VAR DET FÖR UTSTÄLLNING?

– *Design and The Elastic Mind*. Friedman Benda och Kreo är ju en väldigt spännande del av design, verkligen och det har genererat kul kontakter med några producenter. Nu jobbar vi med en separatutställning för dem.

DET ÄR INTE HEMLIGT?

– Nej, det är inte hemligt. Vi hade aldrig kunnat göra *Sketch Furniture* utan ett galleris hjälp eftersom det kostar så mycket att ta fram de där möblerna. Eftersom det är ett experiment måste man ha någon som är villig att riskera att det inte

fungerar. Du får fria händer, du får göra din grej ... som formgivare kan man vara rätt styrd i processen och många människor har mycket att säga till om i processen. Det kan vara så att man får byta färg på en grej för att någon bestämmer sig att grön inte är deras favoritfärg.

DET LÅTER JU EXAKT SOM EN KONSTNÄR JOBBAR. HUR NYTT ÄR DET ATT JOBBA MED DESIGNGALLERIER?

– Det har ju alltid funnits designgallerister som säljer design, men de gallerister vi pratar om är några av väldigt få som faktiskt stöder skapandet av nya produkter precis som en konstgallerist gör. Annars är designgallerier mer som en marknad för moderna antikviteter.

DET BLIR ALLT FLER DESIGNGALLERIER I STOCKHOLM.

– Jag vet inte om Crystal Palace jobbar på samma sätt och producerar saker. Sen finns ju de där på Odengatan. Men vilka har startat det? Några PR-människor va?

TROR DET.

– Man kanske har olika publik.

MEN ÄR DESIGN ÄR ALLTSÅ DEN NYA KONSTEN?

– Hm ... För oss är det jätteviktigt att jobba med olika områden av design. Om man ska jobba mer konceptuellt så är det intressant att ha varit med och jobbat mer pragmatiskt med ... Riktig design ...

RIKTIG DESIGN?

– Ha ha. På Industridesign sa de att det var »riktig design«. Nä men vårt mål är ju att göra ... »riktig design«, ha ha ...

JAG TJATAR, MEN DET FINNS JU ETT HELT NYTT FÄLT FÖR DESIGN NU.

– Jo, men undrar om det inte det funnits hela tiden. Det har ju alltid funnits en gräns mellan hantverk och design. Att man till exempel kan söka stipendier som hantverkare och formgivare vilket är på gränsen till en annan ekonomi, är inte heller helt nytt. Det beror på hur man definierar det. Förut var det gallerier »blås och knåda«. Mer en hantverkstradition.

VAD ÄR DET SOM HÄNT DÅ?

– Det har blivit en designscen. Vi har ställt ut med Uglycute, ZANDRA AHL och det som är slående är att alla jobbar på samma sätt. Alla har hjälpt varandra. Utställningen konceptdesign på Nationalmuseum 2005 var jätteviktig.

ALLA SOM DU NÄMNER HAR SATSAT HÄRT PÅ ATT GÖRA UPP MED 90-TALETS MINIMALISM.

– Vår utgångspunkt har varit hur man jobbar som formgivare. Själva processen. Design handlar jättemycket om samarbete där varje instans ger sitt avtryck. Genom att bjuda in djur, till exempel gav de sitt avtryck ... Genom att isolera delar av designprocessen som vi pratar om vid olika tillfällen så vill vi

---

3) MOTION CAPTURE (MOCAP) ÄR EN PROCESS SOM SPELAR IN RÖRELSE OCH ÖVERSÄTTER DEM TILL EN DIGITAL MODEL. DET KAN ANVÄNDAS I MILITÄRA OCH MEDICINSKA SYFTEN MEN ANVÄNDS FRÄMST I FILM, TV OCH DATASPEL.
4) RAPID PROTOTYPING ÄR EN TENIK FÖR ATT SKAPA FYSISKA FÖREMÅL SOM MODELLER OCH PROTOTYPER SOM

UPPFANNS I SLUTET PÅ 80-TALET. IDAG ANVÄNDS TENIKEN FÖRTILLVERKNING I VÄLDIGT SMÅ SERIER. ETT FLERTAL TENIKER ANVÄNDS, SOM ALLA INNEFATTAR PLAST. EN RAPID PROTOTYPINGMASKIN KOSTADE 2005 CIRKA 25 000 PUND.

---

mer eller mindre svara på vad bidrar designen med. Då blir uttrycket – om det är minimalism eller jätteexpressionistiskt – inte så jätteviktigt.

NI JOBBAR MED MYCKET HÖGTEKNOLOGI...

– Vi jobbar i rätt blandad teknik. Vissa saker är förknippade med hantverk. Men ibland hittar vi teknik som vi tycker man kan kombinera med annan kreativ teknik. Vi kopplar samman saker och gör det som inte gjorts tidigare. Vi intresserar oss för olika uttryck som inte används i design. Vi jobbade till exempel med en motorsågsskulptör. Som formgivare har man lärt sig hur trä ska skäras och så kommer en motorsågsskulptör och bara sågar rakt in i den här stocken med sin estetik ... delfiner, älgar, spelmän och vikingar, mycket vikingar ... det är kul med mötet mellan den, och att visa att det går att skapa en stol i ett stycke. Vilket vi har lärt oss att man inte får göra. Vi ska ställa ut på svenska ambassaden i Tokyo i oktober. Då ska vi ta med honom till Japan så han ska få såga live.

ÄR INTE BARA ER DESIGNPROCESS EN FIGHT MELLAN HÖGT OCH LÅGT? NI TAR DET SOM ANSES LÅGT, SOM MOTORSÅGSSKULPTUR ELLER DJURMÖBLER OCH GER DET LITE STATUS?

– Så kanske man kan se på vissa saker. Fast djuren har inte kommit ur något sånt. Men den här plaststolen (pekar på några plastmöbler med lädersits) vi gjorde till Tensta konsthall är ju lite så. Fast den handlade egentligen mer om att vi ville skapa en miljö som förändrades. Vi tog de här stolarna som alla känner igen och så ändrade vi dem lite grann. Andra saker skulle vara ständigt föränderliga. Golvet målade vi först i guld och sen i grått så när man går på det så slits guldet fram. Vi är intresserade av att man tittar på våra saker och tänker på det man har hemma och tänker på det lite till.

MEN HÖGT OCH LÅGT ...

– Högt och lågt är inte vår utgångspunkt! När vi gjorde djuren så intervjuade vi kanske hundra människor i deras hem om objekt som de hade väldigt starka band till. Det var utgångspunkten. Den undersökningen använder vi oss av fortfarande. Samtidigt fick vi en brief från Marcel Wanders som har Mooi⁴⁾ att vi skulle göra en lampa som hans farmor kunde gilla. Och då gjorde vi de här figurativa möblerna i naturlig skala.

FICK HANS FARMOR SE DEN DÅ? OCH GILLADE HON DEN?

– Ja, ha ha ha. Det gjorde hon. Folk klappar lampan. Då har man lyckats när folk klappar lampan. Hästen är gjord så att en person på 140 kilo ska kunna sitta på den för att få igenom den på den amerikanska marknaden. Andra lampor behöver ju inte ha den... möjligheten.

MÅSTE DEN SÄLJAS MED VARNINGSTEXT?

– Nä. Alla här i huset säger att »det är ni med hästen va« eftersom vi håller på och flyttar den hela tiden till olika

utställningar.

VAD HAR DESIGNMÄSSAN I MIAMI BETYTT FÖR DEN NYA DESIGNEN?

– Vi har varit med en gång i Miami. Det var skitkul. Det är klart att det är väldigt exklusiv marknad, precis som konstmarknaden kan vara. Och det hummas en del... Många undrar varför ska man göra design för bara några få.

JA VARFÖR SKA MAN GÖRA DESIGN FÖR BARA NÅGRA FÅ?

– Det ger oss möjligheter att utforska tekniker som man annars inte kan göra. Men tekniker som *Rapid prototyping* blir ju billigare och billigare år för år. Det fungerar så med ny teknik att man utforskar den när den är ny... då blir det ju tillgängligt för en stor mängd människor sen...

MEN VARFÖR SKA MAN GÖRA EXTREMLYXIG DESIGN?

– Mycket av den här designen som är så dyr, den är inte bara dyr, den är också svår att ta fram. Sen finns ju massor med saker som bara är skitdyra. De har tagit en grej som finns och så gör de den i guld. Skitbra, det här är *guld*, liksom. Men istället för att vi betalar prototypkostnaden på X antal hundratusen kronor så kan vår gallerist hjälpa oss.

FINNS DET NÅGON KUND DÅ I SLUTÄNDAN? HAR NI TRÄFFAT NÅGON KÖPARE?

– Jo, vi har träffat några ... ryssar.

ÄR DET RYSSAR SOM ÄR KUNDERNA?

– Det är en hel värld, det där. När vi var i Basel så kom ett gäng ryssar och då sa en gallerist som har koll på olika samlare att det inte är bra att ha för mycket objekt i ryska samlingar. Det gäller att få in saker i *rätt* samlingar. Det finns mycket såna teorier, precis som i konstvärlden. Att man ska hålla på saker och sälja till rätt museum och sånt... Men vi behöver ju betala hyran, ha ha.

VAD KOSTAR DEN HÄR HÄSTLAMPAN?

– Vi tror den kostar 40 000 kronor.

DET VAR JU INTE SÅ DYRT. FÖR EN HÄSTLAMPAN ALLTSÅ. INTE FÖR ATT JAG HAR RÅD ...

– Nä, vi har ju inte heller råd. Men om man jämför med vad folk köper soffor för så är ju ändå 40 000 ok ... Men den är inte unik, den är verkligen i massproduktion. Den görs av Moooi⁵⁾ som distribuerar den över hela världen. Den har sålt flera hundra. Fast så ska man väl inte säga, nu låter det som vi tjänar skitmycket pengar ...

HUR MYCKET TJÄNAR NI PER HÄST?

– Många skulle skratta om de visste. Pengar är ett svårt ämne, men ok, vi kan berätta vad vi tjänar på hästen. Man tjänar tre procent på priset.

TRE PROCENT PER HÄST?

– Tre procent till återförsäljaren. Så det är strax under 400 kronor per häst. Och de kostar 35–40 000.

VEM BETALADE PROTOTYPEN?

– Först vi själva. Sen Moooi.

OM MAN TAR DE HÄR MAGISKA PRYLARNA? DE HAR NI BARA GJORT I ETT FÅTAL EXEMPLAR...

– Ja, de har vi gjort tillsammans med galleri Kreo. De gjorde vi när vi fick Designer of The Future Award.

DET VAR BARA ETT ÅR SEN.

– Nu är vi i *the future*, he he.

VAD BETYDDE PRISET FÖR ER?

– Ett erkännande att vi gjort rätt. Ibland undrar man vad man håller på med, så det är ju lite bekräftelse. Och sånt leder ju till flera grejer. När vi fick det här så blev det massor med andra som intresserade. Vi gjorde dem i samarbete med trollkarlar. Deras utgångspunkt som magiker är alltid att jobba med Igenkänningsfaktorn. Något väldigt karaktäristiskt som alla känner igen. Det tyckte vi var ganska spännande. Man vet att ett ägg kan gå sönder, till exempel. Och sen ändrar man små egenskaper.

VILKA TROLLKARLAR JOBBADE NI MED?

– Vi tog kontakt med lite olika trollkarlar. Men de är väldigt hemlighetsfulla. Om man ska gå in på deras hemsidor måste man ange speciella kodord, till exempel. De har någon sorts »licens« och avlägger någon sorts ed eller något sorts prov, då de ska visa upp sig inför någon sorts hemlig klubb av andra trollkarlar. Vi letade och sakta med säkert fick vi tag i några tricks. Sen hittade vi några trollkarlar som sa att om ni har teorier om hur vissa saker funkar, så kan vi peta er i rätt riktning och säga »njaa.. så skulle det kunna funka«.

SÅ DET VAR ALDRIG NÅGON SOM BRÖT MOT TROLLKARLARNAS HEMLIGA ED?

– Det är väl en liten gråzon. Det finns ju allt från jätteextrema trick, till saker som är förvånansvärt enkla. Man kan ju trola bort frihetsgudinnan till exempel. Det fick vi veta hur det går till.

HUR TROLLAR MAN BORT FRIHETSGUDINNAN?

– Man har en stor, stor plattform som publiken sitter på som vrider sig så extremt långsamt så att publiken inte känner det. Först har man frihetsgudinnan framför sig, så drar de för draperiet och sen när man drar i sär draperiet så är inte frihetsgudinnan där. Men publiken förstår inte att det inte är samma utsikt för de har inte känt att podiet har rört sig.

... WOW.

– Om det nu är så. Det var i alla fall en teori.

VAD TROLLADE NI BORT?

– Vi gjorde en byrå där handtagen ser ut som om de flyger i luften. Fast de sitter fast på en spegel i 45 graders vinkel så när man öppnade byrålådan så avslöjas illusionen. Men för oss var ju det ögonblicket centralt. Vi tycker det är spännande att få folk att bli nyfikna och vilja ta reda på saker funkar. Som med den här lampan (visar en lampa där lampskärmen svävar i luften) Folk hade så mycket teorier om hur den fungerade och precis som man klappade hästen så började folk ta på och klappa lampan.

ÄR NI SVERIGES STÖRSTA DESIGNSTJÄRNOR?

– Vi har ju ställt ut, föreläst och varit mycket utomlands. Och fått mycket press utomlands.

OCH DET ÄR VÄGEN TILL SVENSKA HJÄRTAN?

– En stor artikel i en utländsk, viktig tidning är ett bra sätt till att bli stor i Sverige. Är vi det då?

JÄ VISST.

– Vi bodde i Japan ett tag och det har hänt jättemycket roliga grejer. Det har varit en väldigt kul start. Vi vill ju göra de experimentella grejer vi gjort själva på företag och vi har kommit dit nu känns det som. Det är det som har varit positivt med den PR som vi fått att man får trovärdighet. Företagen litar på att vi kan jobba mycket mer fritt. Men det är ju inte så att företag ringer upp och det haglar erbjudanden. Det handlar mest om att man får träffa folk och har ett socialt nätverk. Att det är lättare att komma in. I designvärlden är det jättesvårt att bara få visa sin portfolio för ett företag. Vi hörde någon siffra om att de får ungefär 1000 ansökningar i veckan till *Danese* och det är likadant på alla stora italienska företag.

Det vi gjort har öppnat dörrar, vi får komma dit och samarbeta. Det är en väldigt kul värld... Men en väldigt liten värld. 200 000 japanska designers tar examen varje år.

WHAT?

– 200 000. Det är ett ganska bra grej att komma in på Konstfack och berätta det: »Det är 200 000 japaner som går ut samma år som du«.

ÄR DET EN SLUTEN VÄRLD?

– Nä men så liten är den ju inte heller. Det som varit kul att träffa supertrevliga människor som kommer med tips. Man träffar JASPER MORRISSON som frågar »men hur går det med pengar nu då, det är ju svårt i början«. Folk tar sig tid och ger små tips ... Det känns som en generös stämning. Och sen bakom ryggen grrrr ...

TEXT: MARTIN AAGÅRD

FOTO: MARIA RAMSTRÖM

KAN DESIGN RÄDDA VÄRLDEN

När jag blev ombedd att skriva en artikel på temat: »Kan design kan rädda världen?» var min spontana reaktion - kanske inte på egen hand. Att dålig design kan förstöra världen är jag dock fullkomligt övertygad om. Kanske upplever designers och konstnärer mig som en tråkig rackare som pratar om att skönhet, balans och harmoni som är grunderna i de österländska naturlärororna feng shui och wabi sabi, liksom inom helig geometri och jordläkning som är mina huvudsysslor. Men frågan jag ställer mig och om igen är; »Har vi råd att låta bli att studera naturen? Har vi råd att bygga fula bostadsområden som saknar koppling till naturen och dess visdom? Är det ok att placera vilken konst som helst på offentliga platser? Att diskutera vad som är vackert och vad som är fult kan vara tabu eftersom smaken sitter i betraktarens ögon.

Naturen står för den tidlösa skönheten, skönheten som alltid består, det vi fann vackert för 1000 år sedan och som vi alltid kommer att uppleva som vackert – den vill jag se i samhället.

Som feng shui-utövare ser jag på färg och form utifrån hur den påverkar människor och deras välmående. För att göra det behöver jag god människokänedom och måste vara bra på att lyssna samt ha en hel del kunskap för att kunna ge bra förslag på färg och form. Om många människor berörs av designen på en plats så behöver den vara naturligt neutral, med inslag av tongivande genomtänkt inredning och konst. Det är lätt att hitta den dåliga, ogenomtänkta designen eftersom den goda designen är lågmäld och ger en känsla av välmående när den är som bäst. Precis som i naturen. Ett skrattretande exempel på illa genomtänkt design var en gynekologmottagning med en stor svart insekt i papper mache hängande ovanför gynekologstolen. På min fråga vad den gjorde där, svarade läkaren att den var ett mycket dyrt konstverk av en känd konstnär. Insekter i papper mache har jag ingenting emot, men inte fasen vill jag ha det ovanför en gynekologstol. Inom feng shui så tittar vi alltid efter den dolda symboliken omkring oss. Vi söker efter livgivande symbolik som stärker människor och leder dem. Trygg, stabil konst och design där människor är oroliga. Inspirerande och kreativa uttryck där människor ska komma igång. Vilsam och läkande symbolik på till exempel sjukhus och andra vårdinrättningar. Inom feng shui delas materien in i de fem elementen – trä, eld, jord, metall och vatten som alla bär olika egenskaper, färger och former som påverkar oss.

Man kunde se på TV i våras en nydesignad rättspsykiatrik klinik målad i knallrött - eldelementet. Rött är en färg att vara försiktig med i stora proportioner. En färg att använda som

---

*Sveriges mesta
Feng Shui-expert
berättar om den
heliga designen
som finns bortom
alla trender. Den
design vår själ
längtar efter.*

accentfärg inom feng shui eftersom den har kraftfull inverkan på människor. Rött vibrerar på lägsta frekvensen 625-740 nanometer (våglängdsområde) /510-480 terahertz (frekvensområde) från rött stiger färgernas frekvens och högst ligger violett ligger på 380-430 nanometer 790-700 terahertz. Att använda rött på platser där människor är oroliga, rädda och aggressiva är vansinnigt. Svängningsfrekvensen på färgerna påverkar oss människor även om det kan variera från person till person, beroende på olika faktorer.

Design som påverkar världen positivt är förknippad med den heliga geometrin, som genom århundraden varit en stor nyckel till framgång och välmående. Helig geometri är en lära som legat i dvala och som sakta men säkert vaknat till liv. Helig geometri är en urgammal lära och kallas också de gudomliga proportionerna och visar på att någonstans finns det en intelligent skaparkraft som satt ihop universums alla byggstenar till ett fascinerande skådespel. Inom feng shui så förespråkar vi användningen av bland annat gyllene snittet då man inreder, designar eller bygger nya hus. Gyllene snittet har en nästan magiskt positiv inverkan på platser. Du ser den oftast inte, den ligger bara som en vacker ton i bakgrunden som skapar en skön känsla. Många av våra framgångsrika produkter har tagit till vara på den här kunskapen som Solstickan (tändstickan) Marlboros cigarettaskar, svenska flaggan, bank- och kreditkorten med mera. Flera kända konstnärer som bland annat Da Vinci lade ner stor möda på att väva in den heliga geometrin i sina konstverk för att skapa det ultimata konstverket

Sammanfattningsvis så tror jag det finns en otroligt stark längtan i människor efter det tidlöst vackra, det sköna, de närande och omhändertagande omgivningarna där jag tror konsten och designen har en viktig funktion i framtiden. Jag längtar till den dagen då vi inte tittar på trender, vad som är häftigt och snyggt utan frågar oss »vad mår vi bra av och vad längtar min själ efter?»

AGNETA NYHOLM WINQVIST

ÅR GRUNDARE AV NORDIC SCHOOL OF FENG SHUI OCH HAR SKRIVIT ETT FLERTAL BOCKER

OM FENG SHUI OCH JORDLÄKNING.

ROTT: FRÅNGÅNG, AKTIVITET, DYNAMIK, PASSION, KÄRLEK, MOD, STYRKA, DRAMATIK, ILSKA, FRUSTRATION

BLÅTT: STILLHET, TILLIT, STRESSREDUCERANDE, SANNING, SJÄLVIKTTAGELSE, ARBETSMORAL, STABILITET I FÖRETAG

ROSA: KÄRLEK, LUGN, FRID, MODERLIGHET, NÄRHET, SÖRGSKINGRANDE, AGGRESSIONSDÄMPANDE

LILA: LUGN, ANDLIGT VÄXANDE, STILLHET, SJÄLVIKTTAGELSE, DISCIPLIN, SJÄLVBHÄRSKNING, VÄRDIGHET

ORANGE: VITALITET, ENTUSIASM, FÖRÄNDRING, UTVECKLING, MOTIVATION, SOCIAL SAMVARO

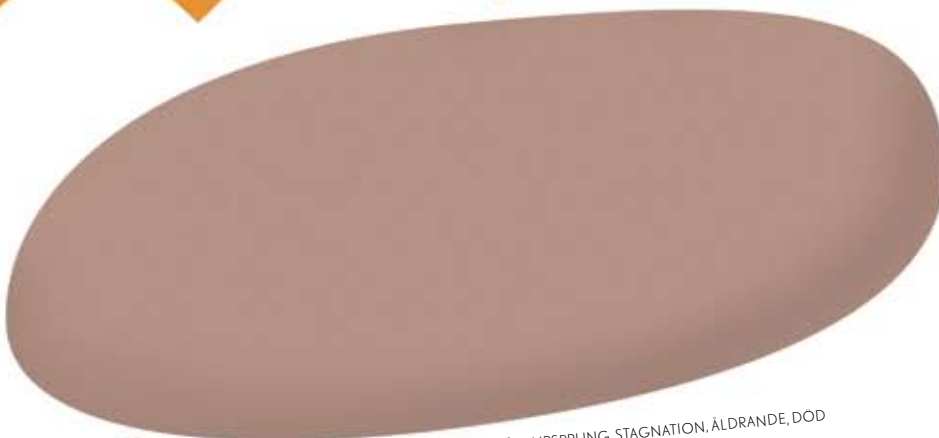
GRÖNT: UTVECKLING, BALANS, EXPANSION, TILLVÄXT, TRYGGHET, HALSA, RENING, FÖRNYELSE, AVUND

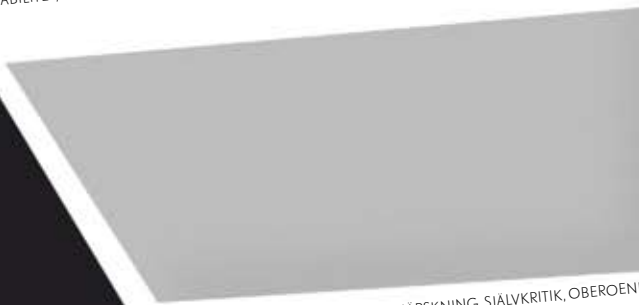
GULT: GLÄDJE, KLARSYNTHET, ORGANISATION, DISCIPLIN, FRIHET, UPPRIKTHIGHET, HARMONI

BRUNT: MODER JORD, STABILITET, KONTAKT MED VÅRT URSPRUNG, STAGNATION, ÄLDRANDE, DOD

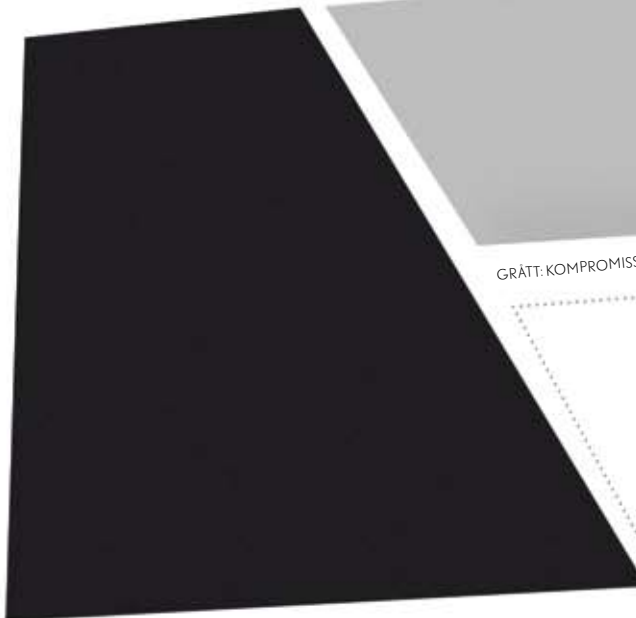

GRÅTT: KOMPROMISSER, SJÄLVBHÄRSKNING, SJÄLVKRITIK, OBEROENDE

INOM FENG SHUI STÄLLER VI OFTA FRÅGORNA VILKEN FÄRG KÄNNER JAG MIG DRAGEN TILL? VILKEN FÄRG TAR JAG AVSTÅND IFRÅN? VILKEN FÄRG IRRITERAR MIG? VILKEN FÄRG GÖR MIG LUGN? VILKEN FÄRG HUNGRAR JAG EFTER? SVAREN PÅ FRÅGORNA GER OFTA EN FINGERVISNING OM VAR PERSONEN IFRÅGA BEFINNERSIG I LIVET, VAD HON BEHOVER OCH VAD HON VILL UNDVIKA.

SVART: DET OKÄNDA, MYSTIK, MAGI, SENSUALISM, STILLHET, TYSTNAD, HAT

VITT: RENHET, OSKULD, FOKUS

IMPACTS

OF HIV

AMICALL

EN AV BILDENÄ FRÄN RITÄH NÄMÄNÄNÄS PROJÄKT. EN POKE BERÄTTÄR OM SIN MÄMMÄ SOM DOTT I AIDS.

I ETT LAND DÄR LÄSKUNNIGHETEN ÄR LÅG FYLLER KONSTEN EN MYCKET KONKRET FUNKTION. DEN ANVÄNDS TILL ATT FÖRMEDLA SAMHÄLLSINFORMATION, KVALITETSSÄKRA VÅRDEN, MOTVERKA SPRIDNINGEN AV HIV OCH FINANSIERA KAMPEN MOT MALARIA. MARIA BACKMAN HAR BESÖKT ETT UGANDA DÄR BILDKONSTEN ÄR PÅ LIV OCH DÖD.

LÄKEKONSTEN I UGANDA

– PEOPLE USE TO SAY THAT »if you see a Ugandan driving straight he must be drunk« säger EMMANUEL MUTUNGI. Så skrattar han.

Och talesättet verkar inte osannolikt när man har åkt omkring lite här i Uganda. Vi är på väg i bil ut till en liten by för att titta på en vårdcentral där Emmanuel har gjort ett arbete tillsammans med invånarna. Byn ligger knappt ett par mil norr om staden och det tar nästan en timme att ta sig dit. Han kör ganska fort med sin stora fyrhjulsdrivna stadsjeep, sick-sackande över vägen för att undvika de jättehål som alla vägar utanför själva stadskärnan i Kampala är fulla av. Det är verkligen som han säger – ingen kör rakt fram, alla bilar far hit och dit över vägbanan, tvärnitarna är åtskilliga och flera gånger passerar vi någon centimeter från en annan bils backspegel eller kofångare. Vi skumpar omkring i baksätet. Emmanuel skrattar ofta. Han är energisk och utåtriktad och som konstnär är han upptagen med både arbeten, studier och dessutom familjen med fyra barn. Efter att under några år ha varit ansvarig för det största galleriet i Uganda, *Nommo Gallery*, har han bestämt sig för att återuppta sina studier och ta en masterexamen i konst vid *Margaret Trowell School of Industrial and Fine Arts* (MTSIFA), konstskolan på Makerere University. Parallellt med studierna jobbar han med egen konst, är delaktig i skilda sociala projekt och dessutom enga-

gerad som sakkunnig till olika regeringsorgan i frågor om kultur, utveckling och utbildning. När vi sitter i bilen kommer han plötsligt på att han just denna dag har födelsedag – han fyller fyrtio och hade glömt bort att han ska fira det.

Emmanuel har tagit med oss till vårdcentralen för att visa ett exempel där hans kompetens som konstnär kommit till användning. Resultatet är inte ett »konstverk« men den visuella gestaltningen har avgörande betydelse. Arbetet tillhör snarast det område som kallas *community outreach*, där syftet är att nå ut med information, kunskap och hopp till människor som inte har möjlighet att själva välja att ta del av kultur och information.

Ett av de positiva arven från den engelska kolonialismen är ambitionen att inte enbart eliten skulle få tillgång till utbildning utan även den breda majoriteten. Uganda blev en självständig nation först 1962 och även därefter har samhället tryckt hårt på att alla barn ska lära sig läsa. Trots det finns fortfarande många, både barn och vuxna, som har mycket dåliga läskunskaper. Sedan 2005 finns två officiella språk i Uganda, engelska och swahili, men omkring fyrtio olika afrikanska språk talas i landet och på landsbygden är kunskaperna i engelska ofta mycket små. Det gör att man måste använda sig av andra metoder för att informera om viktiga samhälls- och hälsofrågor. Ett sätt är att använda visuella medel, och det är så Emmanuel har jobbat.

Vårdcentralen drivs av en indisk, katolsk organisation och har mycket gott rykte. Emmanuel muttrar lite om att indier inte alltid är väl sedda i landet, men...

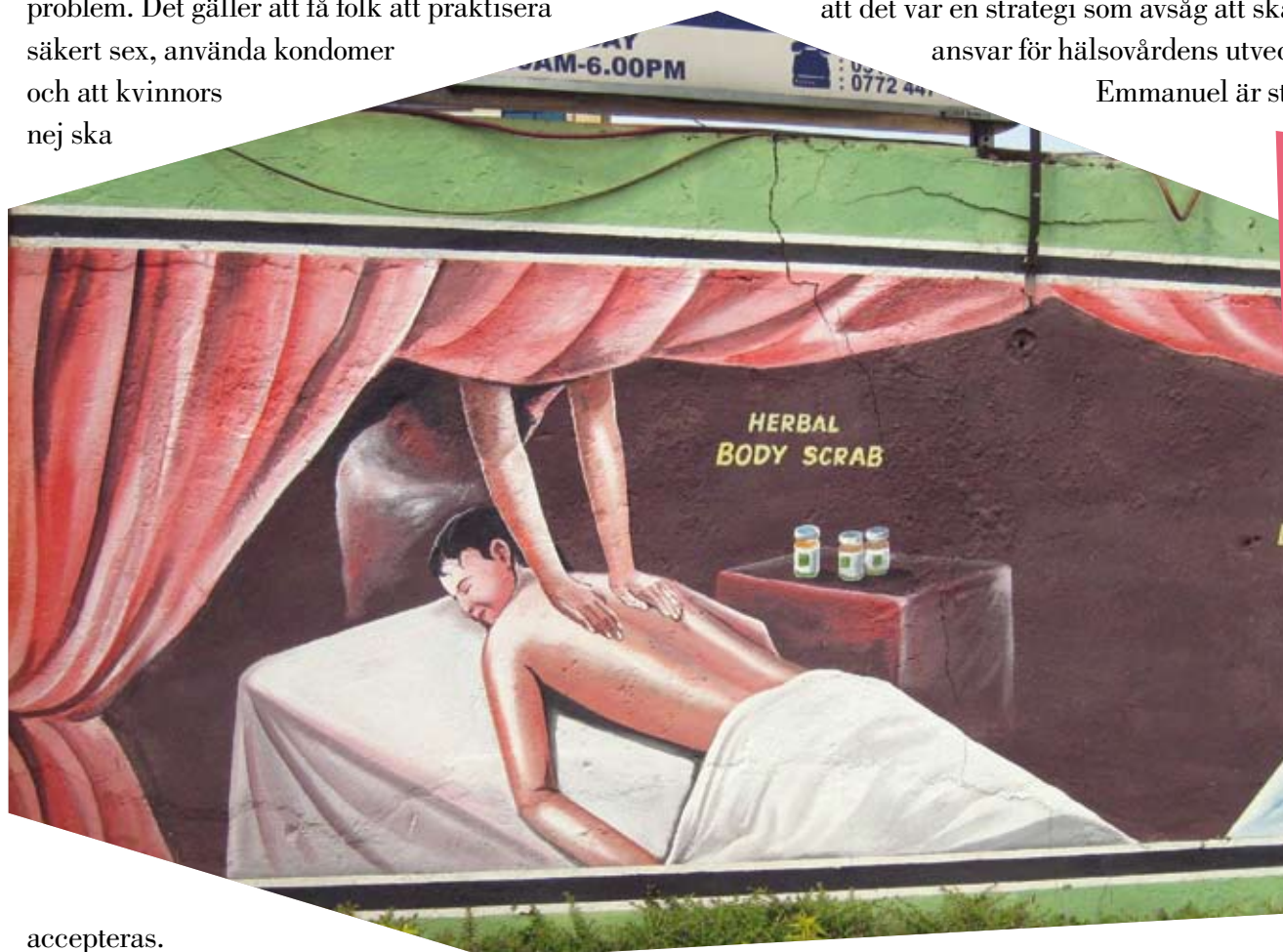
– De här indierna är ju både trevliga och driver verksamheten på bästa tänkbara sätt. Det är faktiskt en av de tre bästa vårdcentralerna i hela Uganda.

Lokalerna är påvra, utrustningen är knapp men anläggningen är mycket välskött och det är en lugn, tystlåten och vänlig stämning där inne. Malaria och HIV är två stora problem. Det gäller att få folk att praktisera säkert sex, använda kondomer och att kvinnors nej ska

en värdering som synliggjordes i stjärnan.

Stjärnan är gjuten av järn och från början gråsvart. Varje udd representerar tjugo procent (ja, mitten räknas också in). Utifrån de siffror man kom fram till målades delar av stjärnan. På den här vårdcentralen har man fått i princip hundra procent positiva svar – alltså är hela stjärnan målade i glänsande guld. Budskapet är tydligt och folk i byn är stolta över att deras närsjukvård fungerar så bra. Alla förstår och det är också lätt att förklara för besökare. Men det fina i det hela var att det var en strategi som avsåg att skapa samarbete för att ta ansvar för hälsovårdens utveckling.

Emmanuel är stolt över projektet.

REKLAMMÅLNING FÖR HÄLSO- OCH KROPPSBEHANDLING, KAMPALA

accepteras.

Malarian lever många med hela livet och små barn är hårt drabbade. På vårdcentralen vaccinerar man mot malaria och andra smittosamma sjukdomar och informerar om hur sexuellt överförda sjukdomar kan undvikas.

Emmanuelns projekt kallas *The Yellow Star Program* eftersom man jobbat med en stjärna som symbol för resultatet. Syftet var att etablera ett kvalitetstänkande i sjukvården. Ugandas hälsoministerium utvecklade 35 punkter som skulle fungera som standard för att uppnå kvalitativ hälsovård. Genom lokala enkäter fick man veta hur befolkningen upplevde vårdcentralens arbete och genom vårdcentralens statistik hämtades information om antal vaccinationer, behandlingar och annat. Bland punkterna finns standard för renlighet, möjligheter att tvätta händerna, tillgång till mediciner, personal, väntetider och annat. Utifrån möten som Emmanuel höll samt i samarbete med skolan och lokala ledare gjordes sedan

BILDKONSTEN HAR ANVÄNTS med

mycket intressanta resultat även på andra håll i Uganda. DR VENNY NAKAZIBWE berättar om ett projekt i den oroliga norra delen av landet, där hon samarbetat med kvinnor som var HIV-smittade eller vars män drabbats av sjukdomen. Dr Venny är textilkonstnär och jobbar mycket i den traditionella tekniken med barktyg. I det här projektet hade hon tillsammans med kvinnogrupperna gjort bilder i barktygsteknik. Det blev dekorativa bilder med motiv från kvinnornas vardag i närheten av sjukdomen – någon har gjort en bild med en man som ligger i sängen. Bredvid finns en kalender, en klocka och en bibel. Så visar hon att det är viktigt att ha koll på tiden för att kunna veta när mannen ska ha sin medicin, att han får medicin vissa dagar och att bibeln ger tröst och levnadsregler. Någon annan har gjort en bild med händer som berättar om hur man vårdar de sjuka.

FLERA AV DEN HÄR typen av projekt är samarbeten mellan olika skolor, universitet, europeiska och amerikanska institutioner. Det är också vanligt att kyrkor och religiösa organisationer lägger in stora summor. I synnerhet amerikansk mission.

ETT ANNAT ARBETE berättar konstnären RITAH NAMAYANJA om. Hon har jobbat med barn och ungdomar i norra Uganda som på olika sätt drabbats av konflikterna och deras följder.

Listan är lång och sorglig: arbetslöshet, alkohol- och narkotikamissbruk, HIV, brottslighet, splittrade familjer, sexuella övergrepp, våld mot kvinnor och barn...

Ritahs projekt har genomförts under studietiden vid konstskolan i Makerere. I princip utan finansiering, men i samarbete med lärarna, har Ritah låtit barnen måla och teckna det de varit med om. Jag ser på bilderna med en klump i halsen, de flesta av barnen har förskräckliga upplevelser bakom sig.

Varken skolorna eller Ritah har haft någon möjlighet att göra något av projektet.

Ritah tog med sig teckningarna tillbaka till MTSIFA och visade dem på konstskolans galleri. För att hjälpa barnen har hon i några fall sålt teckningarna för ett par hundra svenska kronor och barnet har fått pengarna.

Detta projekt har närmast ett terapeutiskt anslag, det är inte konst i första hand. Ritah har använt sig av sin konstnärliga kunskap, men barnen har samtidigt arbetat estetiskt med bilderna på ett sätt som utmärker det här projektet från de flesta andra.

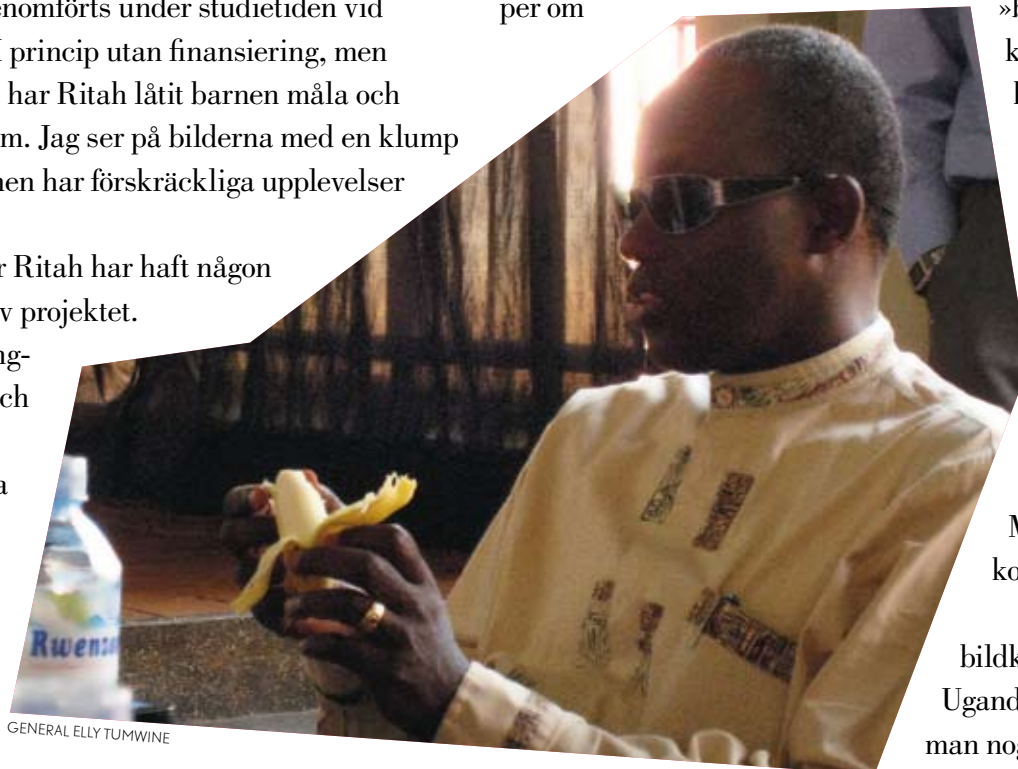
Den ugandiska bildkonsttraditionen i västerländsk mening uppkom 1937 då MTSIFA grundades av den engelska konstnärinnan och missionärshustrun MARGARET TROWELL som ville starta en konstskola byggd på Bauhausidéer. Samtidigt var det viktigt för henne att betona det afrikanska kulturarvet och hon ansåg att afrikanerna, som hon nästan betraktade som barn, skulle »komprometteras« om de exponerades för den europeiska modernismen.

Hennes efterföljare var en annan engelsk konstnär, CECIL TODD. Han var däremot en hårdför modernist som tyckte att de afrikanska konststudenterna skulle behärska kunska-

per om »bildgrammatik« och konventionella kunska-per i teckning, perspektiv, färgteori och konsthistoria. Todds idéer om modernismen som en universell vetenskapligt »sann« konst var lika kolonialistisk som Margaret Trowells konstsyn.

Med tanke på att bildkonsttraditionen i Uganda är så kort kan man nog utan tvekan påstå att utrymmet inte varit så

stort för ugandierna att skapa en egen tradition. Sedan början av 2000-talet finns dock en stark vilja till förändring. MTSIFA har insett att de behöver utveckla sin utbildning utifrån dagens utmaningar och förskjuta konstnärernas och konsthant-

GENERAL ELLY TUMWINE

verkarnas tänkande från kollektivet till ett mer individuellt förhållningssätt.

Men än så länge finns inget konstmuseum och utställningsmöjligheterna för konst är begränsade till de tre eller fyra gallerier som alla ligger i Kampala. Konstmarknaden är alltså mycket begränsad.

På den stora utställningen *Africa Remix* som visades på flera museer i Europa fanns inte en enda ugandisk konstnär representerad. Den ugandiska konsten har inte nått den internationella konstscenen som den nigerianska eller sydafrikanska trots att Uganda är engelskspråkigt och konstskolan funnits sedan 1937. Den enda ugandiska konstnär som deltagit i internationella samtidskonst-biennaler är ZARINA BHIMJI och hon är bosatt i London.

Det är möjligt att detta har att göra med IDI AMINS grymma regim under 70-talet då många konstnärer tystades med våld eller lämnade landet. MTSIFA höll sig nöd och näppe flytande under Amin-tiden och producerade då mest dekorationsmålningar och reklambilder.

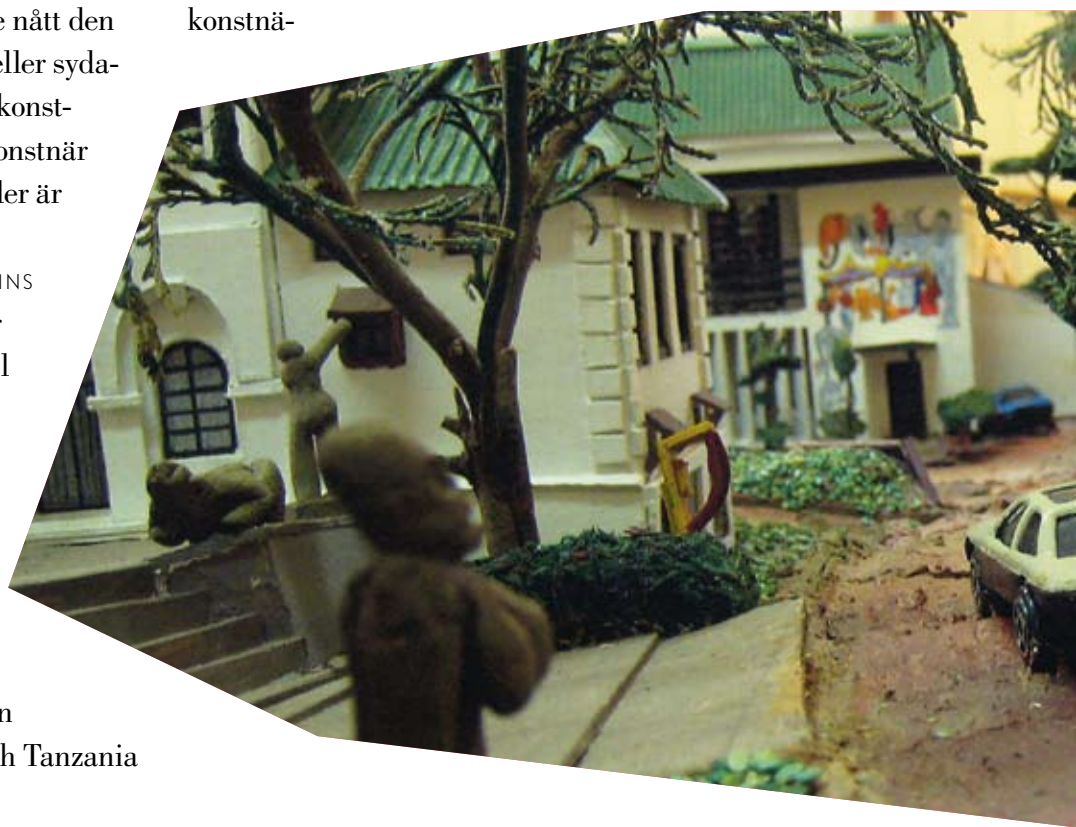
Under 1950- och 60-talen ansågs MTSIFA vara den bästa konstutbildningen i Östafrika och Uganda blev känt för intressanta socialt och konstnärligt experimenterande konstnärer och författare. Skolan lockade till sig studenter från andra länder, främst från grannländerna Kenya och Tanzania men också Rwanda och Kongo.

De försvann förstas också från landet under den här tiden. MILTON OBOTE avlöste Amin som självutnämnd president i ytterligare en våldsam regim. Först efter att hans tid var slut 1985 kunde MTSIFA återuppbygga undervisningen. Det blev ett långt glapp i skolans tillvaro.

Den samtida konst som vi ser nu på de tre gallerierna som finns i Kampala ser fortfarande ut ungefär som den konst som

gjordes för flera decennier sedan.

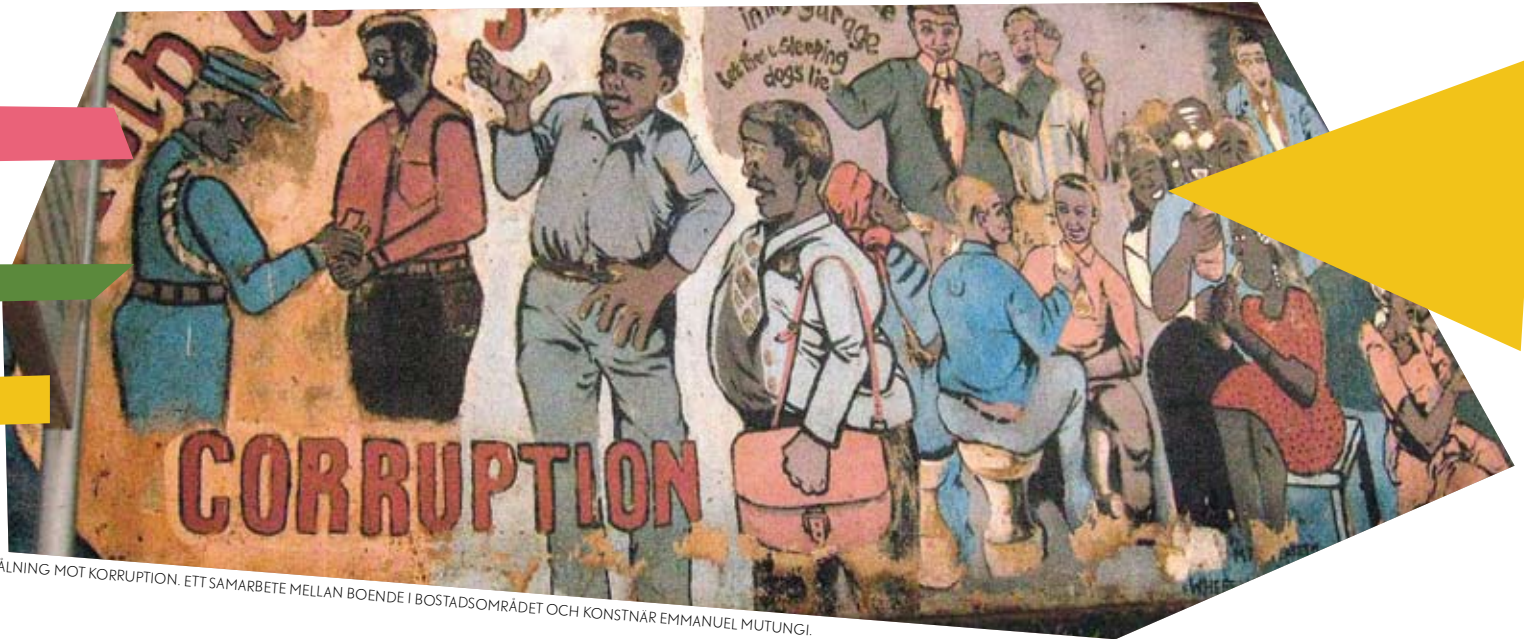
UGANDA HAR IDAG omkring 28 miljoner invånare och befolkningen växer. Varje kvinna får i genomsnitt sju barn. Majoriteten av befolkningen är under fyrtio. Det finns några hundra konstnärer, men hur de klarar sig inom sitt yrke är inte lätt att förstå. Självklart är det som i övriga västvärlden att konstnärer har brödjobb. Även i Uganda jobbar konstnärer som lärare. Av de manliga konstnä-

rerna jobbar en del som webdesigners andra med reklam eller i media-branschen. De kvinnliga konstnärerna jobbar även här oftare i textil och mera traditionella tekniker.

Samtidigt är det många som utexamineras från den treåriga bachelor-utbildningen på MTSIFA som börjar arbeta inom helt andra områden. Det beror inte bara på själva

MÅLNING MOT KORRUPTION. ETT SAMARBETE MELLAN BOENDE I BOSTADSOMRÅDET OCH KONSTNÄR EMMANUEL MUTUNGI.

konstmarknaden utan också på universitetssystemet. Att få en akademisk examen är viktigt och det är vanligt att ungdomar inte söker i första hand till konstskolan utan anger som första val juridik, sen kanske medicin, sen ekonomi och först som femte eller sjätte alternativ konst. Tja, så kommer man kanske inte in på någon av de andra utbildningarna och hoppar på konstutbildningen i alla fall, för att få sin bachelor. Konsten,

trädanden bär han solglasögon med metallblänkande spegelglas. Den 1 november 1984 var han nära döden och hans ena öga förstördes under kriget; han har bara ett fungerande kvar. – En del andra skador blev det också, berättar han på ett seminarium om konstens villkor i Uganda som hålls på MTSIFA.

General Elly är en lång, smal man med gråsprängt kort hår, vältränad och ungdomlig trots sina femtiotre år. Han är en mycket märklig person; karismatisk och vältalig berättar han om alla sina verksamhetsområden – konstnär, entreprenör, politiker, soldat, företagare, musiker, modeskapare och jordbrukare. Det är mycket snack men uppenbarligen också mycket verkstad.

General Elly inleder med att visa några musikvideos med starka färger, dans, natur och blått vatten. Rätt bra sväng med plinkande gitarrer och kör bakom. Sångaren står i sina solglasögon i vita kläder bland människorna och sjunger. Först en bra bit in i föreläsningen framgår det att

det är General Elly själv som har komponerat musiken, regisserat videofilmerna och sjunger själv.¹⁾ Allteftersom

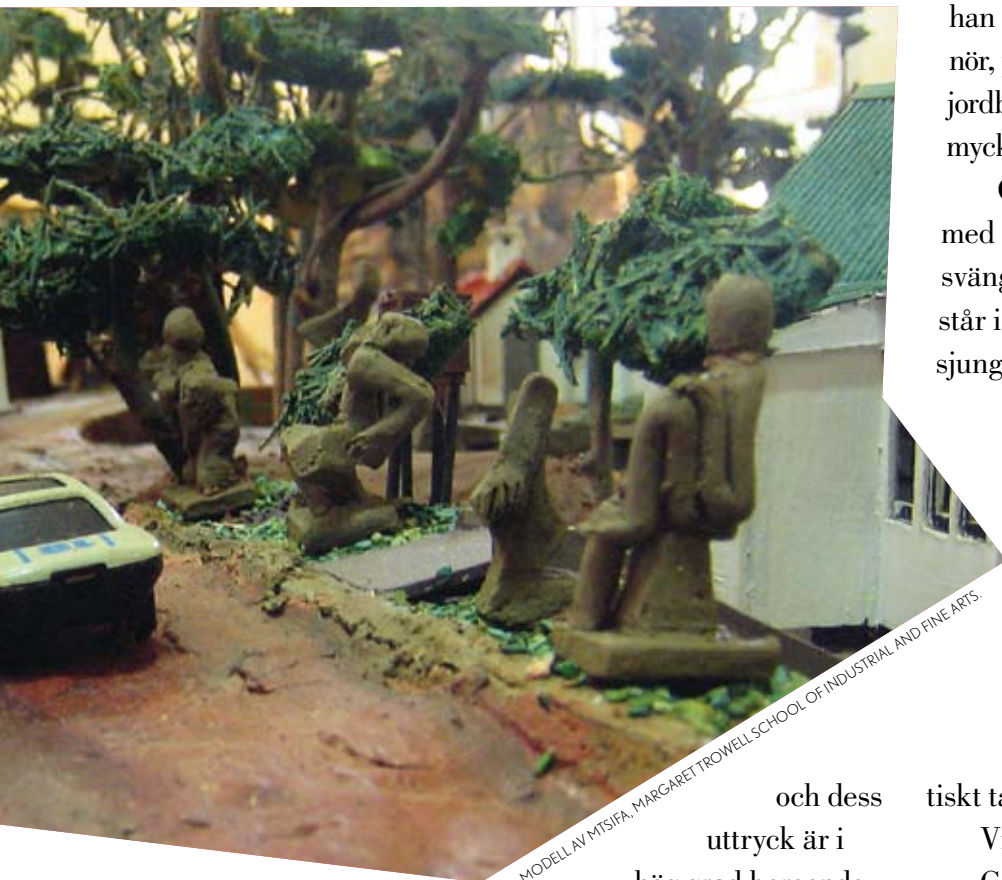
föreläsningen fortsätter blir det allt mer tydligt att han är ansedd som en stor kulturpersonlighet i

landet och att han har både pengar och möjlighet att arbeta med praktiskt taget vad han vill.

Vilket han gör.

General Elly jobbar med måleri, skulptur, grafik, design av möbler och mode – särskilt skor och herrkläder, tyger och textilier. Utan hjälp av sitt företag, där alla i hans stora familj har arbetsuppgifter, skulle inte ens han gå iland med de otaliga projekt han har på gång.

Han är en omdiskuterad man både inom den Ugandiska

MODELL AV MTSIFA, MARGARETTROWELL SCHOOL OF INDUSTRIAL AND FINE ARTS.

och dess uttryck är i hög grad beroende av ekonomin.

GENERAL ELLY TUMWINE är general och konstnär. Han är en omtalad kändis både i politiken och konsten. Han var soldat som avancerade till general och stred under många år 1981–86 i motståndsrörelsen mot IDI AMIN. Under sina offentliga fram-

1) HONOURABLE GENERAL ELLY TUMWINE'S FÖRSTA AFRO-BEAT-ALBUM KANGUMA NKAREEBA (JAG ÖNSKAR JAG KUNDE SE) SLÄPPTES 2005 I SAMBAND MED DEN 14-E ÄRLIGA KONSTUTSTÄLLNINGEN PÅ HANS GALLERI «CREATIONS GALLERY», SOM LIGGER PÅ 2ND STREET INDUSTRIAL AREA, KAMPALA. UTSTÄLLNINGEN HÅLLS ÄRLIGEN DEN 1 NOVEMBER FÖR ATT PRISA GUD ATT ELLY OVERLEVDE KRIGET. DEN ÄR GRATIS. GENERAL ELLY HÅLLER ÄVEN ENLIGT EGNA UPPGIFTER ÄVEN PÅ ATT SKRIVA PÅ BOKEN ROMANCING WITH DEATH SOM SKA UTROTA MALARIA I AFRIKA. OKLART HUR.

konsten och politiken. På Internet ryktas det att General Elly Tumwine mjölkat ut stora summor ur Ugandas statskassa för egen vinning. Ett påstående som är svårt att belägga. Utanför galleriet har han parkerat sin jättejeep så hur som helst tjänar han rätt bra med pengar på sin konst, sina produkter som exporteras till Tyskland och sitt uppdrag som parlamentsledamot och *senior advisor* åt presidenten.

Men en avsevärd del av inkomsterna från företaget går till sociala och samhällsförbättrande projekt – bland annat malariabekämpning – det ingår i generalens ideologi och är viktigt i hans livsuppfattning som djupt troende kristen.

Ett sånt hejdlöst entreprenörskap är ganska självklart i Uganda då konstnärernas arbetsmarknad är väldigt annorlunda och finns i princip inte finns några stödformer alls.

De konstnärer som utex-

hjälpa andra.

DET ÄR INTRESSANT ATT jämföra med den danske konstnären KRISTIAN VON HORNSLETHS projekt *We Wan't to Help You, but We Wan't to Own You*. Det gick ut på att han erbjöd invånarna i den ugandiska byn *Buteyongera* en get eller en griskuling i utbyte mot att de bytte efternamn till Hornsleth. Varje person

amineras kan varken vänta sig stipendier, projektpengar eller a-kassa. Det som gäller är att göra säljbara konstföremål.

Kanske kan man jämföra General Elly med Fredrika Bremer eller någon annan 1800-talsförfattare som från kristen grund arbetade med både konst, filantropi, politik och samhällsfrågor. I dagens svenska konstliv finns visserligen olika konstnärsgupper som med utgångspunkt i en relationell estetik arbetar med skilda sociala projekt ofta av uppfostrande karaktär. En betydelsefull skillnad är dock inställningen till pengar – i Uganda jobbar man som General Elly med det självklara syftet att tjäna så mycket som möjligt för att om man har religionen i botten, använda pengarna för att

fick ett eget identitetskort med sitt nya efternamn. Planen var att när djuren förökade sig skulle kultingar och killingar skänkas till grannarna och efter fem år skulle femtusen personer ha fått ett djur, förutsatt att projektet sköttes enligt planerna. Byn skulle på så sätt bli självförsörjande på relativt kort tid. Fotografierna av de omdöpta byinvånarna med deras nya identitetskort såldes i Danmark och Europa som konstverk för omkring femtiotusen kronor.

När projektet började blev känt för omvärlden blev reaktionerna minst sagt upprörda och kallades skandal, både i Uganda och Europa. Konstkritiken var inte nådig och Hornsleth blev kallad cynisk, manipulativ, till och med satanistisk. Frågor om nykolonialism, bistånd, pengar, makt blev högaktuella genom projektet. I Uganda försökte både politiker, media och kyrkan stoppa projektet med olika argument, bland annat att det endast är landets länsstyrelser som har tillstånd

att utfärda identitetskort och att det är förbjudet att använda färgerna från den Ugandiska flaggan hursomhelst. Ett tredje argument var att inga icke-ugandier får starta den typ av organisationer som Hornsleth bildade.

Men, som en av byinvånarna sa i en artikel på den ugandiska websajten Ugpulse.com:

– Vi tittar på den ekonomiska aspekten och vi överlämnar den moraliska aspekten till religiösa ledare.

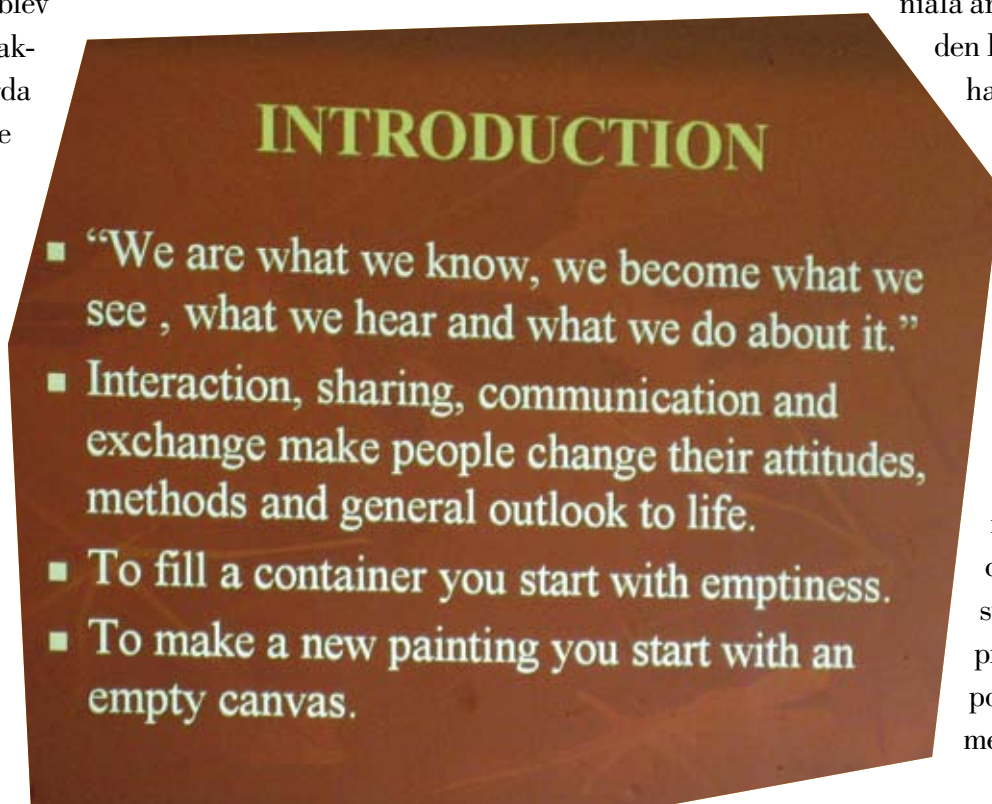
Det handlade om en reell möjlighet att förbättra ekonomin, konstaterade konstnären ANGELO KAKANDE som skrivit en essä om projektet. Angelo menar att Hornsleth slog huvudet på spiken, att han pekar ut exakt de problem som gör att Uganda inte kommer ur biståndsknipan. Kakande skriver: »Hornsleth är själv medveten om dessa komplexa och ekonomiska frågor och hur de rika har engagerat sig i att exploatera och marginalisera de fattiga, de svaga och miljön«.

De komplexa politiska och ekonomiska frågor Angelo syftar på är just att biståndet från världens rika länder alltid är villkorat – det är *business*.

Angelo Kakande skriver att populariteten hos Hornsleths projekt har avslöjat regeringens impotens och provocerat fram

debatten om regeringens misslyckande i att eliminera fattigdomen på landsbygden trots de många löften som getts sedan 1986 när Museveni kom till makten.

Hornsleth sällar sig till den långa rad av företagande och filantropiska europeer som undersökt och metoder för hur konst kan hjälpa Ugandierna att befria sig själva. Men till skillnad från sina föregångare så är Hornsleth inte någon »konstinstruktör«. Han har sålunda trotsat det långa koloniala arvet att vilja förbättra den lokala konsten och hantverket genom att införa ett västerländskt bildspråk och material. Inte heller är han en samlare eller konsthandlare som länkat Ugandas varierande konst och hantverk till den internationella konstcirkusen. Tvärtom syftar Hornsleths projekt till en verklig politisk förändring, menar Angelo.²⁾

UGANDA ÄR ETT LAND SOM

andra länder »älskar« att hjälpa.

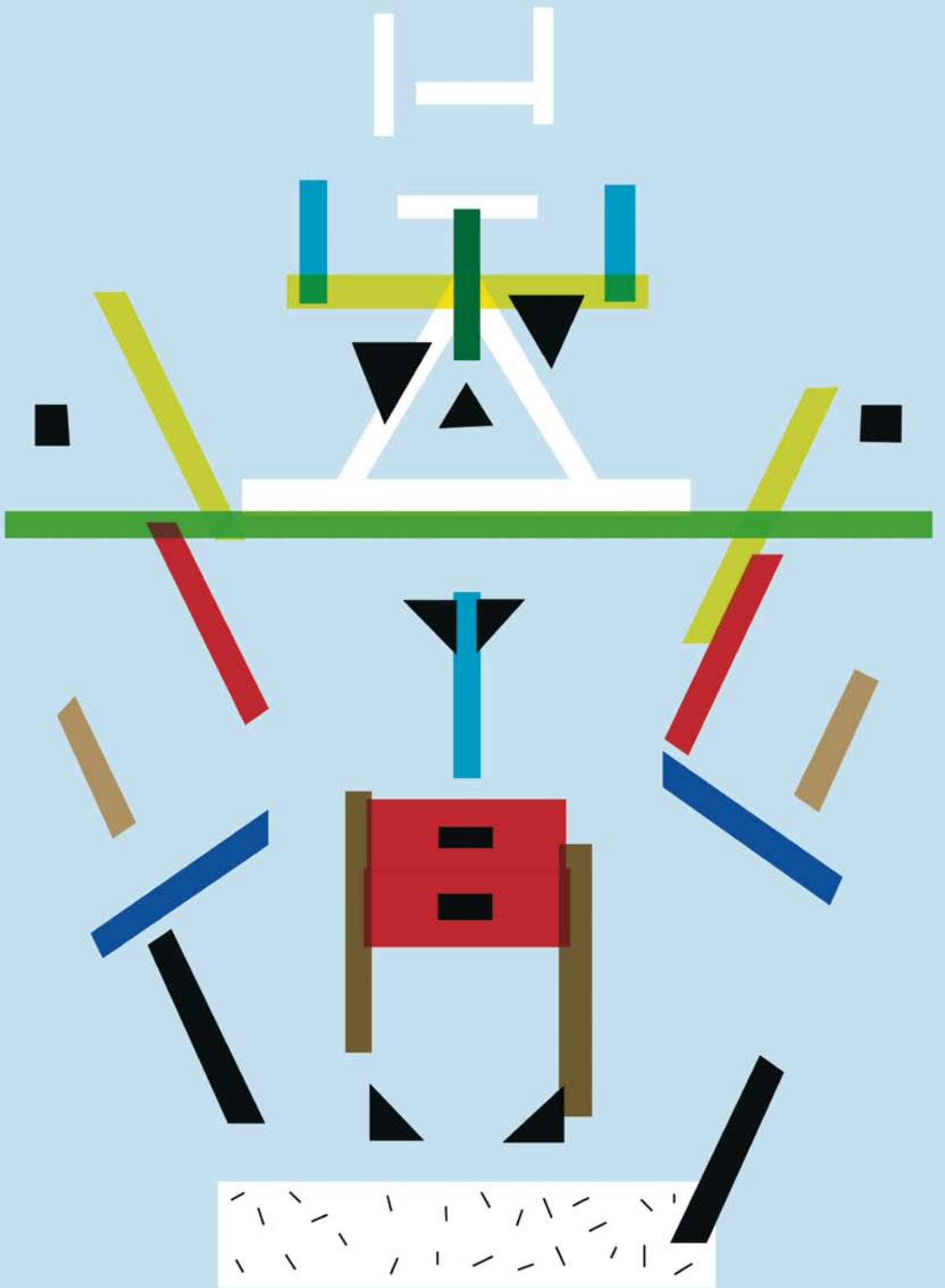
Mer än halva landet budget består av biståndspengar i olika former. Vilket lett till att det finns en viss projektrötthet i Uganda.

Afrikas Pärla utsätts för projekt efter projekt som pågår i ett eller ett par år för att sedan läggas ner när bidragen är slut. Och då sitter mottagarna där och ska försöka handskas med uppföljningar och implementering av metoder som verkade så bra från början. Inte undra på att ugandierna, trots att de är intresserade av att vara med, är lite skeptiska.

Kultursamarbeten utifrån en medvetenhet om postkoloniala frågeställningar kan inte vara ensidiga, vi måste vara medvetna om att vi kommer till dem med en västerländsk konstsyn som de både vill och inte vill ha. Och givetvis är det vår egen drivkraft att vi tror att det gör skillnad, att vi kan göra något bra.

TEXT OCH FOTO: MARIA BACKMAN

ÄR KONSTNÄR OCH HAR BEDRIVIT WORKSHOPS I UGANDA FÖR ATT UTVECKLA KONSTSCENEN SÄVÄL PRAKTISKT SOM TEORETISKT.

SITT INTE PÅ KONSTEN

»SOME PEOPLE LIKE to just gaze at art, others like to sit on it«. Så inleder ALEX COLES boken *DesignArt* (2005) där den brittiska författaren resonerar om verk i gränslandet mellan konst och design. Diskussionen är knappast ny men frågorna har aktualiserats eftersom så kallad »designart« är ett växande fenomen - svindyra möbler och föremål av välkända formgivare i begränsad upplaga.

Etiketten är nog mest av allt förknippad med mässan »Design Miami« som startade för några år sedan och i våras även visade upp sig i Basel samtidigt som konstmässan. Ett liknande upplägg har nya »DesignArt London« som pågår ungefär samtidigt som »Frieze Art Fair«. Sammanslagningarna är logiska eftersom det är konstpubliken man vill åt.

Korta serier, unika verk och höga priser är ett helt enkelt system som konstvärlden förstår sig på.

Även i Sverige tar sig design in på konstens domäner. Under de senaste åren har till exempel flera nya gallerier öppnats med inriktning på formgivning och dessutom öppnar museer och konsthallar portarna för bruksföremål. Har genren fått en högre status? Måste design kallas för konst för att tas på allvar? Eller handlar det bara om smarta försäljningstrick?

Redan i början av 1990-talet uppkom ett växande intresse för design och snart användes ordet i alla möjliga och omöjliga sammanhang. Allt som oftast förknippades genren med yta - som piffiga heminredningstips eller ett slags marknadsföringsfernissa. Att design inte bara handlar om utseende utan i likhet med andra konstnärliga genrer kan fungera som ett viktigt uttrycksmedel i sociala, politiska och estetiska frågor talades det inte lika ofta om. Något som hänger samman med att området sedan länge haft en betydligt lägre status än konst.

Under renässansen sysslade konstnärer med flera olika saker och kunde alltså lika gärna formge en stol som att måla ett landskap men i samband med upplysningstiden på 1700-talet uppstod en annorlunda syn: ordet konst började helt enkelt användas på nytt sätt. Konsten frigjordes, eller isolerades, från sina tidigare uppgifter i samhället som religiösa, sociala och politiska. I stället fick den egna, estetiska mål och rum - gallerier och museer - skapade för just konsten.

Den här moderna synen på konst formulerades av bland

andra IMMANUEL KANT. I ett berömt citat menar den tyska filosofen att konstverk är föremål för »intresselös njutning«. Konsten beskrivs som autonom och lyckligt befriad från praktiska ändamål och på 1800-talet myntades mottot *l'art pour l'art* - konst för konstens egen skull - som uttrycker saken på kärnfullare sätt.

Trots att den här västerländska konstruktionen har några år på nacken är det fortfarande ett slags nyttoaspekt som skiljer konst från arkitektur, mode och design. Eftersom möbler och bruksföremål inte kunde kasta av sig sina praktiska plikter förblev de en »tillämpad konst«. I bland användes begrepp som *artes minores* eller *minor arts* - de lägre konsterna - och man behöver väl knappast vara konsthistoriker för att räkna ut att föremålen betraktades som mindre viktiga och värdefulla.

Det är utifrån den här idén som konstnärer har betraktats som »fria« medan formgivare kopplats samman med diverse praktiska och kommersiella skyldigheter - förpliktelser som »begränsar« deras möjligheter att skapa »riktig« konst. Men systemet har också innehållit en rad andra kvalitetskriterier som diskvalificerat design som konst.

Den viktigaste kardinaldygden i konstvärlden är autenticitet - ett slags nav med ett flertal närbesläktade adelsmärken som unicitet, närvaro, integritet och originalitet. Men för design - som föddes i samband med industrialismen - spelar massproduktion en central roll och serieproducerade föremål får självklart ett lägre värde än ett unikt konstverk.

Men med industrialismens massproduktion hamnade också konstens dygder i farozonen. Till exempel menade WALTER BENJAMIN att konstens aura skulle mattas av men den tyska författarens spådom i »Konstverket i reproduktionsåldern« (1936) slog aldrig riktigt igenom. Lösningen på dilemmat blev nämligen att unicitet och originalitet haussades upp ännu mer. Ett annat sätt att värja sig var begränsade serier.

Det har naturligtvis funnits många som ifrågasatt den romantiska synen på konst. Ett exempel är de ryska konstruktivisterna som redan på 1920-talet försökte revolutionera konsten bland annat genom att avskaffa det föråldrade måleriet. För att skapa ett bättre samhälle satsade man i stället för grafisk form, industridesign och fotografi - vilket kunde massproduceras på ett rationellt sätt. Bland annat skapade ALEXANDR RODTJENKO möbler, textilier och annonser för den nya sovjetmedborgaren.

DESIGNART BEHÖVER KNAPPAST VARA MER INTRESSANT ÄN MASSPRODUCERAD DESIGN. MEN GENOM ATT VISAS I RUM OCH INGÅ I EKONOMISKA SYSTEM SOM ÄR FÖRKNIPPADE MED KONST TAS PRYLARNÄ PÅ STÖRRE ALLVAR.

Men den verkliga kritiken uppkom på 1960-talet i samband med en explosion av massmediala medier och en gryende postmodern debatt. Konstnärer som ville spegla sin samtid lånade verktyg och uttryck från reklam och populärkultur – områden som kommunicerade på ett effektivt sätt med vanligt folk. Bland föregångarna hör ROBERT RAUSCHENBERG, JASPER JOHNS, RICHARD HAMILTON men inte minst ANDY WARHOL.

Konstnärens produktion bygger till stora delar på andras bilder som han – eller någon av Warhols assistenter – mixtrat med. Det fanns alltså ingen ensam upphovsman med ett unikt avtryck men inte nog med det. Verken reproducerades och *The Factory* var bokstavligen talat en fabrik med serietillverkad konst.

De postmoderna efterföljarna på 1970- och 80-talet fortsatte att underminera konstvärldens förhållande till det autentiska, till äkthet och originalitet. SHERRIE LEVINES oretuscherade foton *Sherrie Levine: After Walker Evans* från 1981 av den välkända fotografen WALKER EVANS är ett omtalat exempel. Levine var inte ute efter att avskaffa begrepp som upphovsrätt utan försökte snarare diskutera vad ett original är i reproduktionens tidsålder. Varför har ett original ett högre värde än en kopia? Vad är motsatsen mellan det äkta och det falska?

Från Levines frågor är steget inte långt till RICHARD PRINCE som intresserat sig för ett slags föraktad populärkultur genom att appropriera den. Han har med andra ord »stulit« bilder – fotograferat av till exempel annonser – och presenterat dem som sina i ett nytt sammanhang – galleriet. Samtidigt kastas ett kritiskt ljus på bilderna.

Mest välkänd är konstnärens *Cowboys* från slutet av 1980-talet som är uppförstorade delar av annonser för Marlboro. Genom att lyfta »Marlboro-mannen« ur sitt reklamsammanhang synliggjorde Prince myten om amerikansk maskulinitet – den fria och oberoende mannen – och samtidigt exponerades ett slags tomhet bakom den hårda individualismens filosofi. Prince var inte ensam om lyfta fram populärkulturens roll i samhället.

Under 1980-talet blandades genres och medier för fulla muggar – finkultur och populärkultur, högt och lågt. Nyfikenheten för formgivning blev dock som störst på 1990-talet – ett faktum som syntes genom en rad utställningar med fokus på samtidskonstens intresse för genres som design, reklam, mode och arkitektur. Ett exempel är *Assuming Positions* på *Institute of Contemporary Arts* i London 1997.

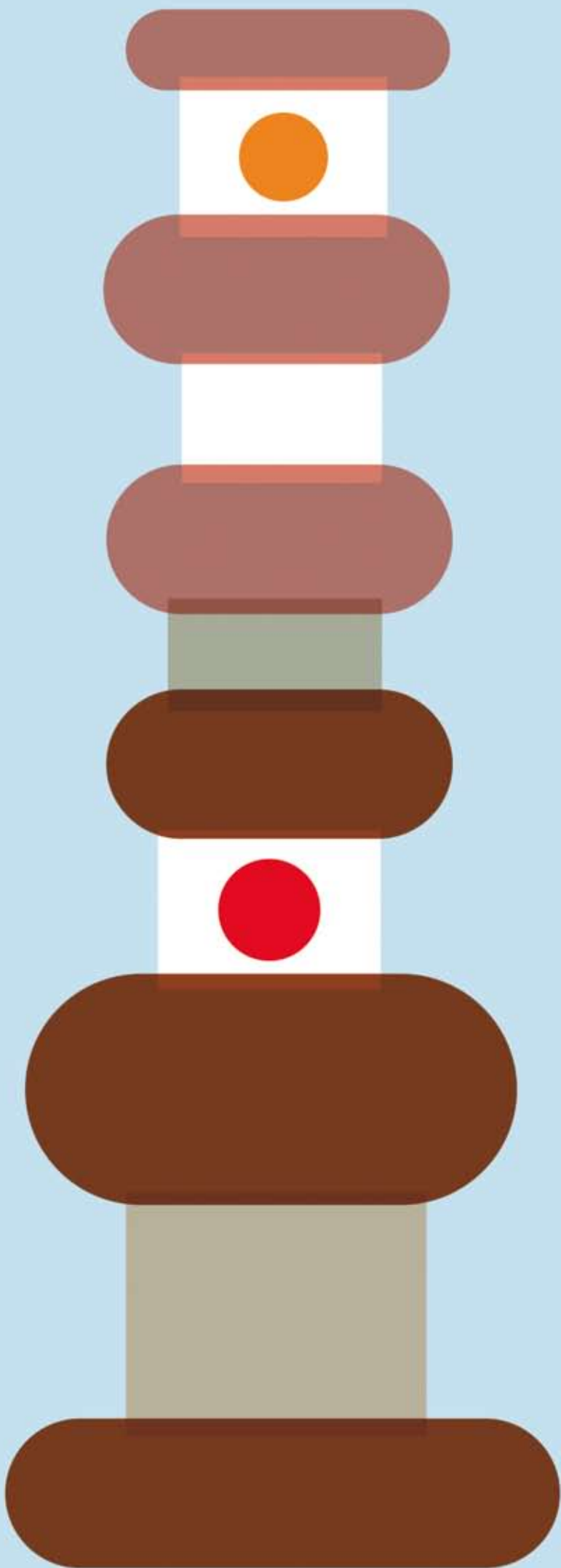
På utställningen fanns bland annat TOBIAS REHBERGERS färgglada skulpturer som kan rullas runt och användas som möbler. Den tyska konstnären deltog också på Moderna Museets utställning *Tänk om – på gränsen till arkitektur och design* 2000 där han tillsammans med RIRKRIT TIRAVANIJAS visade ett slags bodar. Husen var tänkta att uppföras i Thailand där Tiravanija skapat ett slags mötesplats för kompisar och kolleger men fick lustigt nog inte användas på utställningen – något som går stick i stäv med den så kallade relationella estetiken vilken Tiravanijas förknippas med.

Konstnärens verk går ofta ut på att skapa en grund för sociala möten - ett kännetecknande drag för strömningen som uppstod i mitten av 1990-talet. En annan gemensam nämnare är ett slags radikaliserings av konstbegreppet och en antihierarkisk syn – som inte bara innebär att publiken kan delta – utan även gränsöverskridande samarbeten mellan formgivare och konstnärer.

Ett svenskt exempel är *SAM Forum för samtidskultur* som i början av 2000-talet huserade i Kulturhusets bottenvåning under ledning av JELENA RUNDQVIST. Lokalen var inte ett traditionellt utställningsrum utan var snarare tänkt att fungera som en mötesplats för diskussioner, deltagande och samarbete.

Den relationella estetiken har dock sin utgångspunkt i Frankrike med framträdande konstnärer som PIERRE HUYGHE, PHILIPPE PARRENO och DOMINIQUE GONZALES-FOERSTER, vilka tidigt förstod vikten av samarbete med formgivare. Man började tidigt arbeta med de grafiska formgivarna M/M Paris (MICHAËL AMZALAG och MATHIAS AUGUSTYNIK) som inte bara fick förpacka ett fix och färdigt koncept utan snarare vidare-

utveckla, trimma och lyfta fram konstnärernas idéer.

M/M har haft utställningar på samma gallerier och museer som Huyghe, Parreno och Gonzales-Foerster – bland annat Air de Paris, Palais de Tokyo, Centre Pompidou – men ser sig inte som konstnärer. Något som framkommer med all tydlighet när de förklarar varför man av principiella skäl inte kallar sin arbetsplats på rue des Récollets för ateljé utan kontor:

»Det här stället stämmer helt överens med vårt beslut att vara grafiska formgivare, vilket innebär att man bör ha ett kontor. Du säger inte att du ska gå till »ateljén« utan till »kontoret«. Vad betyder det? Jo, att vi har ett jobb med sociala kontakter. Men det handlar också om att vara ekonomiskt självständiga. Vi är inte beroende av bidrag, museer eller samlare. Ändå har vi lyckats bygga upp en verksamhet där vi föreslår idéer i utbyte mot pengar.«

Vare sig M/M vill eller inte brukar byråns projekt placeras i gränslandet mellan konst och design och de är inte ensamma på den planen. I slutet av 1990-talet myntades termen »designart« för att beskriva verk av bland andra ATELIER VAN LIESHOUT, SUPERFLEX, ANDREA ZITTEL och DROOG DESIGN som visades på gallerier och konstinstitutioner. Med andra ord projekt med en klart ideologisk eller politisk prägel.

Ett exempel är HELLA JONGERIUS som är knuten till den holländska och delvis statsfinansierade sammanslutningen Droog Design. Genom att medvetet föra in slumpmässiga fel och brister i en serieproduktion har hon skapat unika produkter med individuella särdrag. Lika egensinniga men betydligt porrigare är verken av Jongerius landsmän i Atelier van Lieshout som är influerade av psykoanalytikern och sexologen WILHELM REICHS teorier.

Byrån som startade 1995 har bland annat gjort fronten mot gatan till Galerie Fons Welters i Amsterdam. De halvtransparenta skyltfönstren i glasfiber »buktar ut« från sina foder och med tanke på inspirationskällan bör galleriet vara sprängfullt av sexuell energi (orgon). Atelier van Lieshout arbetar inte bara med inredning och arkitektur utan har också visat skulpturer och bilder på konstinstitutioner. Men från att ha varit en kulturell företeelse har »designart« nu blivit ett kommersiellt fenomen.

För några år sedan startade mässan *Design Miami* med välkända gallerier, symposier och prisutdelningar. Och flera arrangeras alltså expon också i samband med konstmässan i Basel. Några av storspelarna var gallerierna Contrasts från Shanghai och Moss i New York som båda visade holländsk design – MAARTEN BAAS respektive duon STUDIO JOB. Bland besökarna fanns de riktigt rika som multimiljardären ROMAN ABRAMOVICH och BRAD PITT.

Filmstjärnan gav inte bara mässan massmedial glans utan betalade också 293.000 dollar för *Cinderella Table* formgett av JEROEN VERHOEVEN och urskuret från ett solitt marmorblock. Inte illa för en formgivare som fick sin examen för bara några år sedan. Den unga holländaren har dock en bit kvar till superstjärnor som MARC NEWSON. Redan i slutet av

KORTA SERIER, UNIKA VERK OCH HÖGA PRISER ÄR ETT HELT ENKELT ETT SYSTEM SOM KONST- VÄRLDEN FÖRSTÅR SIG PÅ

1990-talet utnämndes den australiensiska formgivaren till »the envy of young designers everywhere« av design- och arkitekturmagasinet *Blueprint* och det var inte undra på. Förutom uppdrag åt prestigefyllda designföretag har han haft utställningar på Museum of Modern Art i New York, Design Museum i London och Musée des Arts Décoratifs i Paris.

Newsons karriär tog fart ordentligt när MADONNA ålade sig på hans oemotståndliga aluminiumskapelse *Lockheed Lounge* i sin *Rain*-video 1992. Under hela 1990-talet slipade han på sin stjärnstatus och divamyt – bland annat genom att vika ut sig naken i ett nummer av modemagasinet *Visionnaire* sammanställt av KARL LAGERFELDT. I dag representeras han av det gigantiska galleriet Gagosian i New York där han förra året hade en utställning med objekt i begränsad upplaga.

I Sverige visas vanligtvis inte design på konstgallerier, tvärtom. Bara för några år sedan nekades galleristen INGER MOLIN tillträde till Sveriges Galleriförbund eftersom hon ställde ut konsthantverk. En minst sagt mossig inställning med tanke på att en yngre generation formgivare och konstnärer idag arbetar gränsöverskridande. Dessutom har konsthantverk – som stått i skamvrån under hela 1900-talet – blivit trendigt.

Inger Molin som öppnade sitt galleri 1998 var också länge ensam om att visa samtida och experimentellt konsthantverk men i dag dyker det upp konkurrenter på olika håll och kanter. Sommaren 2007 öppnade Gustavsbergs konsthall som trots sitt keramiska arv är tänkt att fungera som en scen för alla typer av konsthantverk och på hösten samma år startade galleriet Crystal Palace i Stockholm.

I samma veva började IASPIS att utvidga sin verksamhet inom formområdet som ett slags fortsättning på konsthantverksprojektet *Craft in Dialogue* vilket pågick mellan 2003 och 2006. Idén är att på olika sätt stödja undersökande arbeten inom design, konsthantverk och arkitektur.

»Designart« behöver knappast vara mer intressant än massproducerad design. Men genom att visas i rum och

ingå i ekonomiska system som är förknippade med konst tas prylarna på större allvar. Att kontext och betraktare – inte en sorts inneboende mystisk kärna – spelar en avgörande roll för om något ska kallas konst eller inte kom man dock fram till redan på 1960-talet.

I essän *The Art World* förbryllades den amerikanska filosofen ARTHUR DANTO över Andy Warhols numer legendariska *Brillo Boxes* från 1964: »Varför var det ett konstverk när objekten som det liknar, åtminstone med perceptuella kriterier, bara är föremål, eller, i bästa fall, bara artefakter?« Medan filosofer i Kants anda kopplat ihop konst med skönhet och form menade han att ingenting är ett konstverk utan en tolkning eller en innebörd. I Dantos ögon gör konstkritikern med andra ord en rätt tung insats.

Från Dantos essä var steget inte långt till kollegan GEORGE DICKIES »institutionella konstteori« som går ut på att vad som helst kan förvandlas till konst om gallerister, curators, kritiker och konsthandlare accepterar det som konst. Dantos och Dickies teorier förklarar alltså varför till exempel DAMIEN HIRST styckade djur är konst (vilket inte är samma sak som bra konst) och numer är det en självklarhet att konst konstrueras institutionellt.

Det kanske mest berömda fallet är MARCEL DUCHAMPS readymades. I samma stund som till exempel flaskstorkaren, vilken konstnären köpte på en loppmarknad 1914, presenteras på ett galleri förvandlas den från köksredskap till konstverk – ett imponerande förvandlingsnummer som fortfarande fungerar. Vissa vill dock vara på den säkra sidan. När Tools Galerie i Paris nyligen visade en rad »stolar« signerade av formgivare – bland andra MAARTEN BAAS och MARCEL WANDERS – vilka är förknippade med »designart« döptes utställningen till: *Please do not sit*.

SARA KRISTOFFERSSON

ÄR SENIOR LECTURER I DESIGNHISTORIA
OCH DESIGNTEORI PÅ KONSTFACK I STOCKHOLM

DESIGNBLOGGAREN DAVID CARLSON LISTAR

10 SÄKRA TECKEN PÅ ATT ETT FÖREMÅL ÄR DESIGNART

1. Om det får dig att tro att du antingen är mitt i en dröm eller på något konstigt sätt förflyttats till Alice i Underlandet.
2. Om det säljs via något känt galleri som normalt sysslar med »riktig konst«.
3. Om det omringas av en skock designjournalister.
4. Om dess designer kallar sig konstnär.
5. Om det står i en stor hotellobby i Dubai.
6. Om dess proportioner är enormt uppförstorade.
7. Om det inte går att använda till något vettigt alls.
8. Om det saknar intellektuell ståndpunkt.
9. Om det ser ut som en innehållslös, uppblåst, dekorativ bubbla
10. Om det ser ut att vara designat av Willy Wonka.

DAVID CARLSON ÄR UPPHOVSMAN TILL FÖRETAGET DAVID DESIGN, DESIGNUTVECKLARE, DESIGNBLOGGARE OCH PUBLICERAR TRENDRAPPORTEN *THE DAVID REPORT*.

I HATE MYSELF AND I WANT TO DIE

Hej nu är jag här igen. När min mini-essän *Design stinker* publicerades i Konstnären lagom till Möbelmässan 2008, blev det tydligen en del upprörda känslor. Hur dumt det än kan låta, hamnade helt oskyldiga personer i kläm och jag hörde så småningom att jag hade besök att vänta. En designer skulle tydligen hem till mig och »göra upp«. Tur för mig att jag var långt, långt borta... han är tydligen rätt bra på att boxas... han verkar också aningen labil... Eller är det bara han?

Vad var det egentligen jag skrev som var så upprörande, om man skalar av putslustigheterna och proppsen? Så här i efterhand tror jag nog att det rör sig om ett omfattande missförstånd. Varför skulle designern som inte ens var omnämnd i texten vilja göra en sån sak? Han råkar i och för sig tillhöra samma crew som en annan designer, jag faktiskt nämnde, som har utmärkt sig genom svårt enögda, gargatuanskt skyggglappiserade uttalanden om dödläget i designsverige.

Hursomhelst, det var denne ungherre som genom sitt extraordinärt nördiga beteende, fick djuret inom mig att vakna. Djuret som både använder satir och slår regelvidriga slag, har vassa tänder och äter mycket kött, blodigt, ibland rått... *It cannot be reasoned, or bargained with, and it will never, ever stop.*¹⁾

Jag menar inte djuret och inte cyborgerna, men tillväxten egentligen. Eller synen på tillväxten, som den presenteras för oss, det vill säga så fort man gör misstaget ens lyssna till en annan som också heter Fredrik som med släpig röst, hårddrillad av välbetalda retoriker förklarar hur allt står till och egentligen e... *vadå låt se vad menar ni med de? Juren ä ju också människor, ja de e just vad dom e...*²⁾

Tillväxt är rationellt.

Och för att gynna tillväxten bör man förhålla sig rationellt till designprocessen.

För att kunna förhålla sig rationellt till designprocessen, måste man vara tekniskt kunnig och veta hur industrin fungerar. Och om man vet det kan man designa saker så att de blir enkla och rationella för industrin att tillverka, för då kan industrin tillverka många, och sälja många vilket i längden gynnar tillväxten, och så vidare.

Se det som en populistisk förenkling levererad av en lus i Marx skägg, men är det inte så att tidens anda dansar med små nervösa retrodisocosteg runt antagandet, att det är rationellt att bete sig rationellt?

Vilket jag tvivlar starkt på.

Hur kan det vara rationellt att vara rationell? Såvida inte man av rationella skäl skaffar sig en sauropodisisk³⁾ kropp med en hjärna av en valnöts storlek. Eller en dvärg i nacken som talar om hur allt funkar och egentligen e...

Dags att komma till saken.

Jag hatar design. Men jag är designer, alltså hatar jag mig själv väl?

*I hate myself and i want to die!*⁴⁾

Anders »Lagombra«

Jakobsen är designern som hatar design.

Bland annat för att designers är maskinernas

fångar. Det som kallas »fin design« är egentligen bara det som är enklast för industrin att tillverka. Det är som i *The Matrix*.

Jag har bland annat hört att under Falu Koppargruvas heydays, då gick det en hora på tio arbetare och sprit var det man drack när man inte köpte sex eller arbetade, så att säga betedde sig rationellt i tillväxtens namn. Undrar hur det är idag, vårt postindustriella samhälle? Hur många horor behövs idag för att täcka Sveriges behov av horeri? Hur många designhoror? Att kritisera tillväxt är väl lite som att porträttera Allah, niddbild fashion?

Whatever, som man säger på franska.

Hur ska jag kunna trassla sig ur det här? Mina texter har för mycket skägg! Jag vet, men jag kommer inte på något annat sätt att säga att det borde vara dags för ett annat sätt att göra design på, än att låta maskinen styra över människan. Ett annat sätt än att ängsligt snegla i backspegeln, eller fråga någon annan om vad som gäller för tillfället.

Eller så fixar jag lantställe, kniper käft och *bend over*, för på semestern kan jag alltid snickra en veranda eller nåt och min tjej kan odla potatis. Vi kan ha en hembränningsapparat, och krydda med johannesört och dricka det med välbehag till sill och hambakt vört.

Men jag vill att ni ska veta, jag har fan inga fördomar, jag hatar alla! Och jag är trött, jag behöver en paus, en fikarast. Morsan, morsan, ostmacka och kaffe! Men här finns ju bara baguetter, brie och espresso, hur ska det gå till min son?

Till att börja med ska du inte tro allt du läser min son, det är faktiskt så, tro det eller ej, *there is no spoon*⁵⁾ och ingen överordnad, dold agenda heller.

Konspirationsteorier finns bara i vissa personers förvirrade sinnen och dessa kuber som är riggade med dödliga fallor, ingen tänkte ut dem, det fanns ingen plan, bara enskilda personer som gjorde så gott dom kunde med givna förutsättningar.

Den enklaste formen, om din design baserar sig på stålrör som är klädda med ett tunt skal av sammanpressade fibrer, eller ett svängigt skal av skiktlimmad björk för den delen, är, den enklaste formen på röret. Det vill säga, den form som är enklast för industrin att tillverka är raka sträckor mellan standardiserade böjda radier. Försök inte fristajla, försök inte hitta på en form, en harmonisk kurva, eller ens en som känns bra.

Anpassa dig.

Det är inte bara enklast, det är också därför bra, finfin design!

Utmärkt form!

Jag är mycket för praktiska exempel. Låt mig ta ett och förmodligen förarga några fler.

S K E P P S H U L T

Heter ett företag i Småland som gör cyklar. Dom gör många bra cyklar, men de gör också flera dåliga. Dom är hantverksskickliga, kostnadsmedvetna och väl medvetna om behovet av anpassad marknadsföring. Och så går de och anlitar fjanten Björn Dahlström för att rita några cyklar. Det han vet om cyklar kan

inte vara mycket, med tanke på hur dåliga båda hans produkter för företaget har blivit. *Yeah, yeah*, dom har väl sålt en del och fått utmärkelser. Men fråga vilken cyklist som helst, åtminstone en som vet lite mer än genomsnittet om cyklar. Varför inte fråga någon gubbe på verkstadsgolvet på Skeppshultfabriken?

Det är en av mina käpphästar jag vet, men Skeppshults Z-cykel och V-cykel är i mina ögon en bra metafor för hur dåligt det kan gå när man tror att design, och designern är något att satsa på.

Dessa cyklar är imitationer av riktiga cyklar. Lösplugg som lånar delar av funktion och utseende och drar på sig som ett par sillisar och en botoxad feja för ett viktigt photoshoot. Z-cykeln är en ren katstastrof.

Det har skrivits att den har ett »grafiskt uttryck«.

Konstruktionen med två trianglar ställda med spetsarna mot varandra, är just bara det, ett uttryck, som det inte går att cykla på. Det samma gäller för V-cykeln som också bara lånar sin look från de extremt dugliga engelska minicyklarna av märket Moulton. V-cykeln i sig är skit. Måste jag förklara varför?

Jag hatar fan design.

Men jag har en solskenshistoria också, mina vänner!

G R Ä N S F O R S Y X A N

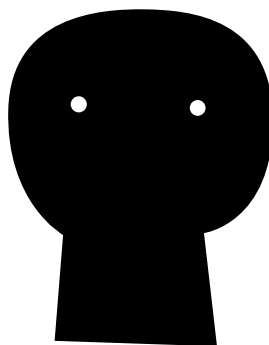
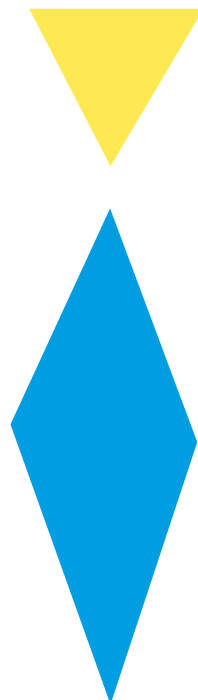
Jag har flera själv, och en av dom har jag använt och slipat så många gånger att det snart är dags att säga av skaffet, slå ur pluggen ur ögat och cykla till Östberga återvinningscentral med resterna, slänga metall i metall, trä i trä och sen till affären och köpa en ny, likadan. Men vem som har designat den, det har jag ingen aning om. Allt jag vet om Gränsforsyxan, är att den kommer från det som var en svårt nedläggningshotad smedja i Hälsingland. De satt på maskiner och fackkunskap. Dom var inga raketforskare kanske, utan mer som folk är när de har gjort något länge och vet vad en användare förväntar sig av deras produkter. De besatt den där oakademiska sakligheten som är så mycket mer värdefull när det kommer till produktdesign än all utbildning i världen. Och all medial cred också, kanske ska tilläggas. Inga AI högkontrast svartvita bilder på män i kostym och svart polo kan ändra på det.

Gränsforsyxan är skrytobjekt framför kakelugnen på fina östermalmsadressen samtidigt som de används i skogen tills de blir utslitna och av många skickliga hantverkare. De hänger bredvid damasksmidda, schvajjingt dyra templen-ruttnar-men-vi-bygger-upp-dom-igen-med-nedärvd-kunskap-stämjärn på knasiga megavaruhus i Tokyo. Men vem det var som lyckades med det är alltså inget jag vet.

Och jag kanske inte heller vill veta.

Lek med tanken! En yxa som ser ut som en yxa men inte fungerar som en. Eeeh?

Tur att Björn Dahlström alltid har för korta byxor, då fastnar de åtminstone inte i kedjan!

Ni får ursäkta mitt beteende. Månde min hjärnas register hava råkat i oordning på grund av för mycket grumlig septembersaft.

Don Quijote fäktades med väderkvarnar och trodde hans brulla var nåt outlandish. Jag kritiserar design i tendensiösa ordalag, med dåligt underbyggda argument samtidigt som jag dricker dyrkaffe vid rostfria diskar med marmortoppar på hippa adresser.

Kanske design är untouchable?

Åtminstone den designen jag inte gillar. Den övertro på designers betydelse jag inte gillar. Mediaspinnet. Monstret som bara vill ha mer, nytt fräscht, mörkt tonårskött hela tiden. Den kanske helt enkelt inte går att resonera med eller köpslå med. Det ni i själva verket läser kanske bara är ett illa dolt självförakt, då det mesta jag själv gör kan plockas isär, raseras som ett korthus byggt av en fylletoa-spegel i plexi med krackelerat reflexionslager, repig och matterad av starka rengöringsmedel, sent en kväll på en äcklig adress.

Saker kanske måste få finnas på det sättet? Kanske är det egentligen inget fel på den där nya stolen eller nya lampan? I ett samhälle där tidens anda är den skeva reflexionen av rationellt beteende. När jag har fyllebajsat på toan, då lämnar jag den till personen bakom mig i kön. Lukten vädras snart ut, och jag är själv full, så det är inget jag tänker på. Inte den som kommer efter mig heller. Vi ambägar oss bara ut i vimlet igen, och sannolikt kommer vi under kvällens lopp stå sida vid sida i baren och försöka få den snygga bartenderns uppmärksamhet.

Imorgon vaknar jag igen. Kanske är jag lite tung i huvudet, men jag tar mig iväg till arbetet igen, och fortsätter med mitt. Du fortsätter med ditt. Och så vidare.

ANDERS JAKOBSEN

1) ETT CITAT HÄMTAT FRÅN FILMEN TERMINATOR (1984). REPLIKEN FALLS AV KYLE REESE (MICHAEL BIEHN) OCH LYDER I SIN HELHET: «LISTEN. AND UNDERSTAND. THAT TERMINATOR IS OUT THERE. IT CAN'T BE BARGAINED WITH. IT CAN'T BE REASONED WITH. IT DOESN'T FEEL PITY, OR REMORSE, OR FEAR. AND IT ABSOLUTELY WILL NOT STOP, EVER, UNTIL YOU ARE DEAD.»

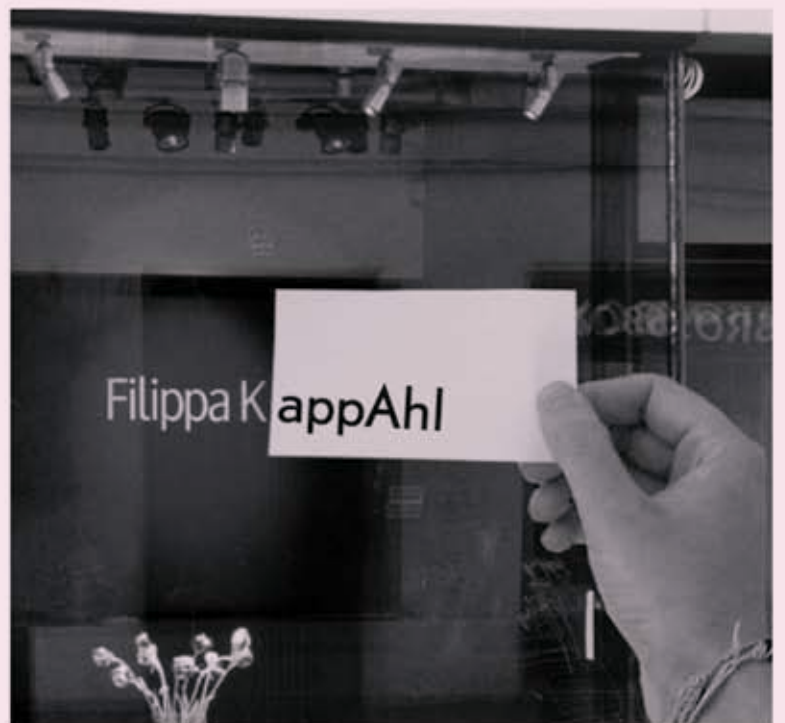
2) CITATET HAR HÄMTATS UR SIGNATURMELODIN TILL FABLERNAS VÄRLD (DE FABELTJESKRANT), EN ANIMERAD NEDERLÄNSK TV-SERIE FÖR BARN, SOM SÄNDES MELLAN 1968 - 1992.

3) SAUROPODER VAR DINOSAURIER, FRIDSAMMA VAXTÄTARE SOM OCKSÅ VAR DE STORSTA LANDDJUR SOM NÅGONSIN EXISTERAT.

4) I HATE MYSELF AND I WANT TO DIE ÄR EN LÅT AV DET AMERIKANSKA GRUNGEBANDET NIRVANA.

5) CITATET ÄR HÄMTAT UR FILMEN MATRIX (1999) OCH YTTRAS NÄR HUVUDPERSONEN NEO INSER ATT DET HAN TROR ÄR VERKLIGHETEN BARA ÄR EN DIGITAL ILLUSION, SKAPAD AV MASKINER.

MATERIALBIBLIOTEKET

DESSA MATERIAL, OCH MÅNGA FLER FINNS ATT KLÄMMA OCH KÄNNA PÅ HOS MATERIALBIBLIOTEKET. DET KOSTAR INGENTING OCH KONSTNÄRENS LÄSARE ÄR MYCKET VÄLKOMNA. MATERIALBIBLIOTEKET HITTAR DU I TELLUSGÅNGEN I SAMMA HUS SOM KONSTFACK VID TELEFONPLAN I STOCKHOLM. WWW.MATERIALBIBLIOTEKET.SE, TELEFON: 073-20 20 230

GLASFIBERGARN

Textilier som till en början är avsedda för smala industriella tillämpningar kan man lite slarvigt kalla för tekniska textilier. Detta är ett område som alltmer har kommit att intressera arkitekter och designers. Det här är ett exempel ur Material Works sammanställning över tekniska textilier. Materialet är ett sammansvetsat glasfibergarn som bland annat används för att förstärka papper till förpackningar och i avancerade segel.

WWW.BAFATEX.DE

MER GENOMSKINLIGT ÄN GLAS

Altuglas (PMMA – Polymetylametakrylat) är en plast med lyxiga kvaliteter. Extrem transparens, vida överstigen den hos glas, bra UV-beständighet, och reptålighet är egenskaper som gör att Altuglas ofta används i högkvalitativa sammanhang där man bland annat vill ge produkten ett långt liv.

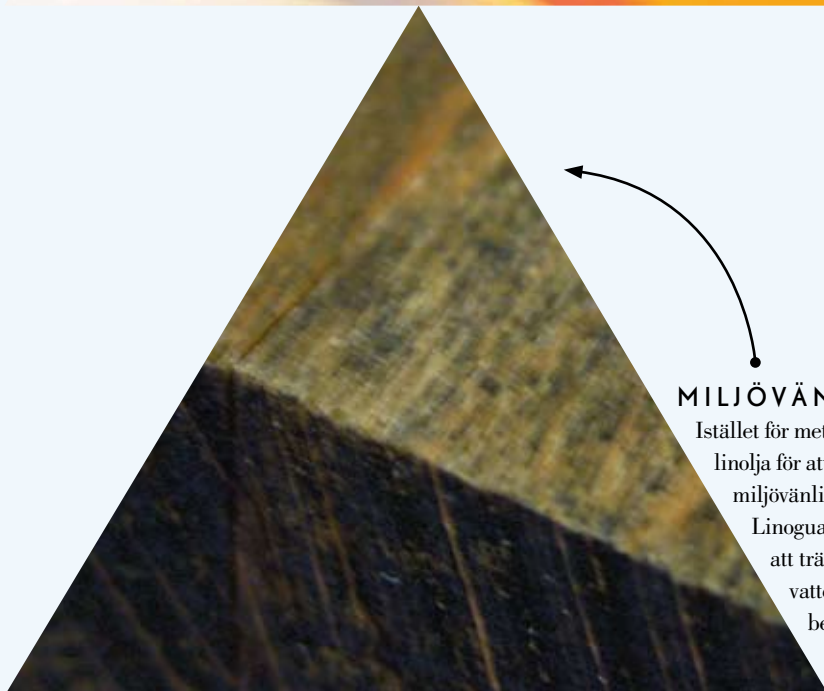
WWW.RESINEX.SE

MILJÖVÄNLIGT MED LINOLJA

Istället för metalloxider använder Linotech linolja för att impregnera trä. Resultatet blir miljövänligt och väldoftande. Linoljederivatet Linoguard tränger ända in till kärnvirket så att trästycket blir hydrofobiskt. Det utestänger vatten. Utan vatten ingen röta. Trä som är behandlat med Linoguard kan användas både utomhus och inomhus.

WWW.LINOTECH.SE

HUSVAGNSVÄGGAR

Fordonsindustrin har alltid varit drivande då det gäller att utveckla starka och lätta material. Den här kompositskivan från Thermopal har en bikakekärna av aluminium och ytskikt av högtryckslaminat. Materialets speciella egenskaper och möjlighet att variera ytans uttryck har gjort det till ett vanligt i bland annat husvagnsväggar.

WWW.THERMOPAL.DE

TRYCK PÅ POLOYETENPLAST

Kemijätten DuPont tillverkar bland annat slitstarka plastmaterial. Tyvek som är ett non woven-material tillverkat av högdensitets polyetylen (HDPE) är ett sådant exempel. Bland egenskaperna kan nämnas att Tyvek förutom sin styrka är vattenavvisande och utmärkt för de flesta tryckmetoder. Därför har det kommit att bli ett populärt förpackningsmaterial. Skyddskläder, kartor och sjökort är också smarta exempel på där Tyvek kan användas.

WWW.SCHNEIDLER.SE

ÅTERVUNNA VINDKRAFTVERK

Det danska företaget Barsmark Composites har specialiserat sig på skivmaterial av olika slag och med olika uttryck. Det här är en board gjord av glasfiberarmerad plast som är återvunnen från skrotade vindkraftverk. Den ljus gröna hårdplasten är en aning translucent och ger ett udda industriellt intryck.

WWW.BARSMARK.COM

MILJÖFANÉR ON DEMAND

Vinterio har utvecklat en metod som gör det möjligt att tillverka fanér med unika mönster. Tänk stavlimmat, tunt trä över stora ytor, till exempel på väggar. Virket kommer från egna certifierade odlingar i Nordamerika, Afrika och Europa.

WWW.VINTERIO.COM

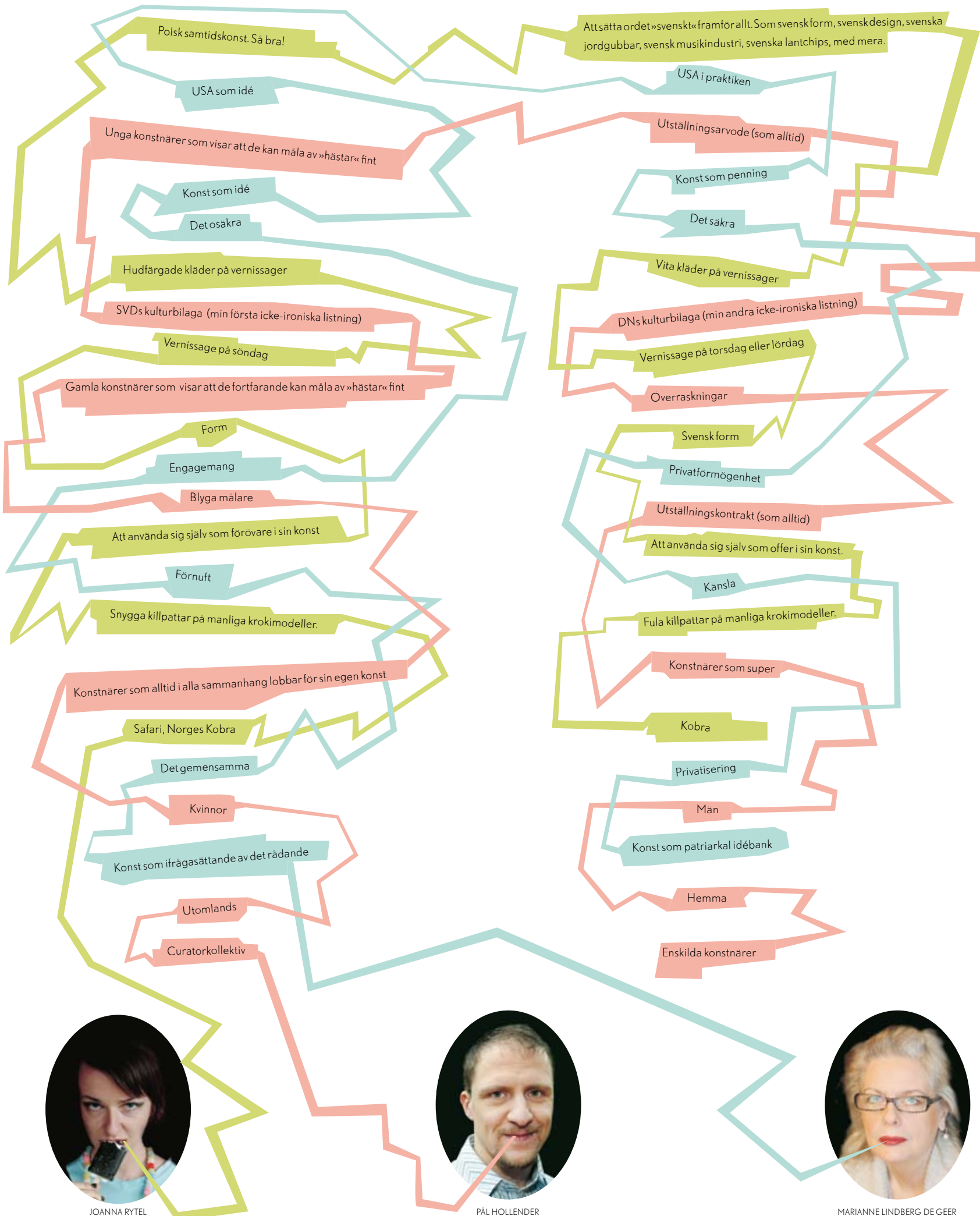

Innelistan!

VILKA ÄR DE HETA TRENDERNA I KONSTVÄRLDEN JUST NU? PANELEN VET SVAR OCH HAR SAMMANSTÄLLT KONSTNÄRENS STORA INNELISTA 2008

INNE?

UTE?

LÄGVAITENMÄRKEN I
KONSTHISTORIEN # 3:

2005: CHRISTO SLÅR IN MARTIN TIMELL I TYG.

KÖP TIDIGARE NUMMER AV KONSTNÄREN!

SÄTT IN 50 KRONOR PÅ POSTGIRONUMMER 49345 82-0. ANGE NUMMER OCH DIN ADRESS

#1 ANNIKA LARSSON

#2 ANDERS JAKOBSEN

#3 KJARTAN SLETTE-MARK

#5 LARS VILKS

#6 MARIE-LOUISE EKMAN

#7 BARBRO TELEMAN

aktuellt om konst på nätet

recensioner

omkonst
konstnärer skriver om konst

konstkritik med bredd och djup

intervjuer

presentationer

debattartiklar

800 sökbara texter

uppdatering varje vecka

www.omkonst.com

www.
KRE
NOVA.se

kultiverar kulturföretagandet

KONST◀▶ART

KONST-ART tar nu emot ansökningar

KONST-ART arbetar med marknadsföring av professionella målare, grafiker och skulptörer i England och Sverige.

Är du intresserad av att visa dina arbeten för en engelsk publik, och genom workshops, seminarier och ateljévistelser träffa kollegor i en annan kultur?

Mer information finns på hemsidan: www.KONST-ART.eu

KONSTNÄRSVILLA I DALARNA

166 kvm med stora fina arbetsutrymmen.
Tomt 982 kvm med fruktträd och bärbuskar.
Pris 375000kr eller bud.

Kontakt:

Julie Leonardsson
tel.0240-75140
eller Fastighetsbyrån
tel.0240-71214
070-7962398

Mer info och bilder finns på Hemnet, Dalarna, Smedjebacken, Hagbacken 1a

Tre stipendier

Hallands Konstförening utlyser tre stipendier till yrkesverksam konstnär eller konststuderande med påtaglig anknytning till Halland.

1. Ateljéstipendium

2 månaders vistelse (februari- mars 2009) i en 2-rums lägenhet med tillhörande ateljé i Hotel Chevallion i Grez-sur-Loing c:a 7 mil söder om Paris. Stipendiet bekostar hyra av ateljé och bostad samt 35 000:- som skall täcka resekostnader samt bidrag till levnadsomkostnader, material mm

Hotel Chevallion ägs och förvaltas av Stiftelsen Grez-sur-Loing med säte i Göteborg. Fastigheten utgjorde under senare delen av 1800-talet centrum för en svensk konstnärskoloni med Carl Larsson som mest framstående namn. Den förvärvades för några år sedan av Stiftelsen och har därefter restaurerats grundligt, varvid ett antal gästbostäder och konstnärsateljéer har inretts.

2. Resestipendium

40 000:- är avsett för konstnär som söker nya impulser och vidareutveckling. Till ansökan bifogas uppgifter om hur resan planeras. Senast 3 månader efter resan förväntas en skriftlig rapport.

3. Projektstipendium

Stipendiet skall helt eller delvis finansiera ett konstprojekt. Det kan sökas av konstnär/konstnärsgroup eller annan organisation, som vill förverkliga en konstidé. Stipendiet är inte preciserat till summa. Hallands Konstförenings styrelse beslutar om stipendiets storlek utifrån inkomna ansökningar.

Ansökningshandlingar hämtas på föreningens hemsida www.hallandskonstforening.se eller kan rekvideras dagtid per telefon 035/21 75 35. Frågor besvaras av Anders Sträng tfn 035/21 75 35 eller Sven Stare tfn 035/18 76 90

Ansökan skall vara föreningen tillhanda senast den 13 oktober 2008 under adress:

Hallands Konstförening
Box 128
301 04 Halmstad

Med ansökan skall bifogas en CD alternativt DVD med redovisning av arbetsprover som skall bestå av minst fem bilder, ett objekt eller motsvarande.

Utsedda stipendiater kommer att meddelas personligen och presenteras på föreningens höstmöte i november 2008.

För information om Nordiska Gästateljén Malongen, om ansökningsförfarande och om NKF, Nordiska Konstförbundet, Svenska sektionens arbete, se vår hemsida www.nkf.se

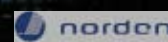
Den Nordiska Gästateljén Malongen erbjuder möjlighet för konstnärer, i första hand från de nordiska länderna, att vistas och arbeta en tid i Stockholm. Malongen ligger vid Nytorget på Söder och är en fullt utrustad bostad med ett stort ateljé- och arbetsrum.

NKF, Nordiska Konstförbundet Svenska sektionen har administrativt och praktiskt ansvar för Gästateljén Malongen och verksamheten drivs med stöd av Stockholms Kulturförvaltning. Visamverkar med konstnärsdrivna gallerier i Stockholm och vill verka som en resurs för den icke-institutionella konstscenen.

V varje år finns några tider som är fria för ansökningar från nordiska konstnärer som inte är bosatta i Sverige. Du som jobbar med projekt i nordiska konstsamarbeten är välkommen att söka vistelseplats i Malongen för dina samarbetspartners. Nästa ansökningsdag är den 15 september 2008. För 2009 finns möjlighet att söka gästvistelser på 1 - 2 månader.

Under åren 2007 - 2009 ingår Malongen i Kulturkontakt Nords residensprogram. Därigenom har NKF Svenska sektionen nöjet att kunna dela ut några vistelsestipendier under året, för den period som vistelseansökan avser. Hämta blanketten på vår hemsida.

NKF är en konstnärsdriven förening som arbetar för att skapa nätverk, kommunikation och samarbeten mellan konstnärer i Norden.

Tillbringa 5 veckor i Stockholms ytterskärgård

-Sök Skärgårdsstiftelsens Axel Sjöbergs-stipendium

De två stipendierna, består av upplåtelse i det hus som Axel Sjöberg en gång ägde och bebodde på ön Långviksskäar, söder om Bullerö i Stockholms Skärgård (se foto).

Stipendierna omfattar fem veckor vardera sommaren 2009.

Veckorna 24-28 (juni-juli)

Veckorna 30-34 (juli-augusti)

Stipendierna är avsedda att ge inspiration och vederkvickelse åt personer som på ett kvalificerat sätt utövar konstarter inom Axel Sjöbergs verksamhetsområde: teckning, måleri, författarskap, fotografi. En förutsättning är att sökanden har ett aktivt intresse för skärgården, t ex dess historia, befolkning natur eller kultur.

Ansökningsblanketter och stipendiebestämmelser kan rekvideras hos Skärgårdsstiftelsens kansli.

Ansökningstiden utgår 31 oktober 2008.

Tel 08-440 56 00 Fax 08-440 56 19
kansliet@skargardsstiftelsen.se
www.skargardsstiftelsen.se

ALLA DESSA UTREDNINGAR

Innan sommaren skrev KIF ett remissvar på en utredning/rapport med det långa namnet Ett centrum för arkitektur, form, design och gestaltningen av den gemensamma miljön. Beställare var kulturdepartementet och rapporten finns att läsa på www.regeringen.se/kulturdepartementet eller www.rafd.se

Intentionen var att ta ett samlat grepp på hela det område som avgör hur vår omgivning ser ut, från stadsplanering till inredningsdetaljer. Arbetet skulle ledas från nuvarande Arkitekturmuseet vars samlingar och arkiv då flyttas till förmån för aktuella utställningar och projekt. I ett första steg skulle Arkitekturmuseet och Svensk Form bilda ett nytt centrum för arkitektur och design och Svensk Form flytta in i Arkitekturmuseums lokaler på Skeppsholmen i Stockholm. Svensk Forms nuvarande uppdrag som mötesplats för form och design övergår till det nya centrumet.

I nästa steg föreslogs en federation där även SVID (Stiftelsen svensk industridesign), Statens konstråd, Nationalmuseum, Boverket och Röhsska museet skulle ingå. Avsikten med detta var att åstadkomma synergieffekter och samverkansfördelar

där de olika institutionerna tangerar varandras verksamheter.

Rapporten betonade ett medborgarperspektiv och menar att för den enskilde medborgaren är det ointressant vilka olika discipliner som ligger bakom utformningen av en viss miljö, helhetsintrycket är det viktigaste. Tanken verkar vara att genom form, design och konst ska arkitektur och framförallt Arkitekturmuseet, som brottas med låga besöksiffror, göras mer kommunikativ och därmed intressera fler. En annan viktig uppgift för ett nytt centrum skulle vara att öka beställarnas kompetens, kommuner, landsting, byggbolag osv. vilket vore till stor gagn för konst och konsthantverk förutsatt att man intar en lika framskjuten plats som arkitekturen. Det kan i så fall vara en viktig ingång tidigt i planeringsprocessen som kan förhindra att konst och konsthantverk kopplas in mot slutet som en påklitrast dekor. Arkitektur, form och design omfattar ett mycket stort område där konsthantverket hittills inte har uppmärksammats och utnyttjats till sin fulla potential. Konsthantverkare skulle kunna anlitas i mycket större utsträckning och genren är ur ett medborgarperspektiv ett utmärkt område att anlita i syfte att skapa intresse för och sprida kunskap om hela området arkitektur, form och design. Om kunskap och kännedom om konsthantverk ökar hos beställare har vi mycket lättare att skaffa uppdragsgivare än idag.

I budgetpropositionen som kom den 22/9 har 3 miljoner avsatts till Arkitekturmuseet för sitt utvidgade uppdrag, samtidigt får Svensk Form minskat anslag med motsvarande summa. KIF med flera remissinstanser var positiva och välkomnade själva grundidén att ta ett samlat grepp på

arkitektur, form, design och konst. Men att som i rapporten påstå att det ska kunna ske inom befintliga ekonomiska ramar ansåg vi vara en utopi. Allt förändringsarbete kräver ökade resurser även om avsikten på sikt är att skära ned kostnader, vilket inte har nämnts i det här fallet. Hittills bör kanske tilläggas.

KIF såg även risker med att den offentliga konsten och i ännu högre grad konsthantverket slinker in bland de större aktörerna utan grundlig analys av konsekvenserna. Statens konstråd är för konstnärer och konsthantverkare en mycket viktig och välfungerande uppdragsgivare.

Eftersom samtidskonst och konsthantverk har en svagare kommersiell ställning i förhållande till arkitektur och design kan ett samarbete lätt halta. Många arkitekter har protesterat högljutt mot förslaget och ansett att ett genomförande skulle försvaga arkitekturens ställning medan exempelvis Svensk Form ställt sig positiva. Det kanske säger något om styrkeförhållanden och vem som har mest att säga till om? Den mäktige är den som är minst angelägen om förändringar medan den med mindre inflytande välkomnar förändringarna.

Rådet för arkitektur, form och design står bakom rapporten som ska ses både som en sammanfattning av vad rådet kommit fram till sedan det bildades 2004 och som en fortsättning på rådets arbete i en annan och permanent form eftersom rådet ska upphöra den första januari 2009.

Varför alla dessa rapporter och utredningar görs är en fråga som konstnärer och konsthantverkare är högst berättigade att ställa. Vi är vid det här laget utredda inifrån och ut i flera stora satsningar som bara

riskerar att bli dokumentation och kompetensutveckling av vad andra runtomkring oss sysslar med eller borde utträta. Jag syftar på utredningar som Arbete åt konstnärer från 1996, Form och design 1998 och Konstnärerna och trygghetssystemen 2004. Det finns fler. Nästa år kommer den pågående utredningen av de kulturpolitiska målen att presenteras. KIF har betonat att den bör prioritera kulturutövarnas villkor och förutsättningar som har varit föremål så många utredningar utan att något nämnvärt har hänt. Vad det beror på kan man spekulera i, är det möjligen det allt oftare återkommande politiska uttrycket "inom befintliga ramar" vilket innebär att ingen förändring får kosta något?

I så fall får vi räkna med att själva fortsatt vara den främsta fiandsären av den konst som visas i samhället, genom våra brödjobb och alla pedagogiska uppdrag. Som vanligt. Business as usual. Inom befintliga ramar.

ÅSA BERNTSSON

KONST ÄR INTE FORMGIVNING

I planerna för ett centrum för arkitektur, form, design och gestaltning av den gemensamma miljön så ska Statens Konstråd i framtiden ska ansvara för »arkitektur form och design i offentlig miljö«.

Men vad händer med konsten?

Maria Lantz tycker inte det är en bra idé. Rådet för arkitektur, form och design har i sin rapport gjort en välbehövlig och viktig genomlysning av situationen för arkitektur och offentlig miljö. Argumenten för att stadens estetiska och miljömässiga värden skall ses som gemensamma för hela samhället, inte bara i förhållande till den enskilda byggnaden eller beställaren, är övertygande. Att behandla staden både som ett kommersiellt nav och som levnadsmiljö för dess invånare är lika självklart som viktigt, men utvecklas i rapporten på ett konkret vis. Rådets konstaterar att frågorna om arkitektur och form går tvärs igenom samhället och visar genom modellen av departementens ansvarområden att arkitektur, form och design inte kan reduceras till en kulturpolitisk fråga.

Det som rapporten lyfter fram är en god analys av arkitekturens och i viss mån andra formområdets situation. Argumenten för att höja nivån på gestaltning i staden välkomnas av en arkitektkår vars kompetens inte till fullo utnyttjas när enbart priset styr produktionen. Vidare konstateras att Sveriges offentliga verksamheter och platser kan utnyttja formområdets kompetens på ett generellt bättre sätt, vilket inte bara skulle höja livskvaliteten för medborgarna utan också stärka svensk konkurrenskraft.

Det som är problematiskt med rapporten i dess första, kartläggande del, är inte vad som sägs utan istället vad som inte sägs. I offentligt liv och på offentlig plats finns även bildkonsten. I gestaltandet av offentliga platser så som torg, vägar, skolgårdar, parker, tunnelbanestationer,

vänthallar, samlingslokaler, väntrum, korridorer – ja överallt där medborgaren rör sig i statliga, kommunala eller landsingsägda miljöer finns konsten. Idag kan man också tala om konst i offentlig media: webbaserad konst, konst som visas på TV och hörs i radio. Konstens roll som bärare av offentliga värderingar, som reflektion över vårt samhälle och vår historia, som debatterande eller kontemplativ är minst lika viktig som en kvalitetsmässig fasad. Men den offentliga konsten har rådet inte alls tagit upp i sin analys och framförallt saknas helt samtidskonsten i rapporten.

Konst har förmågan att ge en känsla av gemenskap och delande, konsten ger andrum och får oss att växa och känna oss hemma på en plats – även om detta inte kan mätas empiriskt. Det bästa sättet att fundera kring konst är att fundera över hur samhället skulle bli om den inte fanns. Tänk bort alla statyer, all gestaltning gjord av konstnärer, tänk bort alla tavlor på väggarna, all utsmyckning, alla fontäner, lekplatser, trädgårdar, bildvävar, fotografierna i den nyinvigda aulan på KTH, tänk bort Nils Ferlin-statyn, tänk bort upplevelsen av färgat ljus på Hötorgsskraporna eller skolgården i Upplands Väsby där eleverna med Martjea Portc verk kan se hur sol och vindenergi blir elektricitet. Fundera på kulturdebatter, på analyser om konst som blir berättelser om tillståndet i världen och ytterst – vad det är att vara människa. Konsten finns överallt och har idag, i ett allt mer effektivt och medialiserat samhälle en ytterst viktig funktion. Men konsten lider av liknande problem som arkitektur och form. Offentlig konst upphandlas idag och de »omätbara kvalitéer« som rådet slår fast existerar och skall värnas, gäller i högsta grad konsten.

Konstfältet nämns alltså inte i rapporten

– men i slutet dyker förslaget upp att inlemma Statens Konstråd i den organisation som rådet ser framför sig. Man säger:

»Rådet föreslår att Konstrådets ansvar inom den nya organisationen blir att utveckla en helhetssyn på gestaltningen av den gemensamma miljön i samhället, så att perspektivet i Konstrådets projektarbete vidgas till att framöver även gälla arkitektur, form och design. Därmed skulle ett brett kvalitetsarbete kunna bedrivas som frambringa goda exempel i alla dessa dimensioner och som stärker den statliga förebildligheten i enlighet med de mål riksdagen beslutat om. Vidare förefaller det fullt möjligt att Konstrådets uppgift att informera om konsten i den gemensamma miljön och den utåtriktade verksamhet Konstrådet bedriver i sitt galleri framöver skulle kunna integreras med det nya centrumet.«

Man kan fråga sig om Rådet alls förstår vad samtidskont är och betyder? För dem av oss som är verksamma inom konstfältet är det en självklarhet att detta skall stärkas gentemot offentliga aktörer, men i rapporten ser det snarare ut som om Konstrådets uppgifter blir det motsatta. Om Konstrådet skall ansvara för »arkitektur form och design i offentlig miljö« - kan konsten överleva i detta, eller kommer den att slukas upp? Konsten har förvisso mycket gemensamt med design och arkitektur, men konsten har i allra högsta grad sina egna förutsättningar.

Detta tar inte rådet hänsyn till i rapporten.

När det gäller rådets förslag att göra Arkitekturmuseet till huvudman för den första fasen i uppbyggnaden av ett nytt centrum kan man göra tolkningen att man velat hitta en neutral statlig institution att bygga vidare på. Men det är också känt att Arkitekturmuseet brottas med stora problem. Är rådets förslag ett sätt att lösa

Arkitekturmuseets interna konflikter? Blir museets vidgade uppdrag ett sätt att få besöksiffrorna att öka? Blir de nya uppgifterna en väg att vitalisera en institution som är i ytterst dåligt skick och i mångt och mycket inte sköter det uppdrag man har?

Arkitekturmuseet har till uppgift att föra ut frågor om arkitektur och stadsplanering och finnas till som folkbildande och pedagogiskt resurs inom arkitektur- och stadsplaneringsfältet. Men istället för att bredda diskussionen om dessa viktiga frågor har museet stängt in arkitekturen och skapat ett finrum, en exklusivitet kring ämnet. Förutom skolvisningarna är besökarna en liten, homogen grupp av redan välutbildade. Några debatter om arkitektur eller stadsplanering har museet inte varit delaktiga i eller bidragit till under de senaste åren.

Att föreslå en institution som i nuläget är svag och tyngd av interna konflikter som huvudman för ett nytt center är mycket riskabelt. Och det går inte att lösa en institutions problem genom att ge den nya uppdrag – det är respektlöst både mot institutionen och gentemot sakfrågan.

Arkitekturmuseets låga besökstal måste lösas separat, liksom andra frågor inom denna institution.

Frågan om den offentliga arkitekturens, formområdets, designens och konstens roll behöver tas emot av en stark myndighet med generös, intresserad och engagerad hållning både till arkitektur, form och till den fria bildkonsten.

MARIA LANTZ

LEKTOR KUNGL. KONSTHÖGSKOLAN

AVD. KONST&ARKITEKTUR,

ARKITEKTURSKOLAN

VICE ORDF. SVERIGES

BILDKONSTNÄRSNÄMND

HOPPSAN! KONSTEN GLÖMDES BORT!

Konst finns.

Offentlig konst finns.

Självklarheter för dom flesta. Men inte för Rådet för arkitektur, form och design. Dom glömde nämligen bort konsten i sin rapport om ett nytt formmuseum. Förutom i slutklämmen. Där »kidnappas« den offentliga konstens viktigaste aktör Statens konstråd som föreslås få ett utökat ansvar för arkitektur, form och design. Men utan nya pengar att jobba med. Och utan att effekterna för konsten diskuteras.

Hoppsan!

Envisa rykten säger att rapporten skrevs på ynka fyra veckor. Kan det vara orsaken till att Rådet för arkitektur, form och design hoppat i så fel tunna? Fast lite hjälp har de haft: regeringen och kulturdepartementet, och Statens konstråd självt, har alla medverkat till att skapa osäkerhet kring Konstrådets roll och potential.

För konstnärer (och det är vi som leder konsten framåt) är den offentliga konsten en del av samtidskonsten. En gränslös utveckling av konsten och arkitektur, design, urbanitet - you name it - har sedan länge visat att offentlig konst är mer än gestaltning av byggd offentlig miljö. Men idén om byggnadsintegrerad offentlig konst styr fortfarande Kulturdepartementet och Statens Konstråd.

Det är bra för konstens samverkan med arkitektur, form och design men har förmodligen också otydliggjort och försvagat Konstrådets ställning. Statens konstråd är och ska förbli en viktig aktör inom samtidskonsten. Detta måste tydliggöras innan reformarbetet med ett nytt formmuseum går vidare.

Hos Statens konstråd får professionella konstnärer professionella uppdrag. De anlitate konstnärerna ingår i en ansvarsfull process där projektledare, ofta också utövare, följer konstnären till den färdiga konstnärliga interventionen. Dessutom är betalningen adekvat – bara det är extraordinärt på bildkonstscenen. Här ges alltså möjligheter för konstnären att leva på sitt yrke, vilket är ett kulturpolitiskt mål för Alliansen. Vidare betonar Regeringen företagande och entreprenörskap och Kulturdepartementet vill se fler kulturenreprenörer. Och hos Statens konstråd kan konstnärer verka som entreprenörer. Dessutom får konstnärer erfarenheter och kompetenser som gör dem attraktiva hos uppdragsgivare inom kommun, region och inte minst näringsliv. Rätt förvaltat, skulle Statens konstråd kunna vara navet i en reell och bred etablering av en ny-gammal yrkesroll för konstnärer. Det är därför högst förvånande att Regeringen och kulturdepartementet inte tidigare erkänt Statens konstråd i dess föredömliga roll som arbetsgivare på konstnärernas arbetsmarknad. Inte minst med tanke på de försämringar som Alliansens arbetsmarknadspolitik medfört för konstnärer: sämre trygghet och mindre möjligheter till kompetensutveckling. I budgetpropositionen för 2009 anges för första gången att en av Statens konstråds uppgifter är att »ge ökade försörjningsmöjligheter för konstnärer i hela landet«. Men Statens

konstråds anslag står still nästa år liksom åren därefter. Kulturdepartementet visar en njugg och kontraproduktiv inställning till den enda uppdragsgivaren av dignitet på konstområdet.

Regeringen och dess kulturutredning vill se förändringar i ansvarsfördelningen för kultur mellan stat, region och land sting.

Här finns redan en utvecklingspotential hos Statens konstråd. Sedan slutet på 90-talet finns ett »utvidgat« uppdrag: att söka samarbete med kommuner, Svenska kyrkan, landsting, privata fastighetsägare. Men 2007 skrevs Konstrådets budget ner, och i årets budget skriver Alliansen kortsiktigt att »statens ansvar för den offentliga konstnärliga gestaltningen bör renodlas...till att gälla de statliga miljöerna«. Resultatet blir att Statens konstråd genomför färre projekt. Dock genomförs varje statligt projekt som inkommer och följaktligen sker den stora minskningen inom det utvidgade uppdraget. Som är det mest intressanta - för konstnärer, för politiken och för utvecklingen av konsten. Det utvidgade uppdraget öppnade, och öppnar, upp för en bredare offentlig konst. Fler konstnärliga uttryck och metoder, fler som tar del av och använder konsten. Och på en liten samtidskonstscen skulle Konstrådets erfarenheter, arbetsmetoder och expertis kunna utgöra en ovärderlig tillgång för hela landet. Inte minst på den privata marknaden, som yrvaket ser de upplevelser och den ekonomiska nytta konst och kultur ger. Statens konstråd är en av de överbyggare som alla ropar efter - näringsliv som konstnärer – förlåt - entreprenörer. Senast på Mötesplats Stockholm, där företagsentreprenörer från köpcentrum i Sickla och Kista radade upp sig i panelen och talade vinst och nytteknikprojekt. Och publiken försik-

tigt talade om kvalitet och vad betyder EGENTLIGEN kultur.

För Statens konstråd själv återstår att ta ett rejält kliv ur garderoben och gå ut och fajtas för reformer (kanske nytt formmuseum) och för samtidskonsten i offentliga rum. Vi får hoppas att Konstrådets påbörjade arbete med att synliggöra sig mot olika segment i samhället tar fart under 2009. Och Regeringen måste ändra kurs och stötta Statens konstråd! Lyft fram ett kraftfullt Statens konstråd som en samtida aktör i bildkonst. Skriv upp anslag och möjliggör en myndighet som driver utveckling av offentlig konst och konstnärernas arbetsmarknad framåt. Skapa ett Statens konstråd som ses som en självklar partner och rådgivande instans av alla sorters uppdragsgivare – offentliga som privata.

I skrivande stund har KRO påbörjat det spännande arbetet med att implementera det statliga utställningsavtalet. Regeringen skrev under i torsdags och från årsskiftet börjar alla statliga institutioner att följa ramavtalet. Det innebär bland annat att skriftliga avtal ska slutas, och att konstnärrens arbete ska regleras och redovisas. I vilken grad som konstnärrens arbete ersätts är upp till dig och din utställare att förhandla om. Därför planerar KRO och KIF flera insatser för att göra dig och andra på bildkonstscenen bättre rustade för denna förhandling. Det ska vi berätta mer om i nästa nummer av Konstnären.

KARIN WILLÉN

FÖRBUNDSORDFÖRANDE KRO

Nytt i höst

»Omvärlden och marknaderna har fått en part som kan hantera de krav som ställs idag«

NYA LOKALER

Ja, så har då BUS kansli under sommaren flyttat till nya lokaler i Marievik vid Liljeholmen i Stockholm. Marievik var tidigare ett hamn- och industriområde med en och annan konstnärateljé, men i dagens stadsomvandling förvandlas området istället till kontor och bostäder.

Flytten behövdes, inte minst för att BUS kansli under en tid varit trångbott, men intressant nog sker också en samflytt med konstnärorganisationerna KRO / KIF, Fotografernas förbund och Svenska tecknare. Även KC Ost och Illustratörscentrum följer med på var sitt hörn. Detta innebär rent konkret att vi nu sitter på samma våningsplan och delar på vissa gemensamma lokaler, samt viss teknisk utrustning.

Tanken är att samordningen på sikt ska öka och att de gemensamma krafterna ska förbättra och utveckla våra verksamheter. En utveckling som varje enskild organisation kan ha svårt att mäta med på egen hand. Vi kommer att bli ekonomisk mer effektiva genom till exempel kansli-samarbeten, gemensamma inköp och uppbyggnad av servicelösningar och databaser, personalutveckling, kortare möten.

Ja, listan kan göras längre men jag skulle framför allt vilja betona andra vinster: frånsett naturliga och informella möten kommer vi även mer organiserat kunna utveckla och samordna våra sakpolitiska verksamheter och ge dessa en större tyngd. Vi kommer att behöva utveckla strategier för framtiden där vi i många fall tidigare stått svaga.

Det handlar till exempel om privatkopieringsersättning där bildupphovsmän i vissa europeiska länder ges avsevärda ersättningar medan vi i Sverige inte får något. Vi behöver också bygga ut den digitala licensieringen för bibliotek vid överföring av verk till låntagare eller licensiering beträffande interna nätverk inom företag och organisationer, vidare avtalstecknande med tv- och producentföretag och så vidare. Totalt handlar det om stora summor pengar, kanske flera miljoner, som inte kommer bildupphovsmännen till del idag.

NY ORGANISATION

Denna sakpolitiska verksamhet som beskrivits ovan kommer främst att drivas av den nybildade föreningen Bildupphovsrätt i Sverige.

Förutom de organisationer som flyttat ihop ingår även Svenska Konstnärsförbundet och Svenska Journalistförbundet. En styrelse utsågs tidigare i våras med representanter från de olika organisationerna som ingår i föreningen.

I och med detta samlas hela bildområdet på en gemensam organisatorisk plattform med syftet att stärka bildupphovsmännens ställning. Det gäller både genom ekonomisk inkassering av ersättningar och genom ökat inflytande över utvecklingen av de villkor under vilka bildupphovsmännen verkar. Omvärlden och marknaderna har fått en part som kan hantera de krav som ställs idag.

En arbetsplan är under utarbetande i vilken arbetsområden, strategier och målsättningar ska preciseras. Vi kommer att återkomma till detta längre fram.

NYA ARBETSUPPGIFTER

Nu finns det med andra ord en organisatorisk beredskap för att möta de utmaningar som ställs på bildupphovsmännens organisationer.

Redan under hösten kommer en del att hända som kommer att få betydelse. Kulturutredningen kommer med en rapport under hösten som en förberedelse på det slutbetänkande som läggs fram senare vid årsskiftet. I samband med detta är det viktigt att bildupphovsmännen kommer fram med sina synpunkter och sin verklighetsbeskrivning.

En ny upphovsrättsutredning drar också igång sitt arbete under september, även här är det betydelsefullt att våra frågor och synpunkter kommer fram. Bildupphovsrätt är representerade i utredningen genom två så kallade experter, Catharina Ekdahl från Fotografernas förbund och Mats Lindberg från BUS.

Vi har alltså all anledning att se framtiden an med en vis optimism när det gäller de egna organisationernas beredskap och möjligheter.

C-STEFAN AHLENIUS
KONSTNÄR OCH ORDFÖRANDE I BUS

Dödsbon och efterlevande

När en konstnär dör så kvarstår upphovsrätten för dennes verk i ytterligare 70 år. Upphovsrätten ärvs på vanligt sätt; den förvaltas först av dödsboet och, sedan det skiftats, av arvingarna. Även dödsbon och arvingar efter en bildkonstnär kan bli medlemmar i BUS, man har då samma rättigheter och skyldigheter som konstnären tidigare hade.

Genom BUS avtal med konstnären

garanteras att dödsboet kvarstår i BUS till det att avtalet sagts upp eller att dödsboet skiftats och arvingarna blivit medlemmar. Genom den konstruktionen garanteras konstnären vilja samtidigt som man undviker avbrott i medlemskapet i BUS.

När BUS får kännedom om att en medlem avlidit tar vi kontakt med dödsboet och ordnar med de praktiska detaljerna så att arvingarna kan bli medlemmar direkt. Vi gör då även en kontroll av hur rättigheterna fördelats mellan arvingarna. Om vi inte får svar från arvingarna efter ett antal påminnelser fattar BUS styrelse beslut om att utesluta dödsboet. Skälet till detta

är att vi inte vill representera en konstnär eller en rättighetshavare som inte aktivt vill det. Vi tolkar alltså ett uteblivet svar som att dödsboet inte önskar BUS medlemskap. Om dödsboet vill kan man när som helst bli medlem igen vid ett senare tillfälle.

Har du frågor kan du kontakta BUS jurist anne@bus.se

MATS LINDBERG

BUS har ny adress

BUS har, som framgår av ledaren, flyttat. Den nya adressen är BUS, Årstaängsvägen 5B, 7 tr, 117 43 Stockholm.

Telefon, fax och e-post är oförändrat telefon 08-545 533 80, fax 08-545 533 98, bus@bus.se.

Vill du skicka e-post direkt till någon på BUS skriver du förnamn@bus.se till exempel mats@bus.se. Hemsidan är www.bus.se.

Deponerad följerätt

Genom den konflikt som fanns kring följerätten, tidigare droit de suite, när den infördes 1996 kom flera handlare att deponera ersättningen hos länsstyrelser eftersom de inte visste till vem de skulle betala ersättningen. Frågan drevs till domstol av BUS och högsta domstolen beslöt i en dom 2000 att ersättningen kunde betalas till BUS och/eller DUR.

DUR ansågs då vara representativa eftersom de företrädde ett tillräckligt stort antal bildkonstnärer, enligt egen utsago cirka 1 200 konstnärer. Vid tiden för domen hade samtliga auktionsföretag och konsthandlare slutat betala till DUR, eftersom DUR lagt ned verksamheten. Idag är DUR en papperskonstruktion utan någon verksamhet och med ett fåtal medlemmar. Man påstår sig representera ett antal föreningar men det är tveksamt om det stämmer. Det enda DUR har gjort sedan 2000 är att försöka blockera möjligheten för konstnärerna att få ut den ersättning som deponerats hos länsstyrelserna. BUS har, trots det, under det senaste året lyft ersättningar i samarbete med flera auktionshus och betalt ut dessa till de berörda upphovsmännen.

I ett fall har vi inte lyckats och det gäller de ersättningar till upphovsmännen som deponerats av Auktionsföretaget von Scheele's i Malmö. Det är pengar som auktionsföretaget tagit ut från sina kunder med motivering att de ska betalas till upphovsmännen enligt lagstiftningen om följerätt, med det som nu händer i Malmö tvingar BUS att återigen gå till domstol för att hävda upphovsmännens rätt till ersättningen.

Skälet är att länsstyrelsen i Malmöhus under flera år vägrat betala pengarna till BUS med hänvisning till domen i högsta domstolen

eftersom de anser att utbetalningen måste godkännas av DUR, som inte är intresserade av att göra detta. Det har fått till följd att vissa av de ersättningar som deponerats har preskriberats (tio års preskription gäller vid deponering vid länsstyrelsen). Länsstyrelsen har då gjort den rättsliga bedömningen att pengarna ska återgå till auktionsföretaget istället för att betalas ut till BUS för vidare befordran till upphovsmännen. Länsstyrelsen menar att preskription uppkommit vad gäller skyldigheten att betala följerättersättning till upphovsmännen.

Det vore absurt om auktionsföretaget skulle kunna behålla pengarna med påföljd att upphovsmännen ställs utan den ersättning som tagits in från handlarens kunder. Det är lika absurt att länsstyrelsen fortsätter göra denna tolkning mot bakgrund av domen i högsta domstolen vilket i så fall innebär att auktionshuset under de kommande åren kan plocka ut de miljonbelopp som tidigare deponerats.

Det som skapat denna situation är förstås DUR, och de som står bakom denna organisation, som hittills inneburit att upphovsmännen undandragits miljontals kronor i ersättningar. I dag har de ingen verksamhet men lever kvar som ett spöke kring de deponerade ersättningarna. Vi återkommer med rapporter från hur frågan blir löst.

MATS LINDBERG

»Det vore absurt om auktionsföretaget skulle kunna behålla pengarna med påföljd att upphovsmännen ställs utan den ersättning som tagits in från handlarens kunder«

Individuell visningsersättning, IV

Du som har konstverk i offentlig miljö, alltså verk som är sålda till stat, kommun, landsting, bostadsbolag eller andra och där konstverket finns i det offentliga rummet, kan söka IV. Ersättningen är ett statsanslag som BUS har uppdraget att fördela till konstnärerna. Fördelningen sker efter ett system som bara tar hänsyn till objektiva regler.

För att få ersättning 2008 ska du söka senast den 15 september. Du hittar mer information på www.bus.se/iv. Du kan också kontakta iv@bus.se.

MATS LINDBERG

Individuell reprografi-ersättning, IR

Bildkonstnärerna har rätt till ersättning för bilder i böcker som mångfaldigas i undervisningsväsendet. Ersättningen administreras av BUS. Den som har bilder som återgivits i böcker med utgivningsår 2003 – 2007 kan söka ersättning.

Sista ansökningsdag är 15 november 2008. Ansökningsblanketter och information finner du på www.bus.se/ir eller genom att kontakta ir@bus.se

MATS LINDBERG

ÅRSSTÄMMA

BUS höll sin årsstämma den 30 maj i Konstakademiens hörsal. BUS ordförande C-Stefan Ahlenius kunde rapportera om ytterligare ett framgångsrikt år när 2007 års verksamhet förpassades till historien. Inkasseringen är stabil och likaså utbetalningen till upphovsmännen. BUS fördelar nu drygt 55 miljoner kronor varje år, pengar som inte fanns innan BUS verksamhet startades. Framtiden ser också bra ut med de steg som tagits för en bredare enighet mellan bildupphovsmännen genom samflytt och bildandet av Bildupphovsrätt i Sverige.

Ansvarsfrihet beviljades och beslut togs om administrativa regler kring redovisning och kostnadsavdrag. Vidare diskuterades framtiden för utdelning av kollektivt inkasserade ersättningar, tidigare kallade BUF, där styrelsen fick förnyat uppdrag att driva frågan vidare, men årsstämman beslöt också att avskaffa

den tidigare fondstyrelsen mot bakgrund av att individuella stipendier inte längre är aktuella. Styrelsen ska i kommande förvaltningsberättelse särskilt redogöra för hur man hanterat kollektiva medel samt lägga ett förslag till årsstämman om framtida utdelning.

Jack Grafström hade lämnat in två motioner, dels om Supermarket och dels om inriktning på kollektivt stöd till konstnärerna. Den senare motionen diskuterades ingående. Bägge motionerna ansågs besvarade genom styrelsens yttrande.

En ny styrelse valdes med omval av C-Stefan Ahlenius som ordförande och Jörgen Pauli som företrädare efterlevande, nyval av Åsa Berndtsson på förslag av KIF samt Staffan Hjalmarsson. Sedan tidigare är Ulla West, Christina Eriksson Fredriksson och Anders Sköld valda fram till årsstämman 2009. Anita Larsson och Rickard Sollman utsågs till

ersättare.

Som avslutning inledde Per Svensson, sekreterare i Kulturutredningen kring utredningens arbete och frågor. Det gav upphov till en intressant och djuplodande diskussion om aktuella frågor på det bildkonstnärliga området.

MATS LINDBERG

UTOMHUSKONST

Konstverk som står utomhus får fritt avbildas. Att avbildningen »är fri« innebär att något tillstånd till publiceringen inte behöver inhämtas från BUS och ersättning inte heller behöver betalas. Villkoret är att konstverket står på eller vid allmän plats utomhus och är, som det sägs i upphovsrättslagen, » fast anbringat«. Konstverket ska alltså finnas på till exempel ett torg, en gata eller i en park för att det ska anses placerat på allmän plats. Även konstverk som återfinns på husväggar eller fasader betraktas som placerade på allmän plats och får därför avbildas fritt. Dessa regler gäller under förutsättning att konstverket inte finns där bara tillfälligt.

Det innebär att det är fritt för vykortsförlag att avbilda en utomhusskulptur på ett kort, för ett bokförlag att återge skulpturen både på omslag eller som inlagebild, för en tidning eller tidskrift att publicera verket i olika sammanhang, samt för vem som helst att använda det på en affisch, i informationsfolder etc.

Avbildning av utomhuskonst i reklam-sammanhang eller på internet är däremot enligt BUS uppfattning inte medgivet. Varje

nyttjare måste ta hänsyn till konstnärens ideella rätt (en rätt att inte förekomma i kränkande sammanhang med mera) och reklam kan i vissa sammanhang uppfattas som att den inkräktar på den ideella rätten. Undantaget gäller reproduktion »i planet«, vilket innebär att det exempelvis får målas eller tecknas av och fotograferas, men att det inte får återges tredimensionellt eller, enligt BUS uppfattning, på internet.

BUS verkar för att undantagsregeln om fri återgivning av utomhuskonst ska tas bort ur upphovsrättslagen. (Vi kommer att betona detta i samband med den översyn av upphovsrättslagen som det talas om på dessa sidor). Motiveringen till undantaget från konstnärens exklusiva rätt att bestämma över vidareanvändning av sitt konstverk var vid regelns tillkomst att utomhuskonsten är allmän egendom och att den genom sin placering ingår i stads eller landskapsbilden. Det skulle därför självfallet vara fritt för varje människa att avbilda den. Dessutom framhöll man att det hade liten ekonomisk betydelse för upphovsmannen. Just det senare argumentet är enligt BUS uppfattning inte längre hållbart. Vårt intryck är att många

gånger används ett utomhuskonstverk för att slippa betala ersättning till konstnären. Det är heller inte rimligt att till exempel ett vykortsförlag använder sig av utomhuskonst som motiv på sina kort för att sälja med förtjänt för förlaget, men ingen för konstnären.

ANNE NORDLANDER

Din bild på BUS hemsida?

Är du medlem i BUS och intresserad av att få något av dina verk återgivet på vår webbplats?

Maila en bild på ett av dina konstverk till bus@bus.se. Bilden ska vara i jpg-format och storleken på filen får inte överstiga 1 Mb. Ange ditt namn tillsammans med konst-verkets titel och teknik.

Vi har ingen möjlighet att lägga upp alla konstverk som vi får in men vi kommer att byta ut bilderna så chansen att ditt konstverk ska visas kvarstår även om den inte kommer med direkt. Alla konstnärer som får sina konstverk visade på webbsidan får ersättning för återgivningen.

Bilder som skickas in kan även komma att användas på BUS sidor i tidningen Bildkonstnären.

Aktuella uppgifter?

Glöm inte att adressändra till BUS om du flyttar. Meddela även nya kontonummer och nya e-postadresser, samt om du har f-skattsedel.

BUS skickar numera ut digitala nyhetsbrev till alla som har e-postadress, så glöm inte att meddela dina korrekta uppgifter till oss – om du inte redan gjort det.

Du som har f-skattsedel

Om du har f-skattsedel behöver BUS en kopia av denna. Du behöver dock inte skicka ny varje år utan endast om någon förändring skett i företaget.

